

AJUNTAMENT DE GIRONA

s.l.	id
jornalero	id
jornalero	id
s.l.	id
escolar	id
escolar	id
prostituta	Merca
prostituta	Sabaç
prostituta	Olme
prostituta	Barc
barrendero	Ger

MEMÒRIES DEL BARRI XINO

GERARD BAGUÉ

Març - desembre de 2007

SUMARI

1-Preàmbul

2-Breus apunts històrics sobre la prostitució

3-ELS PROSTÍBULS

- Els “bons llocs” de la mala vida
- La reglamentació amb “cartilla”
  - Una postguerra daurada
- El Racó, el bordell de referència
  - Les “rifas” del Salon Rosa
- De les 3 pessetes a les 3.000
  - Guanys encoberts
- Els “puja i baixa”, un negoci rodó entre els anys del “600” i del “destape”
  - La policia, del control absolut al desinterès
- Entrevista: “A moltes jovenetes les coneixíem abans d'entrar en la prostitució per culpa de la droga”
  - Les difuses fronteres de l'èxtasi
  - Els prostíbuls, refugi de monges i capellans?
- Entrevista: “L'Onze va amagar monges a les golfes”
  - Una prostitució ancorada en el passat
  - La “mala premsa” del Barri xino
- Entrevista: “Les putes veteranes acusaven les drogaadictes nouvingudes de competència deslleial perquè abaixaven els preus”

4-LES PROSTITUTES

- El perfil de la prostituta dels padrons municipals (1915-1955)
    - Dones humils de pobles petits i llunyans
  - Entrevista: “Si jo faig això, és pels meus fills”
    - Joventut i analfabetisme
  - Entrevista: “Aquí no tenim cap mena d'assegurança”
    - Les “bones noies” dels bordells gironins
  - Entrevista: “Moltes putes que volien guillar només d'arribar, s'hi han fet velles. El barri tenia ganxo, tenia encant”
    - Higiene de palangana
-

-Entrevista: “No vaig fer servir mai cap preservatiu, ni cap dona m'ho va demanar”

-L'estigma de la prostituta

-Entrevista: “Aquelles noies tenien molts diners. El carrer vivia d'això”

-La Vedette

-Entrevista: “Si punxes a una puta, no sagna? Si li fas mal, no nota el dolor? No plora?”

-L'escorredís macarró

-Entrevista: “Jo entrava al bar i demanava: quina es deixa fer petons?”

5-MEUQUES DE PAPER

La presència del Barri xino a la literatura.

6-ALTRES ÀMBITS DE RECERCA

-Breu pinzellada sobre obra plàstica o audiovisual relacionada amb el Barri xino

-Qüestió de (mal) noms.

7-Gràfiques

8-Bibliografia

9-Annex resum

Preàmbul

Alguns vells i ombrívols carrerons de la ciutat de Girona tenen ara un vernís turístic que ha enterrat en l'oblit els reductes de marginació i pobresa que van perdurar durant segles. El Barri xino de Girona, que llavors tothom anomenava, simplement, “el barri”, era l'ànima negra de la ciutat, el retrat de Dorian Gray on s'amagaven els pecats, la claveguera on desguassaven tots els vicis i les passions, el mercat tenebrós on molts ciutadans honorables eren atrets per la crida del sexe, la droga o la disbauxa. La majoria de les antigues ciutats europees han tingut, i algunes conserven encara, aquests barris marginals enmig dels seus monumentals cascs antics. “¿Potser dubteu, ciutats, de que us van clavegueres per sobre els empedrats? Teniu carrers, velles ciutats llatines, que són l'escorredora de les pitjors latrines”, deia *El carrer del Migdia. Oda número dos a Barcelona*, de Rafael Nogueras i Oller (1905), recollida per Jordi Castellanos en un article titulat *L'atracció literària del Barri Xino*. Són barris que, amb el temps, es veuen abocats a una necessària reforma que en canvia radicalment la seva arquitectura, la tipologia dels seus estadants i les seves formes de relació. Sembla que, mentre concentren aquesta activitat marginal, és comprensible que gaudeixin d'una certa invisibilitat i d'un notable desinterès dels àmbits acadèmics i institucionals. Segurament és fins i tot una aconsellable mesura higiènica per la ciutat. Ara bé, un cop desmantellats, quan la reforma ha integrat els seus reductes pestilents a la part noble de la ciutat, a les rutes turístiques, al comerç honorable, és quan la seva incidència en la vida social, en la memòria popular o fins i tot en la història econòmica de la ciutat no pot ser menystinguda. Cal fer una història d'aquests barris, cal recollir el seu ric anecdotari, cal deixar parlar els seus veïns. Aquest treball neix amb aquesta vocació. Vol, a més de rendir un merescut homenatge a la gent que s'estimava aquest racó brut i decrepit de la nostra ciutat, recopilar dades, vivències i anècdotes al mateix temps que obre modestes vies de recerca que podrien anar molt més enllà.

Les prostitutes del barri, un col·lectiu femení absolutament marginat i relegat sempre al nivell més baix en la consideració social i en els treballs històrics, ocupen un espai central en aquesta recerca. L'historiador gironí Josep Clara, un dels pocs estudiosos que ha prestat atenció al fenomen de la prostitució a Girona, afirmava el 1984 a la *Revista de Girona*: “Evidentment, les dones públiques exerceixen una activitat dins el món laboral i això cal valorar-ho com a fet econòmic o com a fet social i moral. Així, doncs, la història del treball, la dels grups marginats o la de la sexualitat no pot pas silenciar-les ni reduir-les a simple divertiment”. En aquest context d'invisibilitat i desinterès, em sembla digne d'elogi i gratitud que sigui el propi Ajuntament de la ciutat qui hagi subvencionat aquest estudi. I sobretot, que hagi pogut portar-se a terme en el marc de la Beca 8 de Març, que constitueix un estímul per tal d'animar els investigadors i les investigadores a tornar a la dona el paper que li ha estat manllevat durant anys en la recerca històrica.

La metodologia del treball se sustenta en un plantejament multidisciplinar on es barregen, confiem que sense confusió, la història, el periodisme i la literatura. A la recerca hi apareixen valoracions d'arxius i documents, hi ha un treball de buidatge de premsa a través de les hemeroteques -principalment de *Los Sitios*, *Diari de Girona*, *Presència* i *El Punt*- , hi ha entrevistes personals -la majoria anònimes per voluntat expressa dels entrevistats-, anàlisis de text d'obres literàries ambientades al barri i altres fórmules que han semblat les més operatives per intentar atrapar amb més riquesa i fidelitat el bigarrat microcosmos del Barri xino de Girona. Aquestes “Memòries del Barri xino”, tal com indica el seu nom, volen ser plurals i obertes a totes les sensibilitats i a totes les veus. S'ha intentat escoltar algunes d'aquestes veus, però segur que en queden moltes disposades a expressar-se. Hem estat conscients en tot moment que tractàvem un material sensible, per això hem intentat presentar-lo amb cura i precaució, sense caure mai en la frivolitat ni l'anecdota gratuït. Tal i com es desprèn d'aquest mateix treball, no hi ha una visió única i canònica del barri. En tot cas, aquestes memòries obren una via de recerca que, potser més endavant, podrà enriquir-se amb noves aportacions i amb nous mètodes d'aproximació.

Breus apunts històrics sobre la prostitució

Abans d'endinsar-nos en el reducte prostibulari de Girona, potser caldrà llançar una mirada retrospectiva per tal de situar el fenomen en el seu context i oferir algunes pinzellades des de diversos àmbits d'estudi -històric, sociològic, moral- que ens podran ajudar a entendre millor una activitat que es perd en l'origen dels temps. És evident que no és l'objectiu d'aquest estudi fer un aprofundit recorregut històric entorn de la prostitució ni en les seves causes -ni tan sols de la prostitució a Europa o a Catalunya-, tot i que un condensat resum pel fet prostibulari al llarg de diferents èpoques i espais geogràfics contribuirà a una millor comprensió de la situació de Girona. Caldria, en primer lloc, començar per aclarir què entenem per prostituta. La tòpica definició de la prostitució com "l'ofici més antic del món", tot i que considerar-lo un ofici suposa una presa de partit molt discutible, té un evident fons de veritat. Es defineix com a prostitució qualsevol tipus de comerç sexual basat en la venda del propi cos amb la finalitat d'aconseguir un benefici a canvi de proporcionar un plaer sexual a un client. La prostitució femenina és la més estesa i predominant degut al poder dominant de l'home en la majoria de societats i a la dependència econòmica de la dona, que l'ha convertit en molt més vulnerable davant la pràctica del comerç sexual.

En totes les èpoques i en gairebé totes les civilitzacions poden detectar-se activitats equiparables a la prostitució. Sembla que ja en l'antiguitat, uns quants milers d'anys abans de Crist, existia la retribució d'un client per part dels serveis d'una meretriu. Una de les referències més antigues que apareix sobre el dret històric referit a la prostitució es remunta a l'any 230 abans de Jesucrist, quan Amílcar Barca va haver de dictar mesures de reglamentació de la prostitució per tal de fer front a "l'alt grau de depravació dels costums". Va obligar les dones estrangeres a pagar un impost. En alguns pobles primitius, com els lapons, s'oferia a l'hoste la dona de la casa, una pràctica que alguns experts consideren al marge de la prostitució per la inexistència d'intercanvi comercial. A l'antiga Babilònia, a l'Índia o a l'antiga Grècia hi ha una prostitució totalment regulada. També a la Roma imperial la prostitució campa durant molt de temps sense cap mena d'impediment. Durant la dominació romana es va establir la prostitució matriculada, coneguda amb el nom de *meretricium*, amb una tarifa que cobrava l'alcalde i amb una legislació pròpia. Al llarg de la història, hi ha molts exemples de regulacions administratives de la prostitució que busquen obtenir un percentatge dels seus ingressos. A l'Edat Mitjana la prostitució queda al marge de la llei, tot i que continua existint de facto. El 506 es promulga el Breviari d'Alaric, que manava castigar amb 300 fuetades a les dones sorpreses exercint la prostitució. L'església primitiva va crear una jurisprudència, que va anar evolucionant, primer en el concili de Toledo, l'any 750, i després en el concili de Milán, amb el qual el poder civil i l'eclésiàstic acordaven organitzar, reglamentar -i en teoria reprimir- la prostitució sense prohibir-la de manera total.

En alguns casos, fins i tot la jerarquia eclesiàstica podia arribar a enriquir-se gràcies al pagament de tributs provinents de les prostitutes. Voltaire explica que el bisbe de Ginebra tenia sota la seva administració les cases públiques, que li pagaven un impost que recollia una dona que rebia el títol de “la reina del bordell”. En èpoques més modernes, els estats fluctuaven entre el sistema prohibicionista, gairebé sempre sense eficàcia real, o el reglamentista, que en la majoria de casos les tolera sense gaire control.

A l'època de Carlemany la prostitució també es prohibí i les dones eren escarmentades a les places públiques. Però la reglamentació sobre la prostitució és fluctuant i en molts casos, com succeeix en l'actualitat, una cosa són les lleis i les reglamentacions i una altra la realitat. En les èpoques més prohibicionistes poden aparèixer luxosos bordells, com el que va crear el 1370 la reina de Nàpols i Sicília, Joana I. La corona obtenia importants beneficis d'aquest bordell, que procurava un estricte control sanitari a les seves pupil·les i va adquirir fama arreu d'Europa.

A Barcelona existien bordells tolerats i protegits pel govern des de l'any 1400. Existien privilegis reials atorgats a particulars per tal que es poguessin establir bordells públics en alguns carrers. Entre l'any 1903 i 1910 apareixen disposicions governatives a Espanya que divideixen les prostitutes en dos grups: les lliures, que viuen al domicili, i la prostituta pupil·la, que viu en “cases de tolerància” o “lenocini”. Les cases de prostitució han d'estar allunyades d'edificis públics (escoles, esglésies...), han de tenir vidres opacs o cortines per no deixar veure el que succeeix a l'interior. La policia atorga els permisos a les dones que ho sol·licitin, tot i que són responsables dels desordres o infraccions comesos per les seves pupil·les. Una secció especial de la policia governativa s'encarrega de fer complir la reglamentació. Els homes no poden estar domiciliats en aquestes cases, en les quals no es poden vendre begudes alcohòliques ni es pot permetre l'entrada a menors. Les prostitutes tenen un cèdula d'inscripció o cartilla, en la qual consten, per regla general, la fotografia, la filiació i el número de inscripció. Fins i tot se'ls prohibeix circular per determinats carrers a certes hores. A la cartilla s'anoten les revisions mèdiques que, per obligació, reben de manera periòdica. Les que es declaren malaltes, cal curar-les a l'hospital o dispensari, o bé s'han d'espavilar pel seu compte per trobar guariment. Han de pagar una contribució o taxa periòdica, que, segons la reglamentació, s'inverteix per cobrir les necessitats derivades de l'aplicació del reglament. Quan una prostituta es casa i manifesta el propòsit d'abandonar la professió, és esborrada del registre després d'un temps de romandre allunyada de la prostitució. Les contravencions del reglament i “l'escàndol prostitucional a la via pública” són castigats amb multes o empresonaments.

L'Acadèmia d'Higiene de Catalunya va redactar i aprovar un Projecte de Bases per a un reglament de la prostitució a Espanya l'any 1911. En aquesta reglamentació es regulen les prescripcions higièniques i es “garanteix d'una manera especial la llibertat de les desgraciades que se dediquen a l'innoble ofici de prostitutes”. A principis de segle, l'article 459 del Codi Penal castigava els actes de lenocini i proxenetisme -paraula derivada de la veu grega proxeneta, que significa negociador- contra la voluntat de les implicades. Es castiga especialment la promoció o facilitació de la prostitució o corrupció dels menors

de 23 anys. També diu que “no es pot obligar ningú a aquesta classe de tràfic immoral excusant la coacció al llegant el pagament de deutes pendents”.

Cal destacar algunes campanyes en contra de la prostitució, com la de Josephine E. Butler que, el 1895, reclamava a Anglaterra la il·legalitat del reglamentarisme i defensava que la solució dels problemes de les malalties venèries, llavors al centre del debat, s'aconseguiria mitjançant la reeducació moral d'homes i dones en igualtat de condicions. Durant la Primera República espanyola aquesta visió va tenir un cert predicament a Espanya i diversos grups van demanar l'abolició de la prostitució. Es van donar més endavant algunes passes cap a l'abolicionisme, entre elles un Decret abolicionista de 1935 on no es reconeixia la prostitució com a mitja de vida lícit. La Guerra Civil va deixar en suspens aquests canvis legislatius, tot i que alguna de les seves reformes -com l'abolició dels reconeixements mèdics periòdics o la cartilla sanitària- sí que van prosperar. La Guerra Civil va propiciar un increment de la prostitució per motius molt diversos -concentració de tropes, grans bosses de misèria, increment de dones soles desamparades, relaxament de la moralitat, etc-. Tot i que el bàndol republicà va defensar la clausura de bordells i alguns elements anarquistes es dedicaven a realitzar campanyes directes -més voluntàries que reals- per conscienciar a les prostitutes d'abandonar la seva forma de vida, la seva incidència va ser molt minsa. El mateix lluitador anarquista Ramon Vila “Caracremada” va participar en algunes vistes a prostíbuls per conscienciar les prostitutes de la seva opressió.

El 1941 es torna a posar en vigor una reglamentació de la prostitució, amb la vigilància i repressió a càrrec de la policia. El control dels bordells per part de la policia no era una novetat, ja que els reglaments de prostitució de principis de segle ja els donava un gran marge de maniobra: “El cuerpo de vigilancia de este servicio (policia) tiene siempre libre entrada en los lugares destinados a la prostitución, para cumplir con su cometido”. Aquesta situació de control, amb alguns abusos per part de la policia, es va fer més asfixiant a partir de 1956, quan el règim franquista, que busca el reconeixement oficial en els organismes internacionals, s'adhereix a la convenció internacional abolicionista. La signatura d'un primer Decret Llei, el 3 de març del 1956, marcaria alguns canvis que també es reflectirien a Girona. Evidentment, aquesta llei no faria desaparèixer la prostitució sinó que la faria més subterrània, més clandestina.

La tolerància de la prostitució es mantindria als anys seixanta. El mercat del sexe aniria augmentant de manera exponencial, incentivat per l'alliberament de la repressió sexual que acompanya la derogació del franquisme, fins a l'actualitat, on la regió de Girona està considerada un destí de turisme sexual -malgrat que les autoritats no ho vulguin reconèixer- amb zones de gran activitat, com la frontera catalano-francesa. Tot i que els reductes de prostitució dels nuclis històrics com el que ens ocupa en aquest estudi han acabat per desaparèixer, la prostitució no ha deixat de créixer i s'ha desplaçat cap a d'altres zones i ha adoptat altres sistemes d'organització. Els prostíbuls de carretera, els pisos enmig de les ciutats o les prostitutes que s'ofereixen a les cunetes són noves formes d'un fenomen antic. A més, cada vegada te-

nen més força les organitzacions mafioses que volen controlar una lucrativa activitat que genera anualment, segons les darreres estimacions, més de 18.000 milions d'euros a Espanya.

A l'Estat espanyol es continua debatent sobre la conveniència o no de professionalitzar la prostitució. El debat entre actual entre partidaris i detractors de la regularització o fins i tot de la prohibició de la prostitució no es nou, segons ens recorda Jean-Louis Guereña a *La prostitución en la España contemporánea*, sinó que es ve gestant des del segle XVIII. Hi ha una evident manca de voluntat política a l'hora de buscar solucions definitives pel temor de les pressions que arribaran des de sectors que tenen molt poder en l'opinió pública i un pes considerable en l'economia.

Girona i el conveni abolicionista signat per Espanya el 1956.

El Boletín Oficial del Estado publicava el 3 de març de 1956 un decret-llei mitjançant el qual, seguint la Convenció de Ginebra del 1949, l'Estat espanyol s'alineava amb els països abolicionistes i declarava il·legal la prostitució. Es qualificava la prostitució com a “tràfic il·lícit” seguint la *Convenció internacional per la repressió de la tracta d'éssers humans i de l'explotació de la prostitució*, que havia estat aprovada per les Nacions Unides el 1949. La mesura va modificar l'organització de la prostitució a les grans ciutats com Barcelona o Madrid, i tindria també els seus efectes al Barri xino de Girona, tot i que resulta complicar trobar-ne proves concloents. Els decrets van suposar, a nivell general, la clausura dels bordells, de manera que la prostitució va passar a ser considerada com una activitat clandestina. Moltes prostitutes es van reciclar com a cambres per tal de poder treballar en llocs on continuar oferint els seus serveis sexuals als homes. Aviat van sorgir bars específicament pensats per aquests intercanvis -barres americanes- i *meublés* que acollien a les parelles a canvi d'un preu fix pel lloguer d'una habitació. Mentre a Barcelona es tancaven gairebé un centenar de prostíbuls i una quarantena de cases de barrets clandestines, les autoritats gironines, sigui per decisió pròpia o per un mandat superior, sembla que només van ordenar el tancament de tres cases de barrets històriques: Ca la Blanca, El Racó i el Salón Rosa. La resta de locals, segurament perquè tenien la cobertura d'un bar a la planta baixa i les habitacions en els pisos superiors, van continuar amb la seva activitat sense gaires entrebancs, tal vegada amb un temps de tancament prudencial entre la publicació del decret i la tímida reobertura.

El cronista oficial de la ciutat, Enric Mirambell, recorda que la signatura del conveni abolicionista va ser coneguda i comentada en certs cercles reduïts -mai en cap àmbit públic- en termes força negatius, sobretot pel fet que els usuaris de les cases de barrets temien que les prostitutes deixarien de ser controlades sanitàriament per l'Estat, circumstància que incrementava el risc d'infeccions i suposaria un major risc pels clients.

El diari *Los Sitios* del 4 de març de 1956, corresponent a l'endemà de la firma del Decret llei abolicionista per part del Consell de Ministres de Franco, inclou la notícia en una informació de portada que

parla de tots els acords del consell, però d'una manera tant discreta que pot passar desapercebuda a qualsevol observador poc atent. El titular de la notícia està dedicat a una futura puja salarial -“Desde el primero de abril, los salarios serán aumentados en un 20 por ciento”- i el contingut de la informació consisteix en la publicació, sense cap comentari, d'una nota governamental. El decret llei sobre la prostitució apareix al primer lloc del cos de la notícia, seguit d'una llarga llista d'acords d'àmbits molt diversos. La notícia de *Los Sitios* esmenta que el ministre d'Informació i Turisme rep els periodistes al seu despatx oficial i no hi ha cap al·lusió, ni per part del ministre ni dels periodistes, a un decret de tanta importància que s'acabava d'aprovar. Les precisions del ministre es van centrar només en la puja salarial. La notícia diu així: “Madrid, 3 -En el Ministerio de Información y Turismo se facilitó anoche la siguiente referencia de lo tratado en el Consejo de ministros celebrado en el día de ayer, bajo la presidencia de Su Excelencia el Jefe del Estado:

PRESIDENCIA DEL GOBIERNO.

-Decreto ley sobre abolición de centros de tolerancia y otras medidas relativas a la prostitución.

-Acuerdo por el que se remite a las Cortes un proyecto de ley sobre creación del Instituto de Emigración.

(...)”

A la fotografia de portada del diari gironí apareixen Franco i la seva esposa durant el solemne Tedéum celebrat a l'església de Francisco el Grande amb motiu del 80 aniversari del Papa Pius XII.

Cap notícia ni cap crònica d'opinió del diari d'aquest dia ni dels següents es refereix a aquest Decret llei ni als canvis que pot originar l'organització de la prostitució de la ciutat.

Reproduïm a continuació alguns fragments d'aquest Decret llei: “La incontestable il·licitud de la prostitució ante la teología moral y ante el mismo derecho natural ha de tener reflejo obligado en el ordenamiento positivo de una nación cristiana para la debida protección de la moral social y del respeto debido a la dignidad de la mujer”. En el preàmbul es reconeix que es vol abordar la totalitat del problema, tenint en compte el seu doble aspecte d'explotació i d'exercici del il·lícit tràfic. A l'article primer es prohibien “las casas de tolerancia cualesquiera que fuesen su denominación y los fines aparentemente lícitos a que declaren dedicarse para encubrir su verdadero objeto”. A l'article tercer es donaven les ordres per tal que les autoritats s'encarreguessin de la clausura: “...la Autoridad gubernativa proceda a la clausura y desalojo inmediato de todas ellas. De igual modo, procederá con las que en el futuro intentaren establecerse...”.

El periodista Emili Casademont i Comas, en un article de 1997 a Diari de Girona, fa referència a aquest tancament de prostíbuls: “Ca la Rossa, que més tard rebria el nom de Salón Rosa, i el Racó foren dos cèlebres i llegendaris prostíbuls del “barri xinés” gironí, juntament amb l'anomenat Ca la Blanca, que “s'esfumaren” l'estiu de 1956. O sigui, quan es decretà el “tancament general” de les cases de barrets existents a tot l'Estat espanyol”.

Els prostíbuls

Els “bon llochs” de la mala vida

El “barri xino” de Girona ja és història, però per la seva mateixa condició d'espai marginat i reclòs, allunyat de la visibilitat del conjunt de la societat, deixa un rastre obscur i difícil de resseguir. En molts casos, no hi ha dades fiables que permetin dibuixar un perfil del nombre d'establiments o de prostitutes que hi treballaven, i cal refiar-se d'informacions dubtoses o testimonis orals. No és fins a finals dels seixanta i primers dels 70 que el barri comença a aparèixer amb certa regularitat a la premsa. Fins llavors, sobretot durant els anys més foscos del franquisme, el barri era un indret que tothom coneixia però sobre el qual hi havia el pacte tàcit de no parlar-ne. Alguns documents antics, però principalment referències literàries, ofereixen informació interessant sobre el seu probable origen. L'objectiu d'aquest treball és que, obrint al màxim el compàs de la recerca i garbellant tota mena de dades, es pugui oferir una visió entenedora d'aquest espai i de les seves formes de relació.

El “barri”, concentrat principalment en un entramat que formen els carrers Bellaire, Pujada del rei Martí, Portal de la Barca, Pou Rodó, Mosques i Barca, va arribar a tenir gairebé una vintena d'establiments dedicats directa o indirectament a la prostitució en la seva època de màxima esplendor, entre els anys 60 i 70, la majoria d'ells als carrers Portal de la Barca i Pou Rodó. Resulta molt complicat posar xifres a aquest comerç sexual, però fonts policiaques han xifrat en més de dues-centes les prostitutes que hi treballaven i en uns 10.000 els visitants que podien passar anualment pels seus establiments.

Tot sembla indicar que els límits del barri vell de la ciutat havien estat des de temps immemorials un indret on havia estat agrupat aquesta mena de comerç, sempre barrejat amb una població formada per gent molt humil o fins i tot marginada. Cal recordar que també gitanos i immigrants van instal·lar-se en aquesta zona els anys 50 i 60, en pisos amb unes condicions deplorables.

La notícia més antiga referida a la relació directa entre el carrer del Pou Rodó i la prostitució, citada per Josep Clara, data del 8 de febrer de 1515. En aquesta data els jurats ordenen que les dones deshonestes siguin expulsades dels carrers Sant Narcís i Pou Rodó, on viuen entre les dones honestes. També s'hi esmenta el carrer de Sant Narcís, que antigament donava nom a un tram d'aquest mateix carrer. Aquests anys, a Girona, ja hi havia bordells que funcionaven amb reconeixement oficial, tot i que possiblement no en aquest precís indret. La seva organització no devia ser gaire diferent de la dels bordells de Barcelona que comenta Josep Maria Carandell a *Guia secreta de Barcelona*. Se'ls anomenava “bordells” o, més popularment, “bon lloch”. Les prostitutes rebien el nom d’“avols fembras”, “dones errades” o “fembres bordalleres”. Se les obligava a recloure's en les dates assenyalades, com Setmana Santa, i eren reconegudes periòdicament pel metge. Entre el 1400 i el 1500, a Barcelona, es col·locava a l'entrada dels bordells un cap amb una expressió monstruosa, probablement volent simbolitzar la ganyota de l'orgas-

me. Les dones havien de tenir més de 20 anys i, en cas de ser casades, havien de disposar del permís del marit.

Enric-Claudi Girbal, cronista de la ciutat de Girona, explica així la decisió de concentrar, durant l'Edat Mitjana, les dones en locals especialment habilitats: “El gran desordre que regnava en els costums va fer que a finals del segle XIII haguessin d'establir els governants en les grans poblacions unes cases especials a les quals eren relegades les persones del sexe que oblidant tot pudor, es consagraven a la prostitució oferint perillós exemple a la innocència. Tals cases, que hagueren d'adoptar-se llavors com a mesura salvadora en interès de la moral pública i de la seguretat conjugal, a les quals protegia el govern per una mira higiènica i com a convenients als costums de la societat, es denominaven a Catalunya cases de àvols fembres o dones errades, comunament bordell i entre la plebs, “bon lloch”. El cronista afirma que les primeres notícies d'un “bon lloch” a Girona es remunten al 1336, data en què el rei Pere el Cerimoniós ordena a les dones públiques que continuïn a la pujada de Santa Eulàlia (a prop del monestir benedictí de Sant Pere de Galligants i de les esglésies de Sant Nicolau i Santa Llúcia), perquè és l'indret més adequat i ja té una tradició prostibulària. El bisbe Arnau va ser qui va fer la petició de fer-les fora. Uns anys més tard, el 1358, es publiquen unes ordres dirigides als hostalers, per evitar que acollissin dones públiques després del toc d'oració. Això fa penar que alguns hostals ja funcionaven com a llocs de prostitució.

Un document del 1427 recull el manament del rei Alfons el Magnànim que, des de Blanes, i a instàncies de Joan Dacda, propietari d'un bordell, insta a les “dones vils” a estar “en lo dit lloch”, ja que sortir del seu clos pot portar mals majors a Joan Dacda, a la ciutat i “és contrari a les Constitucions de Catalunya”. El doctor Batlle Prats va donar a conèixer una ordre dels jutjats gironins de 1437 segons la qual es manava que els portals i finestres de “lo carrer apelat de Vilanova (no sabem on era exactament) en lo qual carrer stan e deuen star totes les fembres públiques” fossin tancats i que l'entrada i sortida es fes pel “carrer dement”, tot advertint que els infractors serien castigats amb multa de 10 sous. Aquesta manera d'actuar és molt corrent a l'època. A Barcelona, el 1452, el rei Alfons V va concedir també un permís per obrir un bordell al carrer del Canyet i va facultar al seu promotor per tancar el carrer on hi havia l'establiment amb portes als seus extrems, portes que només podien obrir-se en horaris establerts i amb tota discreció. Com sempre, les lleis intenten evitar l'escàndol i recloure la prostitució en espais poc visibles. Julián de Chía, l'any 1474, recull també una ordre dels jutjats de Girona segons la qual els oficials reials no podien expulsar de la ciutat “les fembres públiques que vuy són en lo loch públich” però sí que podien actuar contra les que exercien al marge dels prostíbuls establerts. El 1483 una nova normativa encarregava els oficials perseguir les dones que, a més de comerciar amb el seu cos, “es dedicaven a seduir donzelles i nenes; prestant, a més, la seva casa habitació a dones casades per cometre adulteri”. El mateix Julián de Chía explica que eren habituals els intents de les dones de sortir de la tutela dels bordells i les seves lleis: “Eren freqüents les cases en que algunes eludien el compliment d'aque-

lles prescripcions establint-se secretament en altres punts de la ciutat i exercint en ells a la sordina del seu vil·lani, fins que descobertes més aviat o més tard els amagatalls on es trobaven ocultes, es veien rigorosament impel·lides a optar entre el seu immediat retorn al bordell, o sortir al moment de la població sota pena de ser públicament fuetejades”.

Aquests bordells gironins descrits en la documentació dels segles XIV i XV apunten sempre a l'entorn del barri de Sant Pere, tot i que posteriorment, segons apunta l'historiador Josep Clara, apareixen altres escrits que parlen de “bons llocs” a la vora del Portal Nou i al Mercadal.

L'origen de la prostitució del que fou conegut com a “barri xino” de Girona podria obeir també, a més d'aquesta antiga tradició consagrada per les lleis reials, al fet de tractar-se d'una zona d'entrada a la ciutat. Això va fer que s'hi ubiquessin alguns hostals per donar servei als viatgers. Evidentment, entre aquests serveis s'hi podria trobar l'oferta de “dones públiques”. Aquests incipients hostals-bordell, que a vegades serien una competència directa dels que comptaven amb un reconeixement oficial, van anar derivant amb els anys en un reducte de bars especialitzat en serveis sexuals. Els establiments van anar adaptant-se a les diferents èpoques, però persistiran uns carrerons, coneguts per tothom i populars a tota la contrada, en els quals serà possible satisfer la demanda sexual.

També hi ha una explicació llegendària i probablement falsa, segurament sorgida de l'anticlericalisme de la població, citada per Josep Maria Bartomeu a *Diari de Girona*, que situa les primeres cases de prostitutes, fosques i humides, en un raval de l'església de Sant Feliu entre els anys 1300 i 1400, habitades principalment per dones jueves, molt joves i boniques, que s'havien convertit en favorites dels clergues de la ciutat i eren protegides per persones riques i influents.

En un anomenat Manual d'Acords de 1602 que es conserva a l'Ajuntament de Girona es llegeix el següent: “Per Reial ordre del 7 d'abril el rei mana que totes les dones públiques estiguin apartades dels llocs sagrats i altres cases on visqui gent honesta i que se'ls assenyali un extrem de la ciutat apartat del concurs de la gent i a quatre-centes passes de l'entorn dels convents i llocs sagrats”. En aquest mateix Manual es transfereix la propietat d'aquest espai als Jurats de Girona i al Notari de la ciutat, Pere Galí. Sembla evident que aquest intent d'allunyar els prostíbuls dels llocs sagrats no va reeixir, possiblement perquè al barri vell de Girona resultava molt difícil, per no dir impossible, apartar-se d'esglésies i convents. L'historiador Santiago Sobrequés esmenta un convent, el del Mercadal de Girona, que fins i tot sembla que s'havia convertit en un “bon lloch”: “Un gran nombre de convents no eren més que llocs de bona vida i aldarull; certs convents femenins havien caigut tant baix que si no eren autèntics lupanars els hi faltava molt poc per a ser-ho. El 1462, durant el setge de la Força gironina, la Generalitat va dirigir una reprimenda al generalíssim de les hosts assetjadores, comte de Pallars, perquè tolerava que els seus oficials oblidessin les seves obligacions militars “passant les nits divertint-se en el convent de Santa Clara extramurs” i en 1478 el sever Bisbe Margarit va haver de demanar auxili a les autoritats reials i municipals gironines per expulsar “manu militari” a les monges del referit convent, excepte a l'abadessa, úni-

ca persona digna entre aquelles “fembres d'abominació” que la tenien aterrida i pràcticament segrestada”.

La reglamentació amb “cartilla”

Fem un salt a principis de segle XIX. El paratge era encara “poc respectable”, en paraules de l'escriptor Josep Pla. L'autor de *Girona, un llibre de records* assegura que era freqüentat per vagabunds, gitanos, captaires i prostitutes de mal aspecte. Explica que “la gitaneria hi esquilava el bestiar”, hi havia barbers que afaitaven al sol i gent que rentava la roba en aigües tèrboles.

El 1907, només uns quants anys abans d'aquesta depriment imatge literària de Pla, apareix una polèmica al diari gironí *La Lucha* que ofereix forces dades sobre la situació legal i les condicions de les prostitutes gironines. Tot plegat comença quan el diari denuncia en un breu que en un dels locals de prostitució de Girona hi treballa una noia menor d'edat. La consegüent polèmica amb el Govern Civil acaba amb el director del mitjà anant a declarar als tribunals per aportar les dades de la denúncia. Pocs dies després de publicar el breu sobre la menor prostituta, apareix al diari la següent notícia: “No debía estar del todo desprovista de fundamento la noticia que se nos hizo respecto a una menor de edad de nacionalidad francesa que ejercía de prostituta en una casa de esta ciudad, cuando la dueña de la misma, enterada de nuestro suelto de crónica, se ha apresurado a hacer marchar a dicha menor para rehuir toda responsabilidad. Quedará enterada de ella la egregia dama que tanto celo demuestra en esta clase de asuntos.”

Uns dies més endavant, apareix una nova entrega, al final de la qual aclareix a qui es refereix el mitjà quan parla d'una *egregia dama*: “Ante el juzgado de instrucción de este partido ha comparecido hoy nuestro Director para prestar declaración en el sumario que se instruye con motivo de la denuncia que hicimos de haberle sido expedida cartilla de prostituta a una menor de 15 años. Nuestro director ha hecho suyo el suelto y ha explicado el origen de la denuncia. Por cierto que el Jefe de policía no saldrá muy bien parado de este sumario, pues parece que contra lo prevenido por la ley, la citada menor fué inscrita en el Registro y se le cobró la cartilla sin exigir ningún documento de identidad, de suerte que si nuestra denuncia resultase confirmada, el primero y único responsable a nuestro entender, lo sería el Jefe de policía de esta ciudad que no cuidó de averiguar si la prostituta que se inscribía tenía o no la edad prevenida por la ley, atendiendo tan solo a cobrar el importe del denigrante documento. ¿Que concepto formará de tal funcionario y del Gobernador que le tiene a sus órdenes, la presidenta del patronato para la represión de la trata de blancas, S.A. la Infanta dona Isabel, a cuyas manos haremos llegar este número?”

Aquest episodi defineix algunes de les constants que, al llarg de la primera meitat del segle XX, marcarien el món de les prostitutes, com per exemple la necessitat d'una cartilla de pagament, on es faran constar les revisions mèdiques i altres dades de control. Els estudis històrics sobre la prostitució a Espanya confirmen que el cas d'aquesta prostituta no és una excepció. Normalment, la policia exercia al

seu lliure arbitri el control que la llei els adjudicava en exclusiva. Les irregularitats estaven a l'ordre del dia i, sovint, la policia s'extralimitava en les seves funcions i es convertia en l'únic estament capaç d'impartir justícia. Durant el franquisme, l'aplicació de la llei de "vagos y maleantes" va servir per expulsar prostitutes i proxenetes conflictius, però també altres elements incòmodes del barri, sense cap mena d'explicació.

La preocupació de *La Lucha* pel tracte vexatori que es dona a les prostitutes queda palesa en un breu del mateix any 1907: "El vecino de Port-bou Juan Pi, ha denunciado a su convecino Juan Pons, por haber maltratado de palabra y obra a una prostituta".

Cal recordar que segons les disposicions de 1903 i 1910, les prostitutes es dividien en dos grans grups: la prostituta lliure, que vivia al seu domicili, i la prostitua pupilar, que vivia a les "cases de tolerància o lenocini". Sembla, però, que les lliures eren reprimides amb més duresa i no podien trobar pel seu compte la protecció que els donava un bordell.

Una postguerra daurada

L'historiador Josep Clara ubica al primer terç del segle XX, en els números 9 i 11 de carrer Portal de la Barca, dos bodegons que ja tenien tradició de locals de prostitució. Un d'ells estava regentat per una dona que rebia el sobrenom de "la madriles". Un cop acabada la guerra civil, el recinte de Sant Domènec es va convertir en Govern militar i en la seu d'una caserna amb una tropa abundant. Aquest fet influeix de manera decisiva en l'increment, a partir dels anys 40, del comerç sexual del "barri xino" i en l'obertura de nous establiments. Sembla que dels sis bars que hi havia abans de la guerra es va passar ràpidament a més d'una dotzena, tots ells amb un bon nombre de noies que competien en atractiu. L'activitat va atraure prostitutes de Barcelona i fins i tot alguns comandaments en van fer venir expressament.

El Racó, el bordell de referència

El Racó és la casa de barrets per excel·lència en la història de Girona, tot i que quedava lleugerament apartada del reducte d'establiments del carrer del Pou Rodó. Era la darrera casa del carrer Sacsimort, i tenia un pati que donava al riu Galligants. Era a tocar el passeig arqueològic. És possiblement un dels prostíbuls més coneguts, llegendaris, antics i citats de la ciutat. Els seus orígens es perden en les boires del passat -sembla que al segle XVIII ja funcionava en aquest mateix indret-, però la seva mort sí que es pot fixar amb tota precisió a l'estiu del 1956, quan Girona va aplicar el decret llei que prohibia els prostíbuls a tot el país. Calia pujar unes escales i es penetrava en un saló on hi havia, en la primera època, el

clàssic piano de maneta, i més endavant una gramola. Com molts d'aquests establiments, hi havia dues entrades, per tal que els clients que volien sortir d'incògnit ho poguessin fer a través d'una escala lateral molt més discreta i sense el perill de creuar-se amb cap conegut que volgués entrar al bordell.

Josep Pla fa aparèixer una prostituta del Racó en un dels seus versos “escandalosament prosaics i lliures”, on també sembla confirmar que el preu de les meuques d'aquest prostíbul va donar origen a la dita segons la qual Girona era una ciutat “de putes a tres pessetes”.

“Després del notari passava
la puteta del Racó
amb unes mitges pornogràfiques
i un gran taló
a les sabates de doré,
que era un color fictici i il·lusori
com la senyoreta mateixa.
Pobra i desgraciada senyoreta!
Però, per tres pessetes,
què es podia demanar més?”

El periodista Emili Casademont descriu en aquest termes l'emplaçament del famós bordell: “El Racó es trobava situat al carrer de Sacs-i-mort (denominació, per cert, bastant lúgubre), no gaire lluny del final del carrer de la Força, prop dels Banys Àrabs i allà on avui comença el Passeig Arqueològic. Algú ha arribat a assegurar que ja existia en temps dels francesos...”. Tot sembla indicar que la denominació del carrer del Racó no té relació ni amb els sacs ni amb els morts, sinó que obeeix a un arbre que hi havia a l'indret, un sicòmor. Aquest nom podia haver derivat a Sacsimort. Fages de Climent també va advertir, en vers, dels perills de les noies acabades d'arribar a l'establiment: “Quan al Racó hi ha palla nova, cal nedar i guardar la roba”.

Les “rifés” del Salón Rosa

Encara queden testimonis que recorden les celebrades “rifés” de prostitutes del Salón Rosa, un altre dels establiments històrics de Girona que es va mantenir com a prostíbul clàssic fins al decret llei del 1956. El preu de les prostitutes als anys 50 no estaven a l'abast de la butxaca de qualsevol. Molts treballadors fabrils, pagesos o empleats amb poca retribució acudien a l'establiment atrets per la possibilitat que, tot i no tenir prou diners per pagar el servei d'una d'aquelles dones, tinguessin la sort de ser agraciats amb el seu sorteig. Els clients de l'establiment pagaven una pesseta per la carta d'una baralla. Es tractava d'anar venent cartes fins arribar al preu fixat per pujar amb alguna de les prostitutes del local.

Quan les vendes de cartes cobrien “el servei”, la prostituta escollia una carta d'una altra baralla i se'n anava amb l'home que tenia aquella mateixa carta.

El Salón Rosa estava considerat un establiment de prestigi i tenia fama de tenir les millors meuques de la ciutat. En les seves èpoques més glòries, l'establiment es diferenciava de la general sordidesa que caracteritzava els prostíbuls gironins. Hi havia un ampli saló on es podia ballar i taules i cadires on asseure's a prendre una copa. Mentre alguns testimonis asseguren que el nom provenia del color del saló, altres afirmen que derivava del nom de la primera mestressa, ja que antigament l'establiment s'anomenava Ca la Rossa. No obstant, sembla que amb els anys, la deixadesa dels propietaris va accentuar la degradació de l'indret i els visitants ocasionals el trobaven poc engrescador.

Alguns testimonis recorden que antigament s'anomenava també Ca la Murillo. Quan es va tancar el prostíbul es va reconvertir en un hostel, anomenat Residencia Reyra, on s'allotjaven forces prostitutes. Recentment, als baixos de l'edifici, totalment remodelat, s'hi ha obert un restaurant anomenat El Pedregal. El seu propietari recorda que fins fa pocs anys encara quedava a la façana el cartell de la residència. Algunes de les descripcions de prostíbuls gironins que apareixen en la literatura catalana de principis de segle XX poden estar inspirats -més o menys lliurement- en el Salón Rosa i El Racó. També es podria referir a aquest indret Josep Pla, quan en una de les seves passejades pel barri vell de Girona esmenta un edifici on tradicionalment s'hi celebra un “ball de maturrangues”. Cal esmentar també un prostíbul amb força tradició davant de l'antic Cinema Modern que es deia El Safareig.

De les 3 pessetes a les 3.000

Girona carrega des de temps antics amb el penjament de tenir “putes barates”. En l'apartat literari es cita l'anècdota de Santiago Rusiñol sobre les meuques “de tres pessetes”. La veritat és que, mentre hi ha molts referències al baix preu de les professionals del sexe de Girona, sobretot en èpoques més tardanes, resulta difícil trobar referències més contemporànies dels preus dels serveis de les prostitutes. Segons escriu Emili Casademont, “anar amb aquelles dones que exercien l'ofici més vell del món al “barri xinès” gironí (o “pujar amb elles”, com deien, ja que les habitacions estaven situades als pisos dels edificis), tan sols costava, cap al final de la dècada dels 40 i al principi de la dels 50, tres duros. Després, poc abans de la clausura de les seves acollidores llars, la tarifa s'apujà i arribà als cinc duros, més, com sempre, una pesseta.” Podem continuar amb la pujada dels preus dels serveis a través d'un incondicional usuari del barri que recorda que, a l'any 1954, es pagaven ja cinc duros, als que s'havia d'afegir una propina fixa per a la senyora de la neteja, una pesseta que es va mantenir immutable durant forces anys. Als inicis dels anys 70, “pujar” amb una prostituta dels bars del Pou rodó podia costar al voltant de les 300 pessetes. El periodista Josep Maria Bartomeu ofereix en un article sobre la desaparició del “barri xino” al *Diari de Girona* alguns preus de mitjans dels 70: “Un refresc costava 40 pessetes, un conyac, 80; un cubata, 100; un whisky, 125. Les vigílies de festius i els dissabtes els preus es doblaven. Tarifes oficials

dels servei: entre 800, 1.000 i 2.500 pessetes. Podien arribar a les 5.000 pessetes.” L’any 90, els preus no eren gaire més cars. La degradació de l’indret gairebé havia congelat els preus. Les prostitutes del barri, la majoria molt madures, cobraven entre entre les 2.000 i les 3.000 pessetes.

Guanys encoberts

Pel Barri xino corria la brama que algunes mestresses i prostitutes, ja madures, s’havien enriquit fabulosament amb el comerç del sexe. Les històries de noietes miserables i gairebé analfabetes que havien aconseguit ascendir socialment i econòmica, abandonant al cap d’un temps el negoci immoral, a vegades mitjançant un bon casament, constituïen un bon esquer per a les joves prostitutes. Però també corrien històries moralitzadores sobre l’ascens i caiguda d’alguna mestressa que, després d’adquirir cases i propietats, va morir en la més absoluta indigència. Però el que està fora de dubte és la gran quantitat de diners que movia aquest negoci. Resulta molt interessant una comparativa publicada a *Presència* el 1975 sobre la fiscalitat que Hisenda aplicava a sis d’aquests comerços en relació a d’altres establiments “honorables” de la ciutat. La revista remarca que, en no ser legal l’exercici de la prostitució, només es podia avaluar l’activitat específica de bar d’aquests locals. Però vet aquí que una colla d’establiments rònecs i humits del carrer del Pou Rodó i el Portal de la Barca pagaven més impostos que els bars i hotels amb més prestigi de Girona. La base de la fiscalitat dels locals del “barri xino” va de les 156.000 a les 185.000 pessetes (Adolfo Ortells-Pou Rodó, 185.000; Faustino Ortuzo-Pou Rodó, 156.000; Camila Muñoz-Pou Rodó, 156.000; Maria González-Pou Rodó, 185.000; A. Fernández-Portal de la Barca, 156.000; Blanca Egea-Portal de la Barca, 156.000), mentre que la dels altres establiments se situa entre les 135.000 i les 178.000 (Hotel Savoy, 138.000; N. Agustí-Ultònia, 140.000; Sureda-Jumar, 156.000; Granja Mora, 178.000; Orlava, S.A.-L’Arcada, 135.000). L’articulista no s’està d’afirmar que els locals de prostitució “són collats pel fisc d’una manera ostensible” i es pregunta amb quin criteri s’han fixat les bases d’aquests impostos. Sembla evident que aquest sistema tributari palesa la hipocresia que sovint envolta el negoci de la prostitució. Per una banda, les lleis declaraven il·legal l’exercici de la prostitució, però per l’altra el fisc no es resistia a tenir part en el pastís d’una activitat que era tolerada.

Els “puja i baixa”, un negoci rodó entre els anys del “600” i del “destape”

Amb el nom de “puja i baixa” es coneixia en l’argot prostibulari els bars de meuques que tenien habitacions en els pisos superiors. La majoria dels locals del carrer del Pou Rodó i del Portal de la Barca de Girona poden enquadrar-se en aquest esquema. Es tractava de petits locals, normalment amb una barra americana, on els clients podien prendre una copa mentre xerraven amb les prostitutes. No sempre la visita d’un client acabava amb un tracte per pujar a dalt amb algunes de les noies. Molts clients només

acudien als locals en busca de conversa o feien una ronda fins a trobar la prostituta que més els plagués. La gran proximitat dels locals, gairebé tots apilonats en dos carrerons, facilitava la relació entre les prostitutes i els clients. Era un espai molt tancat, una mena de campana de vidre on es concentrava el pecat i la sordidesa -per uns- o la tendresa i el sexe -per altres- que a fora els era negada. Tot i que l'ambient canvia molt al llarg dels anys, els testimonis destaquen el clima de companyonia que hi regnava. Els qui venien de grans ciutats, com l'escriptor Carlos Barral, apreciaven la familiaritat de les prostitutes gironines, de les qui explica que es convertien en “camarades de barra i ampolla”. Els oficials de l'exèrcit, com era el cas de Barral, eren molt ben tractats al barri als anys 50, i fins i tot podien quedar-se a dormir a les habitacions de les prostitutes. Aquestes familiaritats segurament no es toleraven a d'altres clients. Per aquests estaments més acomodats, el “barri” de Girona resultava llavors molt econòmic, tant si el que hi buscaven era sexe, com si era alcohol. De fet, en una ciutat molt pendent de la moralitat i del toc de les campanes de les esglésies, era l'únic territori propici per les seves disbauxes alcohòliques i sexuals. Els anys 50 van ser èpoques de gran activitat pels bars d'aquesta zona, activitat que possiblement es devia incrementar amb el tancament dels prostíbuls del 1956. Fins que al cap d'uns anys no tornessin a obrir tímidament alguns establiments ubicats en pisos, els bars del “barri xino” es converteixen en una de les poques opcions d'aconseguir els serveis d'una prostituta.

Als anys seixanta, el barri continua la seva línia ascendent gràcies a l'habitual clientela provinent dels pobles de les rodalies -els dies de mercat de bestiar a la ciutat el barri bull d'animació- i a algunes obres públiques que concentren un gran nombre de treballadors foranis. En aquest punt cal esmentar els treballadors del pantà de Susqueda. Les obres van començar el 1963 i la infraestructura no va quedar conllosa fins el 1968. Molts treballadors provinents d'arreu d'Espanya van ocupar uns pavellons habilitats al costat de les instal·lacions, però molts altres, sobretot enginyers i càrrecs de més categoria professional, van buscar allotjament als pobles de les rodalies. Al respecte, *Los Sitios* publica, el 20 d'agost de 1966, que “fondes, pensions i pisos d'Amer, estan reservats tot l'any per ser habitats per empleats a càrrec d'Hydroeléctrica de Cataluña, S.A.” Els operaris realitzaven jornades molt dures, d'entre 8 i 10 hores, i els torns no s'aturaven a la nit. També eren clients del barri els miners de les explotacions d'Ogassa. Les visites d'aquests treballadors, amb les butxaques plenes i ganes de gresca, han quedat en la memòria popular del barri. Una prostituta del barri reconeixia a Presència, l'any 1990, que aquells anys no tenia temps “ni de pujar-se les mitges”.

El Barri xino de Girona va ser també l'escenari de la iniciació sexual de molts homes. Antigues prostitutes asseguren que no era gens estrany que un home es presentés al local amb un seu fill per tal de fer-li perdre la virginitat amb alguna d'aquelles dones. Aquest costum estava força estès, fins els anys 60, en molts pobles de les rodalies de Girona. Aquestes iniciacions suposaven una part gens menyspreable dels guanys de la casa de barrets.

Josep Maria Bartomeu, en un article d'opinió dins el reportatge “Adéu al barri xino”, del 1997, rememora l'activitat dels setanta i compara “el barri” amb l'indret de contacte social més vistós de la ciutat: “Sobretot els dissabtes, dia de mercat, o les vigílies de festius al capvespre i a les nits, el barri xino de Girona semblava la Rambla a les dotze del migdia d'un diumenge qualsevol”.

Un reportatge de Carles M. Bosch a la revista *Presència*, l'any 1968, ofereix un retrat de l'espai que no difereix gaire, pel que fa a la sordidesa, dels que podrien haver fet Pla o Sagarra. No obstant, el text té una petita trampa: es tracta d'una visió diürna. Les nafres del temps, en els rostres i els edificis, són més visibles quan els il·lumina el sol. “Dentro de ellos (de los bares) luces rojas, azules, iluminan rostros pálidos i ojerosos mientras frente a ellos siluetas negras tienen en sus manos vasos de cerveza, tónica o coñac. La música chillona de los grandes tocadiscos tragaperras impide oír la voz humana. Sólo palabras aisladas y algunas carcajadas de mujer... Unos soldados miran como queriendo entrar, retroceden, luego rien... Un hombre sale de un bar y se mete cabizbajo en la puerta de al lado. Una mujer avanza con prisa la calle...”

En un article de 1975, la revista *Presència*, fa un llistat dels bars encara oberts a la zona, que arriben a la quinzena: La Cuadra, Las Vegas i Capri, al carrer del Portal de la Barca; i Ester, Nuri, Mari, Copacabana, Vedette, Trébol, Málaga, Río, Chit, Pepe, Los Faroles i Lina, al carrer del Pou Rodó. La descripció del barri que els acull mostra, fins a límits corprenedors, el seu progressiu deteriorament: “(...)podem veure avui encara aquests carrers estrets, humits, foscos, amb roba penjant al defora de les petites finestres dels seus vells edificis. Uns edificis que han envellit fins a fer-se en molts casos pràcticament inhabitables: degoters, humitats, absència quasi total de sol”.

A mitjans dels 70, alguns dels titulars decideixen començar a abandonar el bar que tenien llogat a l'espai reclòs del “barri xino” per instal·lar-se en les proximitats del municipi veí de Salt. Aquesta serà una àrea de prostitució que es mantindrà durant alguns anys i forces prostitutes del “barri” es traslladaran a aquest indret. En l'article citat de *Presència* es remarca: “Ara ja no s'estila amagar-se en un carrer estret de la zona més pobra de la ciutat, sinó que cal cercar nous horitzons, nova clientela, ésser més a l'abast de tothom. En aquest sentit, els bars de la carretera Girona-Manresa a Salt han iniciat el camí d'aquests nous mercats.

La competència d'altres locals repartits per la ciutat o als afores, acceleren la davallada del Barri xino. A Girona van a aparèixer en pocs anys locals com el Picos, Candi, J.C., Play Boy o Toyoka, a Salt. L'Iris, al Pont de la Barca, és un dels pocs que van aconseguir subsistir. També hi havia una rellotgeria al carrer del Carme que actuava com a prostíbul encobert.

Al llarg dels anys, el Barri xino ha procurat un ric anecdotari que resulta impossible de resumir. Hi ha qui recorda que pel barri s'explicava que Eleuterio Sánchez, “El Lute” s'hi va amagar als anys 60, quan s'havia convertit en l'enemic públic número 1 d'Espanya i la policia el perseguia arreu. La llegenda del

barri conta que Eleuterio va trencar el setge policíac disfressat de carboner, amagant la seva identitat amb una capa de sutge.

Hi ha una anècdota recurrent, que possiblement es basa en algun cas real. Es tracta d'un home de gran posició que mor d'un atac de cor mentre fa l'acte sexual amb una de les prostitutes del barri. Llavors, un cop avisat els familiars i per evitar el consegüent escàndol, decideixen treure'l d'amagat del barri per fer veure que s'ha mort al llit de casa. Mai no es pot aclarir el nom del difunt. No obstant, això podria ser el que li va passar al besavi de l'Albert Boadella, si ens creguem el que va dir al pregó de Fires de 1993, quan encara no havia dit "adéu" a Catalunya: "M'agradaria de morir a Girona, tal com va fer el meu besavi, quan va morir als vuitanta-dos anys, al peu del canó, en una casa de senyorettes del barri de Sant Feliu".

La policia, del control absolut al desinterès

Molts dels coneixedors del barri insisteixen a remarcar l'abandó de la vigilància policíaca que es detecta a partir de finals dels vuitanta i primers dels noranta. Als anys seixanta i setanta, molts establiments entregaven a la policia secreta una fotografia de les noves treballadores del local amb totes les seves dades personals. En cas que la policia detectés alguna irregularitat, malgrat que no tingués cap compte pendent amb la justícia, tenia la potestat de fer-la abandonar immediatament la ciutat. Un càrrec polític de l'ajuntament de Girona que no s'identifica admet en un reportatge de *Presència*, el 1990, que una de les causes de la degradació del barri és la inacció policíaca: "Si la policia hagués volgut, la prostitució i les drogues s'haurien acabat abans". També moltes prostitutes denunciaven que la posició dominant de la policia, que als setanta havia derivat en abusos i coaccions cap a certes dones del barri per part d'algun membre de "la secreta", es torna en desinterès i desídia a finals dels 80. Un membre de la policia admet que als vuitanta i els noranta només entraven al barri quan havien d'anar a identificar "algun xorisso".

L'any 1990 queden al barri poc més d'una trentena de prostitutes, la majoria de les quals superen -algunes amb escreix- els 35 anys. Només aguanten vuit bars de "cambreres", després que a finals del 89, la policia ordenés clausurar, per ordre judicial, els bars Lina i Edén. Els bars encara actius eren El Río, El Chino, Málaga, Vedette, La Cuadra, El Portal, Copacabana i El Trébol. Havien desaparegut El Vasco Andaluz, Núria, Edén, Costa Brava, Los Faroles, Lina, Capri, Mari, El Dorado i Cafeteria Girona. La revista *Presència* publica, citant fonts policiaques, que es continua fent la ronda pel barri perquè al davant de dos bars del carrer de La Barca, el bar Pepe i La Font, es concentren els *camells* i alguns petits delinqüents. En una conferència pública de l'any 1996, l'alcalde, Joaquim Nadal, concreta que al barri queden "només 6 prostitutes".

La policia havia començat a detectar els primers casos de tràfic d'estupefaents entre els anys 1980 i 1984. Algunes prostitutes van començar també a consumir-ne. Les meques més veteranes d'aquell

temps recorden que les meuques enganxades a la droga arribaven fins i tot a robar la cartera als clients, que acabaven deixant el barri i buscant altres indrets.

“A moltes jovenetes les coneixíem abans d'entrar en la prostitució per culpa de la droga” Lluís Marimont i Consol Cebrià, forners al número 29 del carrer de La Barca.

(Es van jubilar i van deixar el barri fa dos anys. Viuen en un pis soleiat de l'Eixample.)

-El meu pare, que venia de Figueres, va comprar la fleca l'any 1918. Llavors, ja era un forn. Jo sóc nascut al mateix número 29 del carrer de La Barca. Era un barri de gent treballadora, empleats de fàbriques i alguns gitanos, sobretot al Pou Rodó i Sacsimort, tot i que molts van marxar després a Vilarroja. Eren bones persones. No eren gitanos nòmades dels que anaven amb la tartana i es paraven a la Devesa.

-Per la gent que no hi vivia, La Barca era un lloc poc recomanable. Quan jo em vaig casar amb en Lluís tothom em deia: A La Barca aniràs a viure? I jo els deia: No em caso pas amb el carrer!

-Durant molts anys, no hi va haver mai grans conflictes. Potser només algun borratxo, algun home gran, alcoholitzat, que trobaven per allà estirat, dormint. Venien el sereno i els municipals i el portaven al “quartelillo”. Tots érem amics, tots ens coneixíem. Cadascú agafava la seva cadira i baixàvem a xerrar al carrer.

-Només hi va haver conflictes durant la guerra, com a tot Girona. Quan es van cremar esglésies. Algun personatge es va fer veure una mica en temps de la revolució. Aquests eren sobretot gent pobre i marginal. Com que aquests dies els hi donaven tot... Un de Pedret es passejava amb un carro vestit de Bisbe i a la vida normal era escombriaire.

-Als anys quaranta, quan hi havia tants soldats, amb quatre o cinc quintes, des de les sis de la tarda i fins a les vuit del vespre gairebé no es podia ni passar. Omplien els bars i els carrers. Potser no tenien calés per gastar, però venien per allà a fer el volt. Això dels soldats devia durar fins els volts dels 50. A les nits, les cases de putes o cases de barrets que en dèiem, estaven tancades. De les prostitutes en dèiem “pepes”.

-Quan van tirar les cases a terra, el pintor Carrera, que venia cada diumenge a pintar, estava molt trist i enfadat. Fins i tot plorava. “Què s'ha pensat en Nadal”, deia. Aquells carrerons li agradaven molt.

-En aquell temps hi havia unes prostitutes que vivien en un pis, al davant de casa, i cap a les 5 de la tarda sortien cap a treballar. A les dotze de la nit, màxim a la una, tancaven.

Me'n recordo de La Vedette. Era molt guapa, molt senyora i molt educada. Quan tancaven, ella deia: totes cap a dalt. També recordo Ca la Blanca, que era també tota una senyora, tot i que era més gran.

-Quan jo era petit, no es tancava mai. El forn era obert a totes hores. Més endavant, també. Les “pepes” es relacionaven amb tothom. Les mestresses les feien creure. Al forn venia gent de nit, de tant en tant, a buscar una barreta amb una sardina i fins i tot es prenién una cervesa. No van fer mai cap escàndol. Amb el temps, ja s'hi va començar a ficar algú altre, quan començava el temps de la droga i

van començar a fotre una mica de *follon* i vaig dir, ep, d'ara endavant, tancat. Al principi, amb això de la droga, eren quatre desgraciats. A vegades, al forn, s'ajuntaven cinc o sis noies, amb alguns policies de la secreta. A les nits, abans, els de la secreta feien moltes guàrdies pel barri. A vegades s'havien trobat al forn un xorisso, que deien ells, amb algun d'aquests policies de la secreta que venien a fer l'entrepà i vaig decidir tancar. Des d'aquest moment, alguns passaven per l'escala.

-Els macarres van arribar al final. Van venir després. Les dones, llavors, ja estaven al carrer. La majoria de les prostitutes joves eren drogoaddictes. A moltes jovenetes, nosaltres les coneixíem abans d'entrar en la prostitució per culpa de la droga i també en coneixíem tres o quatre que varen morir per culpa de la droga.

-Hi havia molt de comerç a la zona. Des de la cantonada del bar Girona fins a Sant Feliu hi havia de tot. Només en aquest espai hi havia dos fleques, tres carnisseries, sabateries. Hi havia gent humil amb força criatures.

-No et pensis que es guanyessin molt bé la vida. La que s'enduia més calés era la mestressa. Hi havia molt bona gent.

-Algunes prostitutes van viure-hi molts anys. Les arribaves a conèixer. N'hi havia, de prostitutes, que s'hi van morir de velles. Elles sortien per anar a comprar i anar a la perruqueria. Es comportaven. Procuraven que la gent les volgués. La gent no es queixava mai de les prostitutes. Era normal que hi hagués prostitutes, com era normal que hi hagués gitanos. Era un barri amb gent pobre i humil des de sempre: un treballava a la fàbrica, un altre feia de manobre, etc.

-Ara és diferent. No ens agradava pas més com era abans. Tot era molt degradat...un merder. Primer, ens va saber una mica de greu marxar d'allà, però ja no quedava gaire ningú, la gent coneguda havia marxat. La botiga havia canviat molt. Abans feies pa a tones però després la gent treballava a fora de casa i només et venien a buscar una barreta de tant en tant.

Les difuses fronteres de l'èxtasi

El pes feixuc de la influència del clergat i la repressió en molts ordres socials que han suportat els giro-nins al llarg de la seva història segurament també han condicionat la seva manera d'organitzar la prostitució. Per molts visitants resultava força xocant que, en una ciutat on la monumentalitat religiosa aclaparava a cada passa, el reducte del pecat estigués durant anys tant a prop de l'omnipresent catedral i, en alguns casos, a quatre passes d'esglésies i convents. La vinculació més evident entre una cosa i l'altra és la que porta a pensar que la pressió religiosa i el control estricte de la moral havia trobat en els prostíbuls una necessària vàlvula d'escapament.

Una de les raons que expliquen que el Barri xino de Girona hagi romàs tant de temps inalterable al cor mateix del barri vell és la seva recòndita situació. Els seus carrers eren fàcilment evitables pels vianants i la seva àrea quedava perfectament circumscrita a unes poques illes de cases. Era un “mal” perfectament delimitat, que no podia escampar-se i que, a més, tenia l'avantatge de no ser gaire visible.

Narcís-Jordi Aragó toca tangencialment al llibre *Girona, ara i sempre*, aquesta barreja de religiositat i sexualitat que suposa el veïnatge de prostíbuls i convents. Aragó, sota el títol *La sensualitat dissimulada*, recorda que “la prostitució és a Girona especialment sòrdida, com correspon a una ciutat reprimida”, i afegeix: “Per fer-ho més complicat, més dramàtic, més contradictori i repressiu encara, el “barri” gironí, amb el seu llòbrec encreuament de carrerons, es troba arran mateix d'un convent de monges de clausura”. Bertrana ja va deixar escrit que “les altes i misterioses parets conventuals, sense una obertura ni un espell ni un forat, gairebé enfrontaven amb les encortinades finestres del prostíbul”. El mateix autor, un dels que va explorar amb més coratge aquesta difusa frontera entre l'èxtasi religiós i el sexual, descriu en un passatge d'*El vagabund* “l'emocionant proximitat del convent de les Caputxines amb la casa de plaer de més renom i crèdit entre els compradors de lascívia a preu mòdic”. Aragó recull una cita aclariadora sobre la “sensualitat” els gironins del doctor Francesc Gelabert, veí de Montpeller: “Su gran sensibilidad les hace buscar con ardor los placeres sensuales; los preceptos y los ejemplos de un clero numeroso y respetable por sus conocimientos y sus costumbres son todavía insuficientes para dominar esa pasión”.

Narcís-Jordi Aragó recorda que, l'any 36, encara van aparèixer als murs de la ciutat pintades on es cridava a fer desaparèixer “l'esperit dels trenta convents” que amarava la ciutat.

Les concomitàncies entre religió i prostitució no s'acaben aquí, tal i com recordava recentment a *Diari de Girona* Enric Mirambell, el cronista de la ciutat, en un article on parlava per primer cop del Barri xino: “Molts ciutadans no havien trepitjat mai aquella barriada, que anomenaven “non sancta”, ni haurien considerat prudent passar-hi. Però durant molts anys la Processó de Corpus i la de Setmana Santa transcorrien per la Baixada del Rei Martí i carrers Bellaire i Barca, que limiten aquell barri proscrit. I mai no havia passat res ni s'havia donat cap falta de respecte, tot i que algunes professionals d'aquella zona sortien a presenciar el pas de les processons. Especialment al pas de les imatges de Crist i de la Verge dels Dolors es produïen escenes de veneració i pietat, com no es veien en altres barriades considerades més dignes.”

Josep Pla no tenia gaire clar que la “sensualitat” dels gironins fos una reacció a la repressió i exposava curioses teories sobre els efectes que la decadència de les pedres de Girona tenia en el desig sexual. Tal vegada podrien servir per explicar l'èxit sorprenent de certs locals llòbrecs i mig enrunats del Barri xino: “(...)l'arqueologia és afrodisíaca: entaforades en les cases decrepites, totes les dones semblen interessants”. Aquesta teoria la feia extensiva als carrerons: “Si passeu pels vells carrerons amb una senyoreta, teniu una tendència indefectible a tirar-vos-hi a sobre”.

En aquesta difusa frontera entre cases de barrets i esglésies cal consignar que s'explica que un canonge va heretar una casa on hi havia un bar de putes i, per estalviar-se un administrador, anava personalment a cobrar al local. Com que hi anava de nit, per evitar ser reconegut, els que no estaven informats del motiu de les seves visites li van penjar el sobrenom de “mossen putero”.

Els prostíbuls, refugi de monges i capellans?

Més enllà dels rumors malèvols o les llegendes irreverents sobre capellans que acudien d'incògnit als bordells, i més enllà també de la literatura protagonitzada per seminaristes temptats per les donotes del barri, les cases del Senyor i les cases de putes de Girona podrien tenir altres nexes de relació. Hi ha indicis que algunes cases de barrets de la ciutat van servir de refugi de monges i capellans durant la persecució de religiosos que va seguir a l'aixecament militar del 18 de juliol de 1936. El fet no ha estat documentat històricament, tot i que aquesta actuació de les prostitutes ha quedat en la memòria popular d'algunes persones. Mite o realitat? El periodista Emili Casademont és un dels que s'ha fet ressò, sense entrar en detalls, d'aquest fet: “(...) en el bon sentit, aquelles “nenes” també feren favors immensos, ja que durant la guerra civil, salvaren la pell d'uns quants capellans, tot amagant-los a les habitacions dels pecats...”

Possiblement, la fugida de monges i capellans davant la violència incontrolada que podia caure'ls al damunt, va fer aparèixer tota mena de suposicions sobre els possibles amagatalls. Que aquests amagatalls poguessin ser prostíbuls afegia una morbositat molt interessant a la situació. Sembla que molts es van amagar en indrets força propers i no van portar gaire lluny la seva fugida. També hi van haver convents que van ser respectats i els seus integrants no van patir cap mena de violència.

“L'Onze va amagar monges a les golfes”

(A partir de diversos testimonis que van conèixer l'establiment i la seva fundadora)

L'Onze, que popularment s'anomenava Ca la Pilar pel nom de la seva mestressa, era un prostíbul que ocupava un estret edifici de tres plantes al número 11 del carrer de Sant Josep, darrera de l'antic Cinema Modern. Es va inaugurar el 1929 i va tancar portes els anys 60. Era un local una mica avançat a la seva època, més net i més senyor que d'altres establiments. Les noies, normalment entre 7 i 8, vivien al mateix edifici. També feien els àpats al mateix establiment. A la planta baixa hi havia la cuina i el menjador, al primer pis hi havia un bar amb barra i un saló on les parelles podien ballar i tancar els tractes. Les habitacions eren a dalt. Mai no hi va haver cap conflicte. Si algú tenia por de ser reconegut, podia sortir per una altra escala. Hi havia una cuinera excel·lent i una dona que netejava les habitacions. El prostíbul era una creació de la seva fundadora i va durar fins que ella el va tancar.

La Pilar era una dona molt estricta, amb molt caràcter, però molt educada i bona persona. Vivia en una casa del mateix edifici que comunicava amb el local per una porta. Ella mateixa resolva qualsevol pro-

blema. Havia nascut a Madrid, en una bona família, amb molts diners. El seu pare tenia lligams amb la noblesa. Sembla que va passar una infància molt dolenta. No va ser estimada per la seva família. Podia presentar-se a tot arreu com una gran senyora i anava amb al cap ben alt. De vegades, fins i tot havia donat diners i menjar a famílies pobres que passaven gana.

Demana els papers a totes les dones i els exigia passar el control mèdic. Sempre deia als clients que, a casa seva, podien estar tranquils, que les dones eren netes i no agafarien res. Mai no en va acceptar a treballar cap que no hagués fet els 18 anys. Tota la casa estava governada per dones. No volia cap home. Si una noia es presentava amb el seu macarró, el feia fora. Molta gent diu que les prostitutes eren vicioses. La veritat és que les que treballaven allà eren dones molt normals, fins i tot algunes eren de casa bona i molt boniques. Sembla que les dones estaven contentes a la casa. Tenien una sala per les seves estones de lleure, on podien reposar. El moment de menjar era sagrat. Totes les dones havien de comportar-se amb correcció. Estava prohibit parlar del negoci i els clients: les converses eren sobre la família i la vida en general. Hi havia algunes dones que venien de les Illes Balears. S'estaven dos o tres mesos treballant a la casa i després marxaven. Venien a Girona perquè així podien mantenir en secret que treballaven de putes. Semblava que eren de bona posició perquè anaven ben vestides i enjoiades. A alguns clients els feia gràcia l'accent mallorquí i tenien força èxit. Després de la guerra hi havia moltes mares solteres i vídues que es van dedicar a la prostitució per necessitat. Abans no existien les dones de fer feines, no se'n podien anar a fregar escales. Per a moltes, la prostitució era l'única manera de subsistir. La majoria eren dones del país.

Algunes van acabar coneixent algun home que les va treure de la prostitució i es van casar. La Pilar sempre tenia un consell per a elles i quan s'adonava que alguna havia trobat un bon home, l'animava a deixar aquella vida i casar-se. Llavors, si alguna de les seves dones prosperava socialment, podia estar tranquil·la perquè sabia que la Pilar no li tiraria mai en cara ni li diria a ningú. Per Ca la Pilar hi passaven alguns homes de molts diners, amb molt poder.

La Pilar tenia un secret. Però era un secret a veus entre bona part de la societat gironina: estava enamorada d'un home de posició benestant. Mai no es deixaven veure junts per Girona. Anaven sovint a Barcelona: a ballar, a hotels de categoria o a la plaça de braus. Llavors remenava molts diners i sabia treure partit dels plaers de la vida. Era una dona atractiva, vital, que no es va deixar deprimir mai per l'atmosfera gris i rànica de Girona. La Pilar no es preocupava del que deien d'ella. Era una dona profundament lliure. Però va haver de mantenir les aparences en la seva relació, que va durar fins al darrer moment. No es podrien casar perquè seria un escàndol, però mai no es van deixar d'estimar. Sembla que ell s'hi volia casar, però ella s'hi negava en rodó. Quan van ser més grans i ell es va posar malalt, ella el va cuidar fins al final. I fins i tot al seu llit de mort, li va demanar que es casés amb ell.

Durant la guerra, la Pilar va amagar monges a les golfes. Li van anar a picar la porta demanant protecció i, com que ella tenia bon cor i sempre estava a punt per fer favors a la gent, les va tenir amagades al ga-

lliner, al costat del terrat on estenien la roba. Possiblement els hi va salvar la vida. Eren unes 5 o 6 monges del convent de les Vetlladores i s'hi van estar més de tres mesos. Alguna veïna ho sabia, però ningú no la va delatar. Aquest gran favor que la casa de barrets va fer al convent va quedar en la memòria de les monges i, molts anys després, a principis dels anys 70, la mare superiora n'era ben conscient quan va enviar tres monges a vetllar un malalt de la família de la Pilar en senyal d'agraïment.

Quan va tancar el negoci, que havia quedat superat pels nous temps i perdut clients, no tenia res. Estava escurada. Si hagués estat llesta hagués pogut estalviar o comprar propietats.

(Els testimonis dubten si l'episodi de les monges va tenir lloc durant els primers dies de l'entrada de les tropes franquistes a Girona o durant la violència revolucionària que va desencadenar l'aixecament del 18 de juliol del 1936. Evidentment, sembla més plausible situar-lo en aquest segon període.)

Una prostitució ancorada en el passat

Quan es pregunta a alguna antiga prostituta del barri quan va començar la decadència del nucli de bars de prostitutes que s'agrupaven al voltant del Pou Rodó, li resulta difícil fixar l'inici de la davallada, però la majoria asseguren tenir la imatge mental d'un procés "ràpid" i "inevitable". De les 200 prostitutes que hi havia al barri el 1970 es va passar a les 30 del 1990. L'any 1995 queden encara algunes traces del barri: el diari *El Punt* esmenta que queden obertes dues barres americanes.

Les raons de l'esfonsament del Barri xino són múltiples i resulta difícil establir un ordre dels factors d'incidència. La degradació urbana del barri, amb cases molt depauperades que no reben l'atenció necessària dels seus propietaris, seria extensible a bona part del Barri vell. La incapacitat de les administracions per obligar aquests propietaris, que en alguns casos especulen amb la venda dels edificis quan aconseguixin treure'n els llogaters, és un fenomen prou conegut. Per altra banda, molts d'aquests pisos o locals pagaven uns lloguers molt baixos –en alguns casos irrisoris– que no permetien la necessària inversió per remodelar els edificis. L'activitat poc decorosa i alegal que es realitzava en aquests bars, unida a l'estat deplorable dels edificis, convidava a una intervenció agosarada per part de l'administració.

Les prostitutes que es queden als bars del Barri xino són cada vegada més grans. Poc a poc, només els clients de tota la vida continuen anant al barri. Es tracta, en la majoria dels casos, d'homes de pagès que mantenen la tradició, segurament heretada dels seus pares, d'anar "de putes a Girona". A partir dels 80 hi ha un increment de la clientela immigrant, però no és suficient per fer remuntar el negoci.

La universalització del vehicle motoritzat per a totes les capes socials afavoreix que hi hagi possibilitat de buscar els locals de prostitutes a d'altres indrets. Sorgeixen com bolets els bordells a peu de carretera.

A la Costa Brava o a les rodalies de Girona apareixen discoteques que aconseguïen atraure un part del públic que veien els bars del Barri xino com una oferta d'oci.

Els bars, que sempre havien estat poc cuidats, ara es veuen encara més llòbrecs i deixats. Els seus propietaris i propietàries són en molts casos força grans i no connecten amb les noves modes i tendències. Evidentment, no inverteixen en la seva renovació.

Algunes prostitutes pensen, amb una argumentació un pèl forçada, que el turisme també va incidir negativament en la seva feina, perquè moltes joves turistes, amb una educació més lliberal i oberta, feien l'amor de franc amb els homes del país.

Però van ser la delinqüència i la droga, que s'analitzen en el capítol següent, els que van donar el cop de gràcia a l'activitat del Barri xino.

Un estudi de l'Ajuntament realitzat a finals del 1987 conclou que un 26% dels habitatges del Barri xino es troben desocupats i rehabilitar-los comportaria una inversió propera als 400 milions de pessetes. Un 81% dels habitatges eren de lloguer i el 50% tenien contractes signats abans de 1964. Eren ocupats per inquilins de rendes molt baixes que en alguns casos arribaven a pagar només unes 300 pessetes al mes. La majoria dels veïns tenien una baixa qualificació professional. Els lloguers no permetien sufragar obres de millora. La mitjana de preu del lloguer era de 5.000 pessetes, no gaire més del que costava anar amb una de les prostitutes del barri.

Hi havia un ambient sòrdid i flotava una certa perillositat en l'aire” J. Comprador ocasional d'haixix a finals dels 80.

(Entrevistat a casa seva)

Quan tenia uns 17 anys vaig descobrir les primeres *farres* i els primers porros. Acostumava a fumar amb un company de feina, que és qui em va iniciar. Ell m'ho passava però a vegades, en un situació desesperada, jo mateix em plantava amb la Vespino a la cruïlla famosa, que era la del carrer de La Barca, on hi havia el bar Pepe i el bar La Font. Allà se sabia que hi podies aconseguir haixix, però en molt petites quantitats. A més, t'arriscaves que et fessin la *pirula*, que et venguessin caca de gat. Del haixix dolent en deien henna, com allò que es pinten les dones àrabs. No era un lloc que inspirés confiança, la veritat. Però tampoc tenies molt a perdre. Perdies 1000 peles. Totes les putes eren *ionquis*. A la cara se'ls hi notava que es drogaven. S'havia d'estar molt cremat per anar amb aquelles ties.

Hi havia un ambient sòrdid i flotava una certa perillositat en l'aire. Semblava que en qualsevol moment podia aparèixer la *poli* i endur-se a tothom. Però, és clar, llavors tenia 17 anys i no estava gaire acostumar a aquests ambients. Sobtava molt la música, sempre rumba: Chunguitos, Los Chichos, el Camarón, etc. Podies trobar putes, ionquis i es venia de tot. Suposo que també es podien aconseguir pastilles, coca, cavall, etcètera. Segons el dia, hi havia una cosa o l'altra. O de tot. Cada dia trobaves gent diferent, però del mateix estil. Gitanos, lladregots, tota la gent de mal viure. Gairebé mai no recordo haver vist allà

algú normal. Tot i que no sé si jo era gaire normal. El barri tenia molt mala fama. Li deien així, “el barri”, fins i tot en castellà: “el barrio”. Molta gent que fumava porros no s'atrevia a anar-los a buscar allà i em deien que estava sonat d'anar-hi. Jo no era d'aquell món. Era un nano normal, de classe mitjana. Mai no em va passar res, però, com a molt m'havien enganyat alguna vegada. No podies arribar i començar a preguntar. El rollo era entrar a La Font, demanar un quinto i esperar a veure “d'on venia la música”. Jo esperava que la mestressa s'assegués a prop meu i, menjant-me la vergonya, sense que se sentís a la resta del bar, difícil perquè feia 4 metres quadrats, li preguntava si hi havia coses o no. Era una dona amb molt de caràcter, de 50 anys, molt *currada*, el fill va ser ionqui. La mestressa em donava el costo amb el canvi de la cervesa. No deies mai la paraula, deies si hi ha *algo*, si hi ha *mandanga*, si hi ha tema. Algun dia, amb un gest amb els ulls n'hi havia prou. Era com una barra de regalèssia. La segona part del problema, un cop aconseguit el material, era la policia. En aquella època hi havia la comissaria de policia, els marrons que en dèiem, a prop, com ara. Si et veien sortir del bar La Font et podien aturar. No passava res, però t'ho confiscaven. Jo era menor. Et preguntaven d'on ho havies tret i deies que t'ho havies trobat en una paperera. Ho llençaven a la claveguera o s'ho quedaven. A un amic, la nit de Cap d'Any, la *poli* li va fer una queixalada al material, li van tornar i li va dir: “Feliz Año Nuevo”. Normalment ens ho guardàvem als calçotets, perquè sempre ens feien buidar les butxaques.

Recordo que el bar Pepe tenia un taulell que donava al carrer. Feia més por perquè hi veies gent més xunga: gitanos amb pinta de no tenir gaires manies. Picaven palmes enmig del carrer. Sempre hi havia molta xerrameca i tot Déu parlava a crits.

De costo, a La Font només n'hi havia de tant en tant. A vegades, fotent-se quintos per allà, hi havia un personatge, una institució del barri que li deien El Sevilla, un home envellit, baixet, esquifit, tatuat i amb un bigoti a l'antiga. Era molt característic. Aquest tenia costo però era molt rata. Per a mi, era l'últim recurs de l'últim recurs. Se n'aprofitava. Quan ningú en tenia, ell en tenia i t'ho venia més car. Havia tingut una embòlia, havia estat alcoholitzat, i va quedar paralitzat de mig cos, la part dreta. Les ties expliquen que en els seus bons temps havia estat el bandarra número 1 del barri. Degut a això encara gaudia del respecte de tothom. No tant perquè estigués cardat sinó perquè es veia que havia estat un home important. Amb el temps, vam fer una certa amistat. Fins i tot un dia el vaig anar a visitar a l'hospital. Suposo que algú em va dir que era allà. Estava ingressat per alguna de les seves dolències. Recordo que vam passejar pel passadís del Trueta. No sé perquè, però jo li queia bé. El Sevilla parlava molt poc. Estava cardat de la veu. Sempre quan em veia pel barri, reia, em feia venir i em deia: “Tómame el quinto conmigo”. Tot i això, si podia, li comprava el costo a un altre. Normalment, era jo qui parlava. Com una deferència, era jo qui li explicava coses. D'això deu fer uns vint anys. Era entre l'any 88 i el 89.

Tota la gent que corria per allà, la immensa majoria, podríem dir el 90%, i potser encara em quedo curt, o estan morts, o a la garjola; o a punt de morir-se o a punt d'anar a la garjola. I sempre pel mateix. Per les drogues.

La “mala premsa” del Barri xino

La prostitució acostuma a ser companya inseparable de la marginació, la pobresa, la delinqüència i la drogoaddicció. El Barri xino de Girona, al llarg de la seva història, exemplifica aquesta explosiva barreja de components degradants. No és gens fàcil aclarir si la prostitució va actuar com un element d'atracció dels delinqüents i els drogoaddictes, com sostenen alguns coneixedors del barri, ni tampoc si la suposada zona fosca d'aquest racó de Girona semblava, vista des de fora, més tenebrosa i perillosa que des de dintre. Les cròniques literàries més reculades esmenten la bossa de misèria i immigració que, des de temps molt antics, confluïa en aquest indret de la ciutat. Aquests testimoniatges, quan es centren en el tràfic carnal i prenen un to de denúncia, lamenten la permissivitat governamental davant d'aquests locals immorals o fins i tot les condicions degradants de les prostitutes, però no hi ha referències a greus problemes d'ordre públic o delictes. En general, el Barri xino de Girona va tenir durant la primera meitat del segle XX una aurèola de barri canalla i bohemí, però no hi ha referències a delictes greus. El 1913, el diari inclou aquest breu: “En un café de la calle de la Barca, en la noche de anteayer, un sujeto agredió con un arma blanca a una prostituta del barrio, causándole varias heridas. El agresor presentose ayer mañana voluntariamente a la policía ingresando en la cárcel”.

Els anys 20, sembla que fins i tot colles de joves inquiets van freqüentar alguns bars equívocs de la zona. Els principals problemes provenien d'una mala borratxera o d'una batussa per disputar-se els favors d'alguna dona. Aquestes trifulgues benignes es liquidaven amb quatre cops de puny o una ampolla trençada pel cap. La sang no arribava mai al riu. Al llarg dels anys, els veïns del barri van viure amb plena normalitat el negoci de la prostitució, que, segons el parer de la majoria dels habitants i comerciants de la zona, constituïa una font de riquesa excepcional que ningú volia perdre. No es tractava només dels beneficis que obtenien els locals, sinó de les compres abundoses que realitzaven les seves treballadores. L'acceptació de la prostitució per part del veïnat formava part de la tradició del barri i passava de pares a fills. L'activitat carnal de les prostitutes mai no va ser objecte de queixa o conflicte. Una altra cosa va ser quan, en l'etapa final del barri, la convivència es va tornar més difícil a causa de l'aparició de petits delinqüents i traficants de droga.

La davallada econòmica del negoci, a finals dels 70 i principis dels 80, corre paral·lela a la degradació de l'ambient a causa de la delinqüència i el tràfic de drogues. Els camells i les prostitutes addictes són una font constatada de conflictes. Els clients del barri ja no són només els cercadors de sexe, sinó els que busquen una mica de “xocolata” o els més imprevisibles heroïnòmans. L'equilibri es trenca. A partir dels anys 80, sovintegen a la premsa gironina notícies sobre delictes que tenen com a escenari els carrers del “barri xino”. Robatoris, tràfic de drogues, batudes policiaques i extorsions apareixen en aquestes informacions, que contribueixen a oferir una imatge molt conflictiva del sector. Aquesta situació provoca que molts dels clients habituals, espantats pel caire tenebrós i la degradació que s'apoderava

de l'indret, optessin per cercar la prostitució en pisos o locals de carretera. L'absència de manteniment dels locals, molts dels quals queien a trossos de pur abandonament, i la manca de renovació de les prostitutes, amb una mitjana d'edat que podia superar els 35 anys, van acabar per allunyar la resta de clients. Es recullen a continuació, cronològicament, algunes informacions significatives aparegudes a la premsa gironina durant l'etapa final del Barri xino. Algunes tenen un to irònic o nostàlgic, d'altres informen sobre els canvis urbanístics que es preveu realitzar a la zona, però la majoria permeten il·lustrar aquesta espiral de degradació del barri, que esdevé un escenari habitual de la crònica negra gironina.

-El 4 de maig de 1979, *Punt Diari* informa en una nota breu, sota el títol “Mort en els lavabos d'un bar”, de la defunció d'un home als serveis del bar “El Trébol”, del carrer del Pou Rodó. La informació atribuïa la defunció a un atac de cor.

-En una crònica noctàmbula publicada el 20 de juny del 1979 a *Punt Diari* i signada per SERIUS, el cronista rememora una passejada nocturna per la zona del Pou Rodó: “Els carrerons del que fou “barri xino, sense xinesos” ens evocaven el Saló Rosa i d'altres tuguris”.

-El 8 de setembre de 1982 apareix a *Punt Diari* una de les primeres notícies sobre el futur que el Pla Especial del Barri Vell, l'eina de planificació urbanística que havia de canviar la fesomia del Barri Vell de Girona, reservava a la zona del Pou Rodó: “Correspon al sector més deteriorat del Barri Vell amb cases medievals dels segles XVI i XVII i ampliacions al segle XIX. La proposta consisteix en un esponjament del carrer del Pou Rodó afectant les edificacions difícilment recuperables pel seu mal estat i sense especials valors arquitectònics; aconseguint nous espais lliures, amb la creació d'una plaça al davant de l'escalinata principal de Sant Feliu (...)”.

-El 16 de desembre de 1982 el Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya aprova destinar 150 milions de pessetes per la rehabilitació i renovació del barri vell de la ciutat a través d'un conveni entre l'Ajuntament i la conselleria de Política Territorial i Obres Públiques. Aquesta partida incloïa 45 milions per rehabilitar les cases amb façana al riu Onyar, una obra que donaria llustre i color a la imatge de postal de la ciutat.

-En una crònica signada pel periodista Jaume Fabre a *Punt Diari* el 1983, amb fotografies de Joan Comalat, es relata un passeig pel barri vell on s'esmenta “la dona del Pou Rodó que s'amaga perquè no vol que el seu rostre gastat surti retratat al diari”. En un peu de foto hi ha el següent text: “Al número tres del carrer del Portal de la Barca, en un dels tètrics carrerons del barri “xino” gironí, una casa abandona-

da i tapiada llueix al dintell la data del 1682. Encara que no hi fos, l'antiguitat de l'edifici quedaria acreditada pel seu aspecte extern". Finalment, en un altre peu de foto, Fabre escriu: "Sota d'aquestes ratlles, una (inscripció) de 1574 al carrer del Pou Rodó, que forma part d'un portal en el qual s'han arrepenjat durant hores –i ho fan encara, cada dia- dones que esperen clients(...)". Aquesta imatge de les dones que esperen clients a la porta dels bars sembla més pròpia de Barcelona i no concorda amb els testimonis de les prostitutes gironines, les quals asseguren que tenien prohibit pels seus amos i mestresses exhibir-se a la porta de l'establiment. Sembla, però, que quan els carrers s'animaven, aquesta prohibició es relaxava i alguns trams de carrer es convertien en la prolongació dels bars.

-En una nova informació sobre el projecte de rehabilitació que canviaria l'aspecte de la plaça de Sant Feliu, *Punt Diari* informa, el juny de 1983, de l'inici de les obres d'enderrocament d'una casa situada a l'esquerra de l'escalinata de Sant Feliu. No deixen de ser curiosos els dos darrers paràgrafs amb els que es tanca la informació, i on queda palès que la reforma encara no arribaria fins al Pou Rodó: "Quan les obres siguin acabades, s'oferiran als gironins i als qui visitin la ciutat perspectives inèdites del campanar de Sant Feliu i de l'arc de Transfigueres, actualment en un estat lamentable d'abandonament i brutícia, i ignorat per la majoria dels habitants de la ciutat. Més enllà, però, seguiran bullint els carrerons del barri, amb el seu comerç de carn habitual, els seus edificis abandonats i ruïnosos. Aquest és només un primer pas per a la rehabilitació d'un sector de Girona".

-El 20 de juny de 1984, *Punt Diari* publica: "Dos detinguts per extorsió al "barri" de Girona". La notícia relata la detenció per part de la policia de dos germans residents al barri de Font de la Pólvora arrel d'una denúncia presentada contra els joves per "més de quinze propietaris de bars de l'anomenat "barri xinès" de Girona, els quals van manifestar a la policia que estaven sent víctimes d'amenaques i extorsions per part d'aquests dos individus". Segons la descripció facilitada al diari pels amos dels establiments, els dos detinguts van reclamar beure de franc als bars i després van exigir una certa quantitat de diners per no començar a ferir algú amb les navalles que exhibien. Les amenaces, que en alguns casos van tenir efecte, es van anar repetint en diversos bars del mateix carrer. L'ambient del barri que dibuixa aquest article, a partir del qual es pot deduir també que hi ha forces més incidents dels que arriben a la llum pública, és ben poc engrescador: "L'ambient a la zona del carrer Pou Rodó i voltants està esvalotat des de fa unes setmanes per les agressions i robatoris que últimament es produeixen amb més assiduïtat; els atracaments amb arma blanca són més freqüents darrerament que abans, i fa poc s'han presentat dues denúncies molt concretes per un atracament que podrien portar com a conseqüència el tancament d'un dels establiments de la zona".

En el diari d'aquest mateix dia es consignen les multes del Govern Civil als bars, discoteques i establiments públics, un mes després de l'aplicació d'un reglament d'horaris més estricte. Hi apareixen el tancament del bar Toyoca, per prostitució; i el bar Pepe, “per delinqüència i drogues”.

-El *Punt Diari* va publicar, durant els anys 1984 i 1985, una sèrie d'articles sota el títol genèric de *Tots els carrers de Girona*. Resulta interessant revisar la descripció dels espais i els ambients dels carrers del “barri”. En l'escrit sobre el carrer Bellaire, J. Clara escriu: “Com en d'altres punts d'aquest barri de la Barca, hi ha bars i animació de clients que, després del treball, xerren i es desfoguen dels problemes quotidians”. Ramon Alberch, en l'article sobre el carrer de les Mosques, l'any 1985, esmenta que aquesta via urbana serveix per posar en comunicació el carrer de la Barca amb el del Pou Rodó, “al cor del que hom anomena el *barri xino* de Girona”. Descriu així la seva activitat comercial: “No es contempla cap mena de comerç, ni equipament, si bé és de domini públic que el negoci fonamental de tot aquest indret –juntament amb el carrer veí del Pou Rodó– és el de la prostitució”.

En l'article dedicat al carrer del Pou Rodó, J. Fabre anomena aquesta via “l'eix central del barri “xino” gironí, d'allò que a la ciutat se'n diu, senzillament, “el barri”. Assegura que “s'hi comptabilitzen una dotzena de bars on és possible contractar les prestacions sexuals de més bon preu que és possible trobar a Girona. També els portals o enmig del carrer, dones públiques ofereixen els seus serveis a qualsevol hora del dia”. Recorda també que el tram més proper del carrer Pou Rodó a l'església de Sant Feliu rebia el nom del patró de Girona: Sant Narcís, però que més endavant aquest nom va desaparèixer engolit pel de Pou Rodó. “La causa d'aquesta fusió cal cercar-la en raons de moralitat entesa a la manera “sui generis” dels regidors franquistes”, escriu Fabre. En un ple de 1950 s'havia demanat que es posés el nom de Sant Narcís a una via “de més categoria” i “finalment el 1965 es va separar el nom del sant de les proximitats pecaminoses”.

L'article de la sèrie dels carrers de Girona centrat en el Portal de la Barca, signat per J. Clara, presenta el carrer d'aquesta manera: “Situat en el cor del barri humit i insalubre de la Barca...”. Més endavant, abunda en aquesta llòbrega definició: “Fora del tros final, on s'aixeca la casa pretesament relacionada amb el rei Martí l'Humà, el carrer del Portal de la Barca és estret i ombrívol, carregat d'humitat i de misèries”. La referència als prostíbuls resulta inevitable: “Els prostíbuls li han donat també una nota singular. Els números 9 i 11 tenen, en aquest sentit, una història llarga de mestresses, pupil·les i clients. L'any 1936, els bodegons eren regentats per Hermenegild Roger i Blanca Egea. Una anys abans, el bodegó citat en darrer lloc havia pertangut a Pilar Rodríguez Huerta, més coneguda com “la madriles”. Les reminiscències de l'activitat hi són encara visibles”.

-Sota l'equívoc i cridaner títol "El dia que vam anar de putes amb l'alcalde", Jaume Fabre comença un article d'opinió de l'abril del 1985 a *Punt Diari* explicant la trucada que va rebre a un programa de ràdio l'alcalde Joaquim Nadal per part d'un veí que es queixava del soroll dels "bars de putes". Nadal li va respondre que s'hi feien inspeccions i que, sovint, com que hi vivia a prop, s'hi deixava caure per inspeccionar -"des de fora", aclareix Fabre- que tot estigués en ordre. Continua Fabre: "Puc donar fe que Joaquim Nadal se'n va de tant en tant als bars de putes, perquè un cop hi vam anar junts. (...) Les senyores de la vida el flairen de lluny, i s'hi acosten volant: "Señor alcalde, que en mi cuarto hay mucha humedad, porque el dueño de la casa de al lado, que está vacía, no arregla una gotera". "Señor alcalde, que con ese farol tan cerca de la ventana los clientes que no gustan de la luz quedan cortados y así no hay manera". "Señor alcalde, que a ver si nos limpian más la calle, que una también es persona". I així successivament."

-El 14 de juny de 1985, *Punt Diari* publica l'agressió de què fou objecte un sergent de la Policia Nacional de Girona al carrer Pou Rodó. En la breu nota s'esmenta que el policia fou atacat per quatre joves no identificats que van colpejar la víctima i la van ferir en diverses parts del cos. En la notícia s'explica que "més d'una dotzena de delinqüents" de la zona van ser traslladats posteriorment a la comissaria per esbrinar la seva possible implicació en aquesta agressió. Quatre dies més tard, en una informació que obre pàgina, il·lustrada amb una fotografia del Bar Màlaga, *Punt Diari* informa en un gran titular que hi ha "Tres detinguts per l'agressió a un sergent de la Policia Nacional". La informació, a més de facilitar la identitat del policia i insistir en la gravetat del seu estat -havia necessitat 50 punts de sutura al cap i tenia una contusió i una fractura al dit petit-, aclareix que l'agressió havia tingut com a escenari l'interior del Bar Màlaga. Segons els detinguts, "la baralla es va iniciar a resultes d'una primera acció que va fer el policia contra ells després que feren algun comentari despectiu contra les Forces Armades". Altres fonts, afegeix *Punt Diari*, "assenyalen que l'agressió fou iniciada pels detinguts, que van reconèixer l'agent i el van atacar en veure que era policia". El diari insisteix en l'espectacular actuació policíaca que va tenir lloc al "barri" després de l'atac al sergent, i eleva la xifra de detinguts a "més de vint". Dos dels tres detinguts tenien antecedents policíacs.

-En una nota breu, *Punt Diari*, el setembre de 1985, deixa constància de la restauració del característic l'arc, llavors molt deteriorat, que hi havia a l'entrada del Pou Rodó.

-Un article breu publicat el 21 de maig de 1987 a *Punt Diari* dona compte de la detenció d'un home per tràfic de drogues en una habitació d'una pensió del carrer del Pou Rodó. Al detingut, que tenia antecedents per furt, se li van comissar cinquanta-quatre grams d'haixix.

-“Un client denuncia un proxeneta i la prostituta” és el titular d'una informació de *Punt Diari* del juliol del 1987, on s'explica que un “presumpte” proxeneta i una “suposada” prostituta “van ser detinguts per la policia al barri xinès de Girona després que un client els denunciés per haver-li cobrat tres mil pessetes per un servei que diu que la noia no li va fer”. Els fets van succeir quan el client va contractar els serveis de la noia en un bar del carrer Pou Rodó i ambdós van acordar que li pagaria 3.000 pessetes. Es van traslladar al cotxe del client on, segons el denunciant, la noia es va negar a fer el servei i, després d'una discussió, li va agafar les claus del cotxe i va fugir corrents. L'home la va perseguir fins a topar amb el seu proxeneta, que el va obligar a pagar-li les 3.000 pessetes a canvi de tornar-li les claus del vehicle. La notícia explica que la policia va detenir la dona “per exercir la prostitució al carrer i per haver robat les claus del cotxe” i també al seu company, que tenia antecedents per tràfic de drogues i proxenetisme.

-El consum de droga i els conflictes que se'n deriven comencen a ser freqüents a la zona a partir de mitjans dels 80. Els diaris se'n fan ressò, a vegades amb el concís dramatisme d'aquest breu publicat el 7 de juny de 1988 a *Punt Diari*. Titular: “Un shock provocà la mort d'una dona”. Text: “Una dona que va ser trobada morta a les cinc de la tarda de dissabte al barri xinès de Girona, al carrer Pou Rodó, ha estat identificada per la Policia com Maria Antonia Francés Carrasco, nascuda a Bilbao fa vint-i-vuit anys. La noia, que treballava en un bar de la zona i es feia dir *Maica*, va morir a causa d'un shock en clavar-se una xeringa per injectar-se heroïna”.

-Les informacions relatives a la Sida contribueixen també a sembrar la por entre els usuaris i les prostitutes del barri. Els mitjans acostumaven a portar molt al dia el nombre de víctimes que havia causat la síndrome. El desembre del 1988, *Diari de Girona* inclou una nota breu que podria servir d'exemple de les moltes que van aparèixer al llarg d'aquesta dècada i la següent: “En Cataluña, el Sida ha provocado la muerte de 284 personas y ha afectado un total de 665 personas, según datos correspondientes al pasado día 30 de octubre.”

-El 26 de gener de 1990, *Punt Diari* publica l'absolució d'una dona acusada d'un delictes contra la salut pública en considerar el tribunal que la droga que tenia en el seu poder era per consum propi. A la sentència hi apareix, just abans de la detenció, la narració d'una visita als carrers Portal de la Barca i Pou Rodó, donant a entendre que eren indrets habituals on proveir-se de droga.

-En un article d'opinió sobre el procés de canvis urbanístics del barri vell, Joaquim Nadal, alcalde de la ciutat, escriu el març de 1991 a *El Punt*: “...s'hauria de garantir que els desnonaments i les expropiacions no comportin un desplaçament radical de la població, sinó que s'ha previst prèviament un reallotjament

en un entorn pròxim i no desplaçant la població a barris extrems en base a la seva pròpia marginalitat”. Immediatament afegeix: “L'acció contrària comportaria inevitablement un procés més obertament especulatiu, mogut per la moda i les plusvàlues previstes i garantint una *yuppització* absoluta que no és ni necessària ni desitjable.” L'alcalde apel·la a mantenir “un espectre social i cultural múltiple que no enterrí el Barri Vell de Girona en la trivialitat absoluta de la utilització temporal i esporàdica”. En aquest mateix article, potser pensant en el clima d'inseguretat que hi havia als vespres en alguns racons del barri vell, Nadal afirma que “ha arribat l'hora de donar vida pròpia al Barri Vell per tal que no esdevingui un gelat de dos colors, dos escenaris d'utilitat variable de dia i de nit...”

-La secció de successos del *Diari de Girona* recull en un breu, el 6 de setembre de 1991, la detenció d'un “traficant del barri xinès” amb 78 paperines de cocaïna. El detingut vivia al carrer del Pou Rodó i la droga va aparèixer al seu domicili.

-Una informació del desembre de 1991 a *El Punt* recull la demanda de l'Associació de Veïns de Sant Feliu de més seguretat al barri. També es considera preocupant, segons el seu president, Pere Pujolràs, “el progressiu deteriorament del barri, ja que hi ha famílies que no tenen recursos econòmics per rehabilitar la seva casa i necessiten ajuda institucional”.

-En una informació de portada, *El Punt* del 22 d'agost de 1993 informa que “L'Ajuntament de Girona vol rehabilitar el “barri xino””. La informació es descabdella a la pàgina 2, amb una foto del Pou Rodó, on titula: “L'Ajuntament de Girona es refia del MOPT per rehabilitar urgentment el “barri xino””. En els subtítols de la informació s'hi fa constar que “El Pou Rodó es considera la zona més degradada urbanísticament del Barri Vell” i que “En els últims anys capital especulatiu ha adquirit alguns immobles en aquesta àrea”. L'article esmenta els problemes amb els que topa el consistori per fer un plaça al cor del barri: “Al *barri xino* l'Ajuntament vol fer un buidat d'edificis per fer una nova plaça, però els seus interessos han xocat, segons fonts del sector immobiliari, amb els interessos del capital especulador, que fa cinc o sis anys va fer adquirir immobles estratègics”.

-*Diari de Girona* informa, el 22 de febrer de 1995, que “La rehabilitació urbana del sector Pou Rodó costarà uns 1.300 milions”. L'àmbit d'actuació de la reforma serà de 7.048 metres quadrats i estarà comprès per l'illa d'habitatges de la plaça de Sant Feliu, el carrer de la Barca, el carrer Bellaire i la Pujada del Rei Martí, explica la notícia. El pla especial, redactat per l'arquitecte Xavier Canosa, preveia crear 123 habitatges, alguns de nova planta i d'altres rehabilitant estructures en bon estat. S'hi preveia l'enderroc de 2.700 metres quadrats de l'interior de l'illa del Pou Rodó, on es va obrir una plaça de 500 metres quadrats.

-El president de l'associació de veïns i comerciants del barri de Sant Fèlix, el malaguanyat Pere Pujolràs, parla de la situació del barri en una entrevista publicada a *Diari de Girona* el 18 de maig de 1993 i no es mossega la llengua a l'hora de definir la situació d'alguns carrers: “Hi ha carrers en els quals ja no hi ha ni rates. Com que no hi ha ningú, ni queda res, les rates han de marxar perquè es morrien de gana”. Respecte a la desaparició de la prostitució, explica: “Fa molts anys que ha mort. Estava més vinculada a la droga que res més. Queden, això sí, un parell de bars que, a més, no obren cada dia. Per aquí només vénen quatre pagesos que encara es pensen que estem trenta anys enrera”.

-En una entrevista al *Diari de Girona*, el 10 de juny de 1993, el regidor del Barri Vell, Josep Maria Birulés, parla d'aquest espai més degradat: “En la zona de Sant Fèlix hi ha una situació de pobresa i marginació que no és d'ara, sinó que és tradicional. A més ha estat un sector en el qual es va desenvolupar la prostitució que, de passada s'ha de dir, ha desaparegut. Ha estat, també, un lloc d'immigració i de pas (...)”. Més endavant, dóna la raó a les queixes dels veïns per la lentitud de les reformes: “La tenen (la raó). Ells van demanant la realització d'un Pla especial que es va projectar fa ja 11 anys. I la veritat és que s'han fet coses, però també ho és que no s'ha fet la revolució radical que la zona necessitava”.

El 1997, a *Diari de Girona*, algunes cambreres dels tres bars que encara queden al “barri xino” asseguren: “Si ens fan marxar, no sabrem on anar. Aquí hem estat sempre. Som massa grans per canviar de feina i de costums. No fem mal a ningú. Només volem que ens deixin quedar”. Una altra afirma: “Mai hi ha hagut cap interès per aquest barri. Es fan visites guiades al barri vell i això forma part del barri vell i d'una història molt real d'aquesta ciutat. Per què mai han vingut aquí per donar-lo a conèixer a la gent? És una llàstima que ens hagin tingut abandonats durant tants anys i ara ens vulguin fer fora amb l'excusa d'una rehabilitació”.

Segons *Presència*, l'especulació urbanística a la zona es va iniciar el 1988, i va anar en augment des d'aquesta data. Una societat immobiliària formada per accionistes d'altres empreses immobiliàries de Girona oferia opcions de compra per determinats habitatges. A mesura que el barri es “neteja”, comencen a aparèixer projectes de reforma integral d'alguns edificis. Durant un temps, segons es desprèn de les queixes veïnals publicades per la premsa, els drogoaddictes del barri es van anar desplaçant al carrer Nou del Teatre, que el grup gironí Sopa de Cabra va batejar en una cançó com “el carrer dels torrats”.

“Les putes veteranes acusaven les drogoaddictes nouvingudes de competència deslleial perquè abaixaven els preus”

(Pep Just, Serveis socials municipals, aplicació programa Onyar Est. Anys 89-94)

A principis dels 90, els bars de prostitutes que quedaven al “barri” no arribaven a la desena. Estaven molt degradats. Les dones que practicaven la prostitució devien ser una quarentena. Hi havia un sector de prostitutes veteranes, que en molts casos superaven de llarg els 40 anys, i d'altres putes més joves, en molts casos d'ètnia gitana o vinculades a la drogoaddicció. Gairebé no hi havia estrangeres. La majoria eren originàries de Galícia, Extremadura o altres províncies espanyoles, tot i que portaven molts anys vivint a Catalunya. Hi havia un cert “mal rollo” entre les putes tradicionals i les nouvingudes, sobretot amb les que eren addictes a l'heroïna. Sovint, aquestes darreres, eren acusades per les “veteranes” de competència deslleial, perquè abaixaven els preus en funció de les necessitats de la seva addicció. Existia una llei no escrita de mantenir un límit en els preus.

Hi havia dones que exercien la prostitució seguint la tradició de la mare. Fins i tot una mare i una filla exercien la prostitució al mateix barri, i en alguns casos feien parella en el cas que fossin requerides per algun client.

Quan la degradació del barri i l'enfonsament del negoci es va fer evident als ulls de tothom, les prostitutes més joves i les drogoaddictes van marxar a d'altres zones, mentre que les més grans, amb dificultats per trobar una sortida laboral diferent, van poder ser recol·locades en d'altres feines amb ajudes de l'administració. El tancament es va produir com en un efecte dominó. Algunes van entrar a fer feines auxiliars a l'ajuntament, d'altres a la Generalitat, i també van trobar feines en empreses de neteja o en l'atenció d'avis a domicili. Durant un temps, aquestes prostitutes més grans van mantenir alguns “amics” com a forma de subsistència. El negoci era molt residual. Aparentment, les més grans no s'avergonyien especialment de la seva feina. Ho tenien plenament assumit.

L'existència de xulos sembla una mica mitificada. No existien gaires casos de dependència sentimental amb un home que les obligués a prostituir-se, un altra cosa era el tracte amb l'amo o mestressa de la casa de barrets. Sí existia relació de dependència amb les noies drogoaddictes i els seus proveïdors.

No era ben bé cert que no sortien a la porta a exhibir-se. Sempre miraven de pescar algun client pel carrer. Eren visibles. A més, els darrers anys hi havia dones que acudien a la zona al marge dels bars i s'enduïen clients a cotxes o espais solitaris.

Existien casos de prostitutes que anaven d'un bar a l'altre i que pagaven als bars en funció de cada servei que aconseguïen. Usaven els bars per no portar el client a casa, ja que la majoria vivien al barri.

Els pocs clients dels últims anys, eren un gruix d'homes de tota la vida, majoritàriament gent de pagès. Sorpren la força de la tradició. També hi començaven a anar els primers immigrants.

Conservo un gran record de la important qualitat humana de les dones que exercien la prostitució al barri. Eren bones persones, amb les que sempre tenia bon tracte. Eren molt curoses i respectuoses amb

el que explicaven de les altres. Els veïns i botiguers de tota la vida les tenien en consideració i es preocupaven pel seu futur. Eren conscients que eren dones sense possibilitats de canviar de vida perquè no en coneixien d'altra. Les veien “desvalgudes” quan van arribar els canvis, una mica com especímens d'una altra època.

Es confirma el tòpic segons el qual al voltant de la prostitució hi ha delinqüència. Petits lladregots, traficants, alcoholisme, etc. Tot un submón que li ha fet agafar mala fama, malgrat que les prostitutes rarament són delinqüents. Moltes màfies que degraden l'entorn. Relacions familiars molt conflictives, amb fills, marits o companys a la presó; malalties, nens en centres de menors, etc.

Em va sorprendre el volum de diners que podien arribar a guanyar. Les que treballaven assíduament, en un mes podien arribar a fer un milió de pessetes. Algunes, poques, van saber fer guardiola i usar aquests diners per quan es van retirar del negoci.

Les prostitutes

El perfil de la prostituta dels padrons municipals (1915-1955)

Una revisió acurada dels padrons municipals que es poden consultar a l'Arxiu Municipal de Girona ofereix valuoses informacions per orientar la recerca que ens ocupa. No es tracta en cap cas de resultats amb valors absoluts sobre nombre de prostitutes que residien o exercien al “barri”, però sí que permeten obtenir dades a través de les quals podem dibuixar un perfil de les dones que van treballar com a prostitutes al carrer del Pou Rodó i les seves rodalies durant els anys analitzats: edats, procedències, mobilitat, nivell d'alfabetització, etcètera.

Resulta impossible determinar a través del padró el nombre fluctuant de prostitutes que van configurar el “barri xino” de Girona perquè no totes són “detectables” ni estan inscrites al barri d'una manera que ens permeti deduir que es dedicaven a aquesta activitat. A més, està prou documentat que existien un bon nombre de professionals que només es traslladaven a Girona els caps de setmana o en períodes de més activitat. Cal, abans d'entrar en matèria, fer un advertiment metodològic a l'hora d'aclarir els criteris que hem triat per identificar les dones del barri que exercien aquesta ocupació. Llevat del sorprenent padró de 1950 (i algunes inscripcions del 1955), on no hi ha cap mania a l'hora de qualificar com a “prostitutes” algunes de les dones censades (veure fotografia adjunta), normalment s'utilitzen activitats més políticament correctes per definir la seva feina. En els censos municipals, la majoria de les vegades les prostitutes apareixen sota els noms de pupil·les, sotmeses, cambres, serventes, modistes, cuineres o “sus labores”, entre d'altres. La pregunta crucial és: com podem arribar a la conclusió que darrera d'aquestes ocupacions hi ha una prostituta? Es tracta d'un aspecte delicat i val la pena precisar-lo. L'adreça constitueix una orientació de primer ordre. Hi ha una sèrie d'habitatges que tradicionalment, fins i tot durant el segle XIX, han tingut una estreta vinculació amb el negoci de la prostitució. Hi ha fins i tot algunes adreces, el número 4 de carrer Sacsimort o el número 15 de la Pujada del Rei Martí, que han estat indrets històrics d'aquest comerç carnal. Quan alguna d'aquestes adreces coincideix amb un empadronament d'una xifra elevada de dones (en alguns padrons una mateixa adreça reuneix fins a una dotzena de fèmnes) d'edats compreses entre els 23 i els 36 anys no hi ha dubte que es tracta de prostitutes o empleades que treballen en els mateixos locals realitzant altres tasques: cuineres, dones de la neteja o porteres. Així doncs, la recerca de determinats carrers -Pou Rodó, Pujada Rei Martí, Sacsimort, Portal de la Barca, Sant Narcís- creuats amb habitatges on hi hagi registrades un bon nombre de dones joves soles, sense una família constituïda, originàries de fora de Girona o fins i tot de Catalunya i, excepte comptades excepcions, sense criatures, ens porta a la conclusió que es pot tractar de prostitutes. Aquestes prostitutes solien residir en el mateix establiment -a vegades dormia en la mateixa habitació on rebien els clients- o en pensions especialment habilitades per aquesta mena de negoci. S'ha tingut una es-

pecial precaució a l'hora de decidir la inclusió de les dones que integren algunes de les estadístiques que configuren aquest capítol, de manera que s'ha preferit prescindir dels casos dubtosos. Com ja s'ha explicat, l'objectiu d'aquesta anàlisi del cens no és quantitatiu, no es tracta d'intentar establir el nombre de prostitutes que hi havia al barri, sinó més aviat qualitatiu, intentar aclarir d'on provenien, quina edat tenien, quant temps es quedaven al barri o quin era el seu estatus social o nivell cultural.

La tria dels anys a analitzar ha vingut donada per la informació rellevant que podien proporcionar cada padró. Malgrat que la intenció inicial era analitzar els padrons des de principis de segle fins a mitjans dels 50, la recerca en els primers censos del segle XX ha ofert uns resultats poc engrescadors. Així, al padró de 1915 ha aparegut només un local al número 8 del carrer del Pou Rodó on es podia sospitar que s'hi practicava la prostitució o s'hi allotjaven prostitutes. Hi havia censades cinc dones franceses, entre 21 i 29 anys, sota l'epígraf de jornaleres. Al 1920, en aquest mateix carrer, als números 7 i 9 hi ha censades sis dones d'origens molt diversos (Barcelona, València, França, Tarragona, Osca), a càrrec d'un cap de família que treballa com a “cafetero”. Aquestes dades vindrien a demostrar que el carrer del Pou Rodó, que popularment ha estat considerat el cor del “barri xino”, ja tenia una certa activitat prostibulària a principis de segle.

Pel que fa a l'anàlisi de la resta de padrons, les dades entre els anys 1930 i 1955 s'han garbellat de manera conjunta i en alguns casos han permès elaborar gràfiques que il·lustren alguns dels aspectes d'interès en aquesta recerca.

Dones humils de pobles petits i llunyans

L'anàlisi de les prostitutes de Girona des de la perspectiva sociològica ofereix un perfil que no suposa una gran diferència entre les dones que es dedicaven a aquesta activitat a l'Estat espanyol o a Europa, segons altres estudis sobre la prostitució. Es tracta de dones de procedència pagesa i de condició molt humil. En la majoria dels casos, les localitats de naixement d'aquestes dones són força petites i en zones rurals amb un evident endarreriment. Aquest origen resulta determinant quan es té en compte que els estudiosos de la prostitució mantenen que el món de les criades domèstiques és un dels viviers potencials de la prostitució. Moltes famílies de pagès amb dificultats econòmiques enviaven les seves filles a servir a les ordres de famílies benestants, on aquestes dones eren sovint sotmeses a tractes força vexatoris o abusos sexuals que els acabaven orientant cap a la prostitució. En alguns casos, les dones preferien entrar a practicar una prostitució directa i més ben remunerada que una prostitució encoberta en un mena de règim que gairebé podria definir-se com a semi-esclavatge. Algunes de les prostitutes del Barri xino de Girona admeten que van començar a treballar de molt joves en feines domèstiques per passar

després a feines de cambrera en barres americanes i finalment, temptades per les millors remuneracions, van acabar engruixint la nòmina dels prostíbuls.

Una anàlisi de les regions de procedència de les prostitutes de Girona (gràfica 1) situa en primer lloc, amb un 44% del total, les dones procedents de Catalunya. Una pormenoritzada anàlisi d'aquest contingent (gràfica 2) ens permetrà comprovar que la majoria procedeixen de l'extraradi barceloní o de petits pobles i ciutats allunyades de Girona. Si ens centrem en les zones de l'Estat espanyol que aporten més prostitutes al Barri xino de Girona apareixen en els primers llocs el País Valencià, Castella i Lleó, Andalusia, la Rioja, Aragó i Castella i La Manxa. La suma d'aquestes regions suposa un 48% del total de les prostitutes en exercici a Girona al llarg d'uns 30 anys. En la majoria dels casos, es tracta de dones nascudes en poblets molt petits.

Pel que fa a les prostitutes catalanes, un 74% són originàries de la província de Barcelona, en molts casos de la mateixa capital catalana o de ciutats mitjanes de les rodalies com Sabadell, Terrassa, Badalona o Granollers. La resta de demarcacions catalanes aporten xifres similars de dones, que en cap cas superen el 8% del total. Resulta eloqüent la gairebé nul·la presència de dones de Girona o les seves rodalies. Segurament no es tracta que les dones gironines rebutgessin més que els altres aquest "ofici innoble". De la mateixa manera que les dones d'altres zones catalanes trien Girona com a ciutat per exercir la prostitució perquè és lluny del seu origen i, en molts casos, poden portar en secret la seva dedicació, cal suposar que els dones gironines que acaben dedicant-se a la prostitució trien llocs allunyats de les seves famílies i dels seus cercles de coneixences. Les dues úniques prostitutes d'origen gironí que apareixen censades al padró municipal no són tampoc nascudes a la ciutat, sinó a pobles de les rodalies.

Les entrevistes amb prostitutes o veïns del barri han permès suposar que no era gens inusual que les prostitutes que exercien al barri tinguessin fills a les seves ciutats d'origen a càrrec de familiars o institucions, contribuint les dones al seu sosteniment amb aportacions mensuals. En molts casos, les dones intentaven mantenir en secret la seva veritable dedicació, cosa que els obligava a abandonar el seu entorn. En alguns casos, la pròpia concepció del fill era la causa directa de la dedicació a la prostitució de la dona. Moltes mares solteres que quedaven embarassades es veien repudiades per la família i el seu cercle social i, davant la desesperació, es veien empeses a entrar en el món de la prostitució. L'escàndol que llavors suposava un embaràs fora del matrimoni les abocava a protagonitzar un escàndol encara més gran.

“Si jo faig això, és pels meus fills” S. prostituta

(A partir d'una entrevista de Maria Assumpció Cantalozella a *Presència*, 4 de gener de 1975. Parla castellà, accent andalús, nascuda a Sevilla, 23 anys)

Treballo a Girona des de fa una setmana, abans havia viscut a Barcelona. Mai no he anat a escola. És la primera vegada que treballo en això, abans havia estat enquadradora en una casa de Barcelona. Em vaig dedicar a això perquè els diners no m'arribaven. Els meus pares no ho saben. Tinc dos fills i no els podia mantenir. No n'estic pas satisfeta, d'aquesta feina... Si tingués ocasió canviaria de feina, sempre que tingués prou diners per mantenir els meus fills. Evidentment que no m'agradaria que la meva filla treballés en això quan sigui gran. Si jo ho faig, és pels meus fills. No ho faria mai per un home. Sé que hi ha gent que ens critica, però a l'hora de la veritat, els homes vénen a caure a nosaltres. Crec que vénen perquè les seves dones no els hi donen prou. Els homes són generalment amables i respectuosos amb mi. No em fan por les malalties venèries, però t'has de cuidar per no estar malalta.

Joventut i analfabetisme

El nivell d'instrucció de les prostitutes té molt a veure amb el seu origen. Els padrons municipals permeten obtenir una dada interessant al respecte, ja que es preguntava a tots els censats si sabien llegir i escriure. Les xifres de major grau d'analfabetisme (gràfica 3) es donen l'any 1940, en plena postguerra. Es mantenen altes durant els anys quaranta i principis dels cinquanta, però comencen a baixar de manera molt evident a partir del 1955.

L'edat mitjana de les prostitutes del barri entre 1930 i 1955 (gràfica 4) queda lleugerament per sota del 29 anys. És una dada enganyosa, ja que en molts casos fan pujar l'estadística mestresses, cuineres o dones de la neteja força madures que segurament han assumit altres tasques en els prostíbuls quan ja no són requerides pels clients. En canvi, sembla també força evident que hi ha noies que declaren una edat superior per evitar problemes. Sorprenen que gairebé de manera general, la barrera de l'edat mínima sigui fixada als 23 anys. Hi ha, però, sorprenents excepcions, com una nena de 14 anys censada com a prostituta al padró de 1950. Es tracta d'una menor originària d'Albacete que declara no saber llegir ni escriure i que resideix a Girona des de fa un any. Això ens fa suposar que va començar la seva feina de prostituta a Girona als 13 anys. Apareix censada al carrer de Sant Narcís número 6, primer pis, un carrer que constituïa la continuació natural del Pou Rodó i que més endavant perdria el seu “sant” nom en benefici d'aquest.

Alguns historiadors i estudiosos de la prostitució han detectat que la Guerra Civil genera a Espanya un bon nombre de vídues i noies joves sense sosteniment familiar que acaben dedicant-se a la vida prostibulària o que poden arribar a complementar els seus ingressos prestant serveis sexuals. La lleugera disminució en l'edat que apareix reflectida al padró del 1940 podria apuntar en aquest sentit.

Els padrons municipals reflecteixen també una gran mobilitat entre el col·lectiu. Els prostíbuls més actius i coneguts feien bandera de la renovació constant de noies, que permetia als clients habituals veure “palla nova” cada dos o tres setmanes. Aquesta mobilitat es va mantenir fins que el “barri xino” de Girona entra en crisi, a finals dels setanta i principis dels vuitanta. Llavors, les prostitutes són gairebé sempre les mateixes i van envellint al mateix ritme que els locals on exerceixen.

Les dades municipals demostren que als prostíbuls més grans, com el del carrer Sacsimort, 4, la mobilitat era molt més elevada. De les 12 dones censades el 1930, n'hi havia dues que portaven dos anys a l'establiment, dues més residien a l'indret des de feia un any, després n'hi havia dues amb 8 mesos, una amb 7 mesos, una amb 6 mesos, dues amb 2 mesos i dues amb un mes. En aquest cas concret, la mestressa era francesa, igual que tres pupil·les. La resta eren de València, Lleida, Barcelona, Tarragona i Osca.

A títol de curiositat, cal fer esment de la xocant meticulositat dels redactors d'alguns d'aquests padrons municipals. El de l'any 1920, si bé no ens ofereix gaires dades rellevants sobre les dones que exercien la prostitució, conté algunes definicions d'activitats que criden l'atenció. Constitueix gairebé una rutina que la professió d'algunes persones sigui descrita en aquests termes: “Vive de la caridad”, però ja resulta més sorprenent trobar-se amb la següent definició de professió: “Mendigo (lazarillo) jorobado”. Al mateix padró es defineix la professió de les monges del convent de la Pujada del Rei Martí com a “religiosas de clausura” i quan s'arriba al requadre on s'ha de fer constar l'activitat o comerç al qual es dediquen, hi precisa: “Vida contemplativa”. Tal i com ja s'exposa en un altre capítol de l'estudi, la proximitat del convent del número 4 del carrer del Rei Martí amb el prostíbul i posterior allotjament de prostitutes del número 15 constitueix un bon exemple del veïnatge que a Girona han tingut els edificis prostibularis amb els edificis religiosos. Aquesta proximitat queda molt palesa als padrons municipals, on un bon nombre de novícies apareixen en pàgines correlatives al costat de les pupil·les de les cases de barrets. Les seves edats i orígens tenen semblances, tot i que la seva activitat és diametralment oposada.

Es recullen a continuació, ordenades per cada padró municipal, les adreces, amb el nombre de dones censades que s'han tingut en compte a l'hora d'elaborar aquest capítol:

-1915: Cinc dones joves censades al número 8 del carrer Pou Rodó.

-1920: Tres dones soles al número 7 del carrer del Pou Rodó i una família al número 9 del mateix carrer amb tres dones de diversos orígens.

-1930: Pou Rodó número 6 (5 dones); Pou Rodó números 7 i 8 (cinc dones); Pujada del Rei Martí, 15 (5 dones); carrer Sacsimort, 4 (12 dones).

-1936: Portal de la Barca número 9 B (6 dones); Portal de la Barca número 11 B (4 dones); Pou Rodó número 9 (3 dones); Pujada del Rei Martí, número 15 B (4 dones); carrer Sacsimort, número 4 (8 dones, un jardiner i una serventa).

-1940: Portal de la Barca número 9 B (6 dones); Portal de la Barca número 11B (6 dones); Pujada del Rei Martí número 15-1 (6 prostitutes); carrer Sacsimort, número 4 1-1 (1 mestressa, 6 cambres, 1 serventa i 1 dona)

-1945: carrer Pou Rodó número 4, (4 dones i un nen de 14 anys); Pujada del Rei Martí número 15 B (1 encarregada i 8 dones); carrer Sacsimort número 4 (una mestressa, el seu espòs i 8 dones i un nen de 6 anys).

-1950: carrer del Pou Rodó número 4 (8 prostitutes); Pou Rodó número 9 (dues dones); Portal de la Barca número 9 B (4 prostitutes); Pujada del Rei Martí número 15 B (10 prostitutes); carrer Sacsimort número 4 (6 prostitutes); carrer Sant Narcís número 6 1r (4 prostitutes).

-1955: carrer del Pou Rodó número 9 (una mestressa i dues prostitutes); carrer Portal de la Barca número 9 (tres dones); carrer del Pou Rodó número 4 (tres dones i un nen de 12 anys); Pujada del Rei Martí número 15 (una mestressa, 9 prostitutes, tres serventes i una cuinera); carrer Sacsimort número 4 (una mestressa, quatre prostitutes, una portera, dues serventes i una dona sota l'epígraf "SL").

“Aquí no tenim cap mena d'assegurança” Júlia, prostituta

(A partir de l'entrevista de Miquel F. Serrallonga, Presència, 4 gener 1975. Alta, bruna, vesteix amb normalitat, parla català i té “una mirada un xic cansada”.)

Sóc de Girona, concretament nascuda a la Rambla, on vaig viure fins que vàreig decidir anar-me'n. M'agrada la ciutat, però no hi sóc gaire sovint. Prefereixo canviar d'aires de tant en tant: Palamós, Saragossa, Barcelona... Em vull sentir lliure, no estar lligada a ningú. Quan un lloc em sembla interessant, m'hi quedo fins que em cansa, que sol ser molt aviat. Amb tot, tard o d'hora, sempre torno a Girona.

Vaig deixar la ciutat després de la mort del meu pare. No m'entenia gens amb la meva madrastra i vaig decidir viure la meva vida. Ja no hi tenia cap lligam.

La nostra jornada és molt cansada. El nostre treball ens obliga a anar a dormir entrada la matinada, encara que després ens llevem tard. És un horari que podríem dir “diferent”. Això sí, tenim un dia lliure a la setmana que no ens el treu ningú.

Aquí no tinc cap mena d'assegurança social. He hagut d'espavilar-me i fer-ne una de particular per a mi i el meu fill que em costa 1.200 pessetes cada mes. D'altres companyes que han estat anys a la mateixa casa sí que tenen *seguro*, però a mi, suposo que perquè no he estat mai quieta en un lloc, no em tenen en “nòmina”.

(La mestressa del local interromp l'entrevista: “Vinga, vinga, ja n'hi ha prou!, a beure, a “pujar”...o al carrer!”)

Les “bones noies” dels bordells gironins

La brutícia, la degradació, la sordidesa i la misèria semblen ingredients gairebé indispensables per a qualsevol descripció física del Barri xino de Girona. Ara bé, una altra cosa són les prostitutes que es movien en aquest escenari indecorós. La majoria dels clients i veïns entrevistats per aquest treball parlen amb estimació i nostàlgia d'aquestes prostitutes. Els clients recorden que la mateixa organització de la prostitució fomentava que prostitutes i clients, abans o després del servei sexual, esdevinguessin companys de confiança a la barra del bar. La majoria establia amb les prostitutes una relació que anava molt més enllà de l'intercanvi sexual. Moltes meiques es convertien en conselleres matrimonials o en improvisades psicòlogues que havien de trampejar els alts i baixos emocionals dels seus clients. Aquesta relació queda exemplificada amb algunes velles prostitutes del barri, que conserven, encara ara, els seus clients de fa més de 25 anys. Molts veïns, més que escandalitzar-se amb la feina d'aquelles dones, contemplaven amb tristesa i impotència la vida que es veien obligades a portar. En molts casos, la relació a les botigues o al mateix carrer feia que el veïnat conegués determinades misèries de les prostitutes, algunes de les quals tenien fills petits, pares malalts o marits violents al seu càrrec.

Emili Casademont parlava així de les prostitutes en un article a *Diari de Girona*: “Aquelles cases de *pepes*, d'aspecte exterior rònec, tenien un estrany encís, barreja de cordialitat i seriositat. Les seves “nenes” solien ser amables, simpàtiques...i honrades. Si, ho dic bé. En el fons, generalment, eren unes bones noies que, per diferents circumstàncies, s'havien llançat (o havien estat llançades) a aquella dissortada vida. I, de tant en tant, hom podia trobar en aquells bordells alguna “nena” sorprenent. Al començament dels anys 50, per exemple, n'hi hagué una, ja una mica granadeta, que posseïa els títols de llevadora i infermera”.

Alguns clients recorden que en determinats bars hi havia dones amb bata d'estar per casa, sabatilles i bossa de la compra que cridaven l'atenció dels clients esporàdics. L'explicació pels incauts era que es tractava de mestresses de casa que, en absència dels seus marits, baixaven d'estranguis al barri per guanyar-se un sobresou. Sembla que aquesta explicació generava en alguns homes una indefectible passió adúltera que les prostitutes veteranes explotaven al màxim.

“Moltes putes que volien guillar només d’arribar, s’hi han fet velles. El barri tenia ganxo, tenia encant”

T. (Veí i client. Nascut el 1936. Entrevistat en un bar de la plaça de Sant Feliu)

L’any 42 vaig anar a viure al barri de Sant Pere. No vaig començar a freqüentar els bars de putes fins l’any 1954. Calculo que llavors hi havia uns 14 bars i a cadascun hi podien haver, com a mínim, sis o set dones. Jo crec que, en aquesta zona, potser hi havia unes 70 prostitutes.

Aquells anys, això era un barri de cinc estrelles. Hi havia tranquil·litat i bon ambient. Jo, des del balcó de casa, he vist fins i tot un tiroteig, però això és l’excepció. No et dic que de vegades no hi hagués alguna punyalada, però normalment eren baralles sanes, quatre empentes i quatre cops de puny. És veritat que l’aspecte de Girona era trist i apagat. Les putes, quan arribaven de fora, a l’endemà ja volien marxar. Pensaven que no s’hi guanyarien la vida, en aquella ciutat tan grisa. Però el més sorprenent és que moltes d’aquestes putes que volien guillar només d’arribar, hi han viscut tota la vida i s’hi han fet velles. El barri tenia ganxo, tenia un encant. El que més agradava a les dones és la gran convivència i solidaritat que hi havia. Recordo que tot el barri es va mobilitzar i van organitzar una col·lecta perquè no li faltés res a una noia que va agafar tuberculosi i estava ingressada a Terrassa. Als bars de putes hi anava gent de tota mena, però el més curiós és que també s’hi anava a fer tertúlia. No era només un lloc on s’hi anava a buscar sexe. Als anys cinquanta, els bars tancaven a les 3 de la matinada.

El barri va tenir molta gent entre els cinquanta i els setanta. Jo diria que la seva millor època va ser a mitjans del seixanta, quan es feia la presa de Susqueda. Venien molts dels treballadors que vivien en uns pavellons aixecats a peu d’obra. Aquells anys, ja li dèiem el “barri xino”. Tot i que hi ha molta gent que parla dels soldats, jo crec que no eren gaire habituals, com a mínim a la nit. Potser hi anaven més de tardes, quan els deixaven sortir del quarter per anar a passeig. De tota manera, sembla que es va notar quan van treure els quarters de Sant Domènec.

De macarres, n’hi havia, però no els veies. Només apareixien a última hora, quan la puta plegava i venien a buscar-li calés.

A part dels bars, durant anys hi va haver tres cases de barrets a la ciutat que tenien una certa fama: el Salón Rosa, Ca la Blanca i El Racó.

Nosaltres ho corriem tot, fèiem la ronda dels catorze bars, però no pas per anar amb les dones, perquè no teníem calés. De fet, les dones ens havien posat com a motiu “els floreros”, perquè tampoc no sempre consumíem i ens limitàvem a seure i mirar. A mitjans dels cinquanta, les prostitutes del barri cobraven 25 pessetes, més una pesseta per la dona de la neteja. En anys successius el “servei” s’anava apujant de duro en duro. Als setanta devia costar unes 300 peles. Aquestes quantitats, en aquell temps, eren força considerables i no les podia pagar qualsevol. No sé com es repartien aquests calés la puta i la mestressa, però jo crec que anaven a mitges; meitat i meitat.

En general, els bars eren nets i les prostitutes tenien cura de la higiene. Sempre rentaven a l'home abans de l'acte i la prostituta passava una revisió mèdica periòdica. Pensi que hi anaven metges, advocats, gestors i, sobretot, molts militars de paisà. S'hi sentien bé, era el seu territori. El client, fins i tot podia demanar el carnet per comprovar que la prostituta hagués passat la revisió mèdica. Només hi havia algun bar que estava una mica més degradat, on hi havia més gent gran i rodamóns. Recordo també una velle-ta que anava de bar en bar venent caramels.

Això de les llums vermelles era una cosa més dels anys setanta, perquè als cinquanta gairebé et diria que amb prou feines els il·luminaven amb espelmes.

La Vedette era potser una de les mestresses més carismàtiques i especials. Havia començat com a puta i després es va decidir a muntar el seu propi negoci. Era una dona amb caràcter.

El carrer de les Mosques era el lloc on tothom hi anava a pixar. Hi havia un mur que li dèiem “el mur del pixum”.

Em sembla que quan van inaugurar la discoteca Màquina, a Montjuïc, una part de la clientela del barri va deixar de venir. Recordo que La Vedette se'n queixava molt, de la discoteca. La davallada de gent es nota molt en l'ambient. Es veu de seguida que deixa de venir gent jove, i si venen és només per curiositat, per veure les putes de lluny. Això també fa que no vinguin noves prostitutes joves i que es quedin només les velles, que ja no tenien on anar. Tot plegat es veia més sòrdid.

La gent que tenia cotxe, a partir dels setanta, té moltes alternatives i pot trobar a fora el que anys abans li oferia el barri. Jo, com que no tenia cotxe, hi vaig continuar anant-hi. Sempre he estat molt sedentari. Gairebé no he sortit mai de Girona. Però notaves que si les dones sabien que no tenies cotxe, et consideraven un “pelat” i no volien saber res de tu.

Higiene de palangana

La malaltia venèria era el gran terror dels usuaris dels prostíbuls, i també el càstig ben terrenal amb què els capellans amenaçaven els “puteros”, per això les autoritats van reglamentar des de temps molt remots les revisions mèdiques a les prostitutes. Calia exercir un control regular per evitar contagis massius. No és estrany que en les disposicions legals de principis de segle es recordés els estralls que podia causar una malaltia com la sífilis: “Dicho sea como conclusión que tales cosas son un semillero de enfermedades venéreas y sobre todo de la sífilis que tantos estragos causa en los pueblos”. El 1495 els jurats de Girona alerten al batlle de la ciutat d'un augment de casos de sífilis. El municipi ordena els hostalers de fer fora a totes les dones malaltes i amenaça els propietaris amb una multa de 25 lliures. Sembla que aquells anys l'anomenaven “mal de sent Men”. L'antiga creença que la sífilis va arribar a Europa a través dels conqueridors de les Índies Occidentals s'ha demostrat falsa, ja que existia abans del descobriment d'Amèrica.

Emili Casademont recorda que les cases de barrets “estaven obligades cada setmana a fer anar les seves “treballadores” a revisió mèdica. A Girona, aquesta revisió tenia lloc el divendres, dia en què hom podia veure fàcilment pels carrers de la ciutat les meuques, quan anaven o venien de la visita que havien de retre al metge, el qual tenia la seva consulta a l'avinguda Jaume I, prop d'allà on hi havia la plaça del mercat.” El metge oficial, segons recorda el cronista oficial Enric Mirambell, va ser durant molts anys el dermatòleg Carles Sureda Costes.

La malaltia venèria no només era dolorosa i de curació lenta, sinó que també resultava cara. La penicil·lina va suposar un alleujament i va escurçar el període de convalescència.

Els bordells es van preocupar des de sempre d'oferir una imatge d'higiene. En molts prostíbuls dels quaranta i cinquanta hi havia un bidet o una palangana amb una ampolla d'una solució de permanganat de sosa, amb la que es netejava el membre del client abans de portar a terme l'acte sexual. Després es va abandonar el permanganat i es va fer amb sabó.

A Barcelona van proliferar les anomenades “casas de lavajes” o de “gomas”. Després de la relació sexual, en un d'aquests establiments, que sovint s'afegien el pompós títol de “clíniques venèries”, practicaven una operació que consistia en introduir a l'interior del penis una fina cànula de vidre per dipositar als genitals una solució desinfectant. També es netejaven exteriorment. Evidentment, aquesta operació, que costava gairebé la meitat que la còpula, no evitava el contagi. Ningú té notícia que a Girona hi hagués algun centre semblant. És més, mentre que a Barcelona el preservatiu era molt usat, a Girona gairebé tothom -clients i prostitutes- reconeixen que no hi havia tradició de fer-lo servir, ni tan sols durant els darrers anys de vida del barri. Resulta impossible fer el recompte de les prostitutes i els clients que van contagiar-se de malalties venèries a Girona. I més encara de les persones que, a partir dels 80, van poder contraure la Sida.

“No vaig fer servir mai cap preservatiu, ni cap dona m'ho va demanar” Joan. Client (Nascut a Girona el 1946. Entrevistat a casa seva.)

Jo coneixia el barri des de petit, perquè anava a buscar pa a un fleca molt bona que hi havia a la plaça Sant Pere. Primer vaig viure al carrer Minali i després vaig venir aquí. Nosaltres dèiem “anem al carrer de La Barca”, però n'hi havia molts que també l'anomenaven el “barri xino”.

Recordo la primera vegada que vaig anar de putes allà, que jo devia tenir uns 18 o 19 anys, perquè a la noia amb que vaig pujar a l'habitació li van fotre un ull de *pavo*. Devia tenir algun macarró gelós i com que va dir que el meu havia estat el “polvo” de la seva vida, ell li va fotre un ull a la funerala, pobreta. Això devia ser pels volts de l'any 1964. Aquella va ser la primera vegada que vaig tenir relacions sexuals. Em vaig estrenar allà i vaig fer l'amor amb aquelles dones tota la vida, fins que van tancar els bars. En guardo molt bon record. Tenia feina a no embolicar-me amb cap, perquè moltes ja m'haurien volgut. Hi ha alguns casos de dones que es van acabar casant amb els seus clients. Eren dones com les altres; si els

agradava un home, volien estar amb ell. Jo no me n'amago pas que anava al barri. Ni ara, ni llavors. Si m'hagués guanyat bé la vida no m'hagués fet res de casar-me amb alguna d'aquelles dones. Les altres dones no són gaire diferents, també n'hi d'hipòcrites. A mi, m'agradaven aquelles dones. Eren molt carinyoses.

Jo vaig ser molt popular, al barri. Hi anava cada setmana, els dissabtes. No sempre acabava amb alguna dona, de vegades només prenia una copa. Primer, quan hi vaig començar a anar, crec que es pagaven 225 pessetes i després van pujar el preu a 500 pessetes. Crec que es pagaven 100 pessetes per l'habitació, que ja estaven incloses en el preu que et demanaven les dones. Aquests preus eren força elevats i només els podia pagar algú que guanyés molts diners. Hi havia dones guapíssimes. Sempre estava ple. Hi anava tota mena de gent i de totes les classes socials. El barri de Girona havia estat dels més apreciats que hi havia. Tenia molta fama. Gairebé era més bo aquest que el de Barcelona. Allà tot era més pobre. Jo vaig fer la mili a Barcelona i, en comparació, això d'aquí era un Edèn. A Barcelona era molt miserable.

Recordo alguns bars de Girona: El Xino, Los Faroles, La Vedette... Jo anava a gairebé tots. Un dels que més m'agradava era Los Faroles. També hi havia, per la zona del cinema Modern, El Safareig i L'Onze. Hi havia bars on les dones eren més fixes. Algunes marxaven i tornaven al cap de mig any. Hi havia força varietat de dones, de totes les edats.

Tancaven a la 1 de la matinada i eren força estrictes amb l'horari. Crec que alguns bars fins i tot tancaven l'estona d'anar a sopar.

No hi recordo cap conflicte. Hi havia bona harmonia amb els veïns i els botiguers. En aquests llocs sempre hi pot haver alguna baralla, però jo crec que, en general, era molt tranquil i gens conflictiu.

Jo a vegades feia primer una mica de conversa amb les noies que m'agradaven i d'altres cops les triava només de veure-les i anàvem directament cap a dalt.

Potser algun *pijorro* ho trobava brut, però jo no. El barri vell, era vell, és clar. Però aquelles dones eren netes. Jo no diria que fos brut. Les dones et rentaven sempre.

Jo no tenia manies, era igual que elles, si ells se'm menjaven, jo també me les menjava a elles. No ho vaig fer mai amb preservatiu, ni tampoc cap dona m'ho va demanar. Si m'ho haguessin demanat, els hagués dit que no. No sé pas què feien amb la resta dels clients. Després, es va anar embolicant tot amb la droga. Jo vaig estar a punt d'agafar la Sida, fa vint anys. Vaig agafar l'hepatitis B. Mai no havia agafat res abans, ni purgacions.

Al final, l'únic local que hi havia obert era el del costat del bar Girona, on hi havia d'encarregada la Maruchi. Tota la resta de bars eren ja molt tirats. Tot allò va quedar molt mort. Es va perdre tot l'ambient. Però en aquesta etapa final, jo encara vaig trobar-hi una noia preciosa, una nina. Crec que era brasilera...

L'estigma de la prostituta

Sense cap afany de realitzar un recorregut detallat per la consideració mèdica i moral que al llarg de la història ha tingut la prostituta, resulta il·lustratiu i corprenedor fer un cop d'ull a alguns llibres de consulta bàsica que al llarg del segle XX podien trobar-se a l'abast d'un ciutadà de Girona.

La definició de prostituta de la prestigiosa enciclopèdia Espasa resulta xocant en molts aspectes. Val la pena repassar alguns fragments de les seves definicions. Les consideracions en l'aspecte mèdic són tan absolutament forassenyades que, vistes avui, provoquen hilaritat. Vet aquí alguns fragments antològics: “Así, se ha descrito una capacidad craneal inferior a la del promedio, una menor abertura del ángulo facial y un prognatismo más acentuado”. Esmenta després alguns “estigmas menos frecuentes”, entre els que inclou “el tipo varonil del rostro, la irregularidad del orificio occipital, el excesivo desarrollo zigomático del apéndice lemurico(...)” Explica que alguns metges han descrit en les prostitutes “anomalías de configuración cerebral” i “conjugaciones que no aparecen en los cerebros normales”.

Trobem altres perles, extretes de les antigues investigacions mèdiques sobre la prostituta: “la prostituta criminal ofrece una capacidad mayor del cráneo”; o bé: “La talla de las prostitutas acostumbra a dar un promedio inferior al normal en la misma época de la vida”. Algunes de les aberrants conclusions se sustenten en paradigmes científics afortunadament superats: “En conjunto puede decirse que la prostituta, por su tipo antropológico, se asemeja a las razas inferiores (hotentotes, pieles rojas y australianos).

Però ja a la primera meitat del segle XV, a les ordinacions fetes pel mostassaf de Girona per “esquivar abusos per jueus, juhies e fembres públiques” es prohibia a les prostitutes tocar o palpar pans o coques de flequers o forners fins que no n'haguessin abonat llur import, sota multa de 10 sous. En aquest segle, les dones públiques només apareixien a la documentació pública amb el nom, sense cognom, i amb l'especificació del seu ofici degradant.

Resulta també molt interessant comprovar com conductes i afeccions que els metges del segle XIX i principis del XX descriuen com a patologies pròpies de la prostituta, avui poden il·lustrar-nos d'una manera descarnada i dolorosa sobre la problemàtica física i psicològica que afecta les dones que practiquen un feina tan degradant:

“La precocidad sexual es asimismo frecuente, mientras la fecundidad, por el contrario, rara.”; “La longevidad de las prostitutas se considera superior al promedio en todos los países”; “La fuerza muscular y la agilidad son mayores que en las mujeres normales, mereciendo notarse el gran número de prostitutas zurdas”; Marro y Tarnowsky mencionan la obtusión del tacto como carácter de las prostitutas”; “Los sentidos del olfato y del gusto manifiestan asimismo una notable obtusión”; “El erotismo de las prostitutas, sobre el que tanto se insistió antaño, parece raro, por el contrario, a la luz de las investigaciones modernas”; “La depravación sexual es, por el contrario, frecuente, sobre todo en la forma del sadismo”; “El sentimentalismo morboso asociado a actos de filantropía, caridad y piedad se halla también a menudo en las prostitutas.”; “El gusto de las aventuras, de los viajes, cambiando los

nombres, desfigurándose, haciéndose pasar por hombres, no es tampoco infrecuente”; “El suicidio proporciona un número considerable de casos en las prostitutas. En cuanto a las psicosis y neuropsicosis, son frecuentes en ellas”.

En el benentès que moltes dones afirmen que han arribat a la feina de prostitutes a partir de la violència sexual exercida sobre elles per familiars o patrons durant l'adolescència o primera joventut, val la pena remarcar que la llei deixava molt poques possibilitats que una denúncia per violació pogués prosperar. Només cal veure les prevencions que prenen els metges forenses per acceptar que una dona no havia consentit una relació sexual. Sembla clar que la dona havia de resistir-se fins a tenir al cos els rastres de la violència masculina: “Es sabido que, jurídicamente, el consentimiento de la mujer no se supone y que se admite a favor de ella el caso de violencia o intimidación. Sea como quiera, cuando llegue este caso deberán comprobarse las huellas de tal violencia, sea en el cuerpo, sea en la zona genital o perigenital”.

Pel que fa a les consideracions morals de l'acció de prostituir-se, la doctrina de la religió catòlica adverteix que és “siempre pecado grave”, tot i que el debat, rellevant durant segles i encara vigent, sorgeix al voltant si cal permetre les cases de prostitució per tal d'evitar altres mals. Les consideracions de principis del segle XX, malgrat el seu llenguatge arnat, tenen encara els seus defensors: “¿Pueden permitirse las casas de prostitución? La cuestión se reduce, pues, a preguntar si dado el caso que en determinadas circunstancias sean un mal menor, podrán permitirse para evitarlos mayores”. Durant el franquisme, no eren pocs els qui citaven en aquest punt a Sant Agustí y a Sant Tomàs, partidaris de la permissivitat per evitar aquest “mals majors”, mals que podrien resumir-se en “la sodomía, el adulterio y la seducción de las mujeres honestas, y otros, los cuales cundirían en la sociedad, si los hombres voluptuosos no tuviesen donde saciar su desordenado apetito”. Aquesta visió s'oposava a la dels que consideraven que “la prostitución reglamentada por la ley (entraña) el peligro de que se fomente el apetito, más bien que le extinga...” Aquesta visió ve de molt lluny, ja que Francesc Eiximenis, el 1384, va dedicar un capítol del *Tercer del Cristià* a explicar els motius pels quals l'església permetia un gran pecat, com era la fornicació amb les dones públiques, perquè “seria en gran perill que los hòmens no falssen major pecats, així com pecat d'adulteri e pecat contra natura(...)”.

A l'hora d'instal·lar les cases de prostitució, a l'Espanya franquista es donaven algunes indicacions restrictives: “Impidiendo a todo trance que (los prostíbulos) se establezcan en pueblos pequeños, donde el escándalo que se seguiría sería mayor que los otros que se tratan de evitar”.

La visió femenina de l'assumpte, quan aconsegueix aflorar, constitueix un bon sacsejament de les consciències. N'hi ha prou de recordar un fragment del capítol “La dona objecte” del llibre de Maria Aurèlia Capmany *La dona a Catalunya*: “la prostitució, negada o tolerada, legalitzada o hipòcritament perseguida, ha existit i existeix; hem de pensar en conseqüència que, en l'ordre aparent de la vida humana, hi ha alguna falla d'engranatge. Quan l'home ha organitzat al marge de la seva vida social pública i privada tot

un comerç dedicat a proporcionar-li plaer, i que aquest plaer li sigui atorgat mitjançant una remuneració, ens ha de fer suposar que el triomf de l'esperit dóna uns pèssims resultats.”

“Aquelles noies tenien molts diners per gastar. El carrer vivia d'això.” Amparo Moya, veïna

(Entrevistada a la casa del carrer de La Barca on viu des de l'any 1945)

Vivia a Barcelona i, amb la guerra, vaig anar a viure a Salt, a casa dels meus avis. Després vaig anar a servir a casa del senyor Triadú, que tenia una agència a Girona. Quan em vaig casar amb el meu marit vaig treballar un any a la fàbrica. Coneixíem al procurador d'aquesta casa i vaig venir aquí l'any 45, amb 25 anys. I encara hi sóc. Menys els tres anys que vaig ser fora perquè la van tirar a terra i la van fer de nou. Quan vaig arribar aquí aquest barri tenia mala fama. De dia, res. Però a la nit havíem sentit de tot, fins i tot trets. Nosaltres no li dèiem el “barri xino”, però tothom sabia que ho era. Quan deia que vivia a La Barca tothom s'esgarriava. Tothom sabia quina mena d'ambient hi havia aquí al costat. Però per nosaltres no era així. Als anys quaranta hi havia molta vida. Hi havia de tot. Hi havia llibres, fleca, espadenyeria, peixateria, carnisseries, perruqueries, comestibles... Era un lloc molt ple d'activitat. Ara és molt maco, però no hi ha res; per comprar peix has d'anar a la plaça. Aquelles noies donaven molta vida i tenien molts diners per gastar. I no els hi costava gaire de guanyar. No miraven prim. El carrer vivia d'això. Però a les nits era diferent. L'ambient no era bo. Només en aquest tros de carrer hi havia set bars. Això no són romanços. No tots eren de cites, però l'ambient era semblant a tot arreu. Aquí a prop recordo el bar Málaga. En recordo un altre que es deia La Font. En aquest carrer vèiem a les dones, però el focus era en els carrers que sortien d'aquest. Normalment, les dones eren a dins dels bars i a fora només vèiem alguns borratxos. Jo havia vist més de quatre vegades militars borratxos. No soldats, sinó miliars. La majoria de les dones eren espanyoles. Parlaven castellà. De catalana no en trobaves pas mai cap. No n'hi havia de l'Est, com aquestes que venen ara. Crec que les prostitutes, sobretot al final, no canviaven gaire. Sempre veies les mateixes, ja força grans. N'hi havia algunes que venien de Barcelona només pel cap de setmana. Darrerament veien molts senyors grans, casats i amb problemes. Bé, amb problemes, si no en tenien, se'n buscaven. Els bars estaven molt degradats.

Hi havia molt bona relació amb els veïns, les dones i els amos dels bars. Abans, el carrer era molt estret i ens veiem amb algunes prostitutes de l'edifici del davant i parlàvem de balcó a balcó. Però a casa seva només hi venien a dormir, no hi exercien la prostitució. Ep, això no vol dir que de tant en tant veiés que pujava algun senyor. Ens ajudàvem els uns als altres. Quan el meu marit, que tenia Alzheimer, estava molt malalt, algunes d'aquestes dones em deien que no em preocupés, que elles el vigilaven mentre passejava pel barri. A vegades, em deien des del carrer: no es preocupi, és assegut al banc de la cantonada. I així jo estava més tranquil·la. Trobo a faltar la convivència d'aquell temps. Era com un poblet. Una pinya. Tots sabíem què fèiem, de què vivíem. Sabíem qui era prostituta, qui no ho era i a què es dedicava. Llavors trobaves a tothom a tot arreu. Tots parlàvem i tots érem amics. Ara no coneixes ni els

de l'escala. N'hi ha molts que no sé ni qui són. Els meus fills tenien el carrer de La Barca molt assumit i quan algú els deia alguna cosa dolenta contestaven que aquí hi vivia la millor gent de Girona.

Al principi, quan jo vaig venir, no es parlava de droga. Després més endavant hi havia gent que es drogava. Mai, al llarg de la història del barri, cap veí va demanar a les prostitutes que marxessin ni va denunciar cap bar per tenir-hi prostitutes. Mai vaig sentir ningú que digués res contra les prostitutes. Com que tot era a dintre, pel carrer de La Barca hi podies anar tranquil·lament. La gent ja sabia que aquest era el “barri xino”. Era normal.

La Vedette

Es deia María González Vila (Barcelona ?-Girona, 1985), però tothom la coneixia com “la Vedette”. Era la mestressa del bar del mateix nom, al carrer del Pou Rodó, que va ser un dels més coneguts del Barri xino de Girona durant més de 30 anys. També va gestionar durant un temps un local anomenat El Edén. Era l'única mestressa que era propietària del bar, ja que gairebé tots els establiments eren llogats. La Vedette i El Chit eren dos establiments que als anys 60 i 70 tenien fama d'oferir les millors noies del barri. Durant molts anys, La Vedette viatjava regularment a Barcelona, on tenia contactes amb els ambients de prostitució, i en portava “palla nova”. Quan ja era gran, el seu fill, a qui tothom anomenava Felipín, es cuidava d'anar a buscar les noies. González va començar exercint la prostitució i després es va establir pel seu compte. Va obrir en un període molt pròsper, quan el barri tenia una clientela fidel i atreia també molts treballadors forasters. El periodista Pere Madrenys li va fer una entrevista per la revista *Presència* i va redactar un perfil biogràfic per la Biblioteca Bàsica de les Comarques Gironines. La Vedette tenia només estudis primaris, però al barri se la considerava una dona espavilada i amb molta visió pels negocis. Amagava l'edat que tenia i no es volia deixar retratar, tot i que permetia reproduir unes fotografies antigues on tenia l'aire d'una actriu de cinema dels anys 50. “Jo faig un gran bé a les famílies -explicava a *Presència*- perquè evito les renyines entre els matrimonis i les infidelitats. On anirien a desfogar-se aquests homes que treballen per aquí però tenen la dona a un altre lloc?” González criticava la proliferació de cases de barrets als pisos, una de les principals competències del Barri xino a partir dels anys setanta. “Per això ha d'existir el barri on es concentrin aquestes activitats, i no pot ser com passa ara, que trobes cases de cites barrejades amb pisos normals on hi ha nens que s'assabenten de tot...”. Ella mateixa es definia com a “més recta que un guàrdia civil”. No obstant, una prostituta que la va tractar recorda que sovint era esbojarrada, com quan entrava als bars de la competència tot cridant: “¿Cómo están hoy las putas?” Negava que explotés les noies i assegurava que es preocupava dels guanys i la salut de les noies. Explicava que tenia un metge a disposició de les seves pupil·les. Era molt creient. Tenia una imatge de Santa Teresa de l'Infant de Jesús al menjador. Un dia, el rector de la parròquia de Sant Feliu, la més propera al barri, li va preguntar per què no anava mai a missa i ella li va respondre: “per respecte als que hi van i perquè l'església la porto a dins”. En una crònica sobre la Setmana Santa,

Madrenys explica que pel barri corria la brama que dels centenars de ciris que, durant el Dijous Sant, els gironins deixaven a l'anomenat altar *del monument* de la parròquia de Sant Feliu, el més gros era el de la Vedette. La mestressa del bar de meuques explicava que no li calien estudis perquè havia après “del llibre de la vida”. Tenia idees conservadores: era contrària a l'avortament i no aprovava que les dones treballessin fora de la llar. Assegurava que no havia trobar mai l'home ideal perquè era massa romàntica. Malgrat que va arribar a fer molts diners amb el negoci, la crisi dels darrers anys la va deixar arruïnada. Sembla que també va perdre algunes propietats. La nit que va morir, en un hospital de Barcelona, el seu fill i dues antigues prostitutes del barri van anar a vetllar-la.

“I si punxes a una puta, no sagna? Si li fas mal, no nota el dolor? No plora?” R. Prostituta

(Nascuda el 1942. Entrevistada a la casa de Girona on té cura d'un home malalt. Parla castellà i català)
Primer vaig estar a Madrid, servint en cases i després al guarda-roba d'un restaurant. Des d'allí em van fer un passaport en 24 hores i vaig emigrar a la Suïssa alemanya. Devia tenir uns 15 anys i el meu pare va haver de firmar un permís especial per poder viatjar. Em vaig tirar uns tres anys allí, planxant en màquines i fent les habitacions d'un hotel. En aquell hotel vaig conèixer una catalana que em va portar cap a Barcelona. Devia ser cap als inicis dels seixanta.

Vaig venir a Girona per mediació d'una altra catalana, que va insistir molt que l'acompanyés. Jo no havia estat mai abans a la ciutat. Al principi només venia els caps de setmana. Vaig estar uns quatre anys pujant i baixant. Però al final, anava tant amunt i avall que vaig decidir deixar el pis que tenia a Barcelona i quedar-me per sempre a Girona. Em va costar una mica acostumar-me a l'ambient de Girona, no m'hi trobava del tot bé. Estava acostumada a la gentada de Barcelona. A més, aquí havies d'estar tot el dia a peu dret, a la barra, i no et podies asseure. A mi se m'inflaven els peus de mala manera. Ara estic molt feta a Girona. Fa poc vaig estar a Barcelona i ja no m'hi podria acostumar. Jo venia del *Big Ben*, un bar força nou de les Rambles de Barcelona. També era un bar de prostitució, però molt més fi: tot ple de butaques, molt gros i senyorial, amb una barra molt llarga. Les dones ens asseiem als sofàs i els clients, des de la barra, feien un petit gest amb el cap per cridar a la noia que els agradava. Mentre ell es prenia la seva copa, li donaves conversa i t'hi entenies. Sorties tu primer i ell et seguia fins un *meublè* que estava just al costat. També era un lloc de categoria, amb ascensor i tot.

Quan jo vaig arribar a Girona, recordo que al Barri xino hi havia 16 bars, gairebé tots concentrats en el Pou Rodó. Jo no tinc memòria pel que vaig fer ahir, però del passat me'n recordo de tot. El servei al bar Rio, el primer bar que vaig trepitjar, costava 225 pessetes: la mestressa del bar et cobrava 25 pessetes per l'habitació i les noies cobràvem del client unes 200 pessetes que eren totes per nosaltres. El que se'm va fer més dur és estar tantes hores a peu dret. Al principi s'obria fins i tot al matí i es tancava a la

una de la matinada. Després, quan el barri va començar a anar de mal borràs s'obria cap a les quatre o les cinc de la tarda.

Hi ha gent que es pensa que fer de puta és molt senzill, per això ens diuen que som dones de vida fàcil. Però jo et dic una cosa: en aquest món has de valer pel que fas. Jo he treballat amb noies que no servien ni per això. No és pas gens fàcil entrar en una habitació amb un home que no coneixes de res i que no saps com en sortiràs. N'hi ha de totes les races, n'hi ha de nets i n'hi ha de bruts. Que guanyem els diners fàcilment? Ja m'agradaria veure en matèria a qui diu això. Fa falta tenir molt d'estòmac. Jo he sortit fins i tot vomitant, m'he esgarrapat la pell tota sola, m'he mossegat a mi mateixa. Has d'aguantar coses inaguantables. Insuportables. Si et passava alguna cosa sempre deien: Bah, no és més que una prostituta! I si punxes a una puta, no sagna? Si li fas mal, no nota el dolor? No plora?

Jo vaig començar a entrar en el món de la prostitució a través dels *bars d'alterne*. Guanyava 900 pessetes a la setmana, però el problema és que havies de beure amb els clients. I no podies beure aigua, és clar. L'amo guanyava diners amb les begudes i tu havies de procurar que beguessin molt. Cada dia agafaves una turca. També era emprenyador quan els clients et feien entrar en un reservat i començaven a fotre't mà i a magrejar-te de mala manera. La cosa no passava d'aquí, no havies d'acabar fent l'acte sexual, però l'amo del bar els hi cobrava un dineral per una botella de whisky o de xampany i a tu et donava una misèria. Hi ha dones que diuen que van començar a fer de prostitutes per culpa del seu macarró o del seu marit, o perquè havien de mantenir els seus fills. Jo no. Jo vaig veure que m'estaven explotant, que el que em pagaven no compensava que em destrossés el fetge. Per deixar-me tocar per tot arreu i que fos l'amo qui s'emportés els calés, vaig preferir posar-m'hi de ple i exercir la prostitució. Com a mínim així la majoria dels beneficis eren per a mi.

Als 23 anys, havia decidit començar a fer de puta en un bar de molta categoria de la part alta de Barcelona, però jo no estava acostumada a anar a buscar el client. Fins llavors sempre havia estat el client el que s'acostava a mi. Vaig començar acollonida. Em feia molta vergonya pensar que em poguessin dir que no. L'encarregat m'animava però em costava molt, així que un dia li va dir a un client de confiança: "A veure si t'emportes aquesta, que porta cinc dies asseguda al mateix tamboret." L'home, me'n recordaré tota la vida, era un pagès que va acabar pensant que tenia alguna cosa estranya al cos que no li volia deixar veure, perquè ens vam passar tota l'estona ell encenent el llum i jo apagant-lo. Jo no havia anat amb ningú i per a mi allò era com afusellar-me contra la paret. Havia tingut un xicot, però no és igual tenir un xicot que fer-ho d'aquella manera, *a granel*, ara amb un, ara amb una altre i un altre. L'home ho va intentar, però no hi va haver manera. Jo no em deixava fer i apagava el llum. I al final no va aconseguir fer res. Va deixar els diners, va sortir amb la cua entre cames i va marxar. Li va explicar tot a l'encarregat i em van fer fora. Al Big Ben, en canvi, tenia l'avantatge que només havia de deixar-me veure i

era el client el que em cridava. Allà hi anaven molts pagesos de Girona a fer el mercat i un dia, mira si dóna voltes la vida, va entrar un senyor que em mirava i al final em crida i em diu:

-Tu no ets la que apagaves el llum?

-Sí que era jo -li vaig contestar.

-I encara continues apagant el llum?

-No, i ara! Ara amb tots els llums encesos, amb espelmes i amb tot el que vulguis.

Vaig veure que m'havia d'espavilar perquè sinó, malament.

Aquí a Girona, al primer bar que vaig estar, la mestressa gairebé t'obligava a anar amb algú. I jo, la veritat, si veia una cara que no m'agradava, que no m'entrava, no hi podia anar. No he sabut mai el perquè, potser per això que diuen que la cara és el mirall de l'ànima. Una vegada ja em va passar que vaig anar amb una persona que la seva cara no m'agradava i em va sortir *rana*. Me'n recordaré tota la vida. Era un andalús que, parlant clar, tenia una cosa grandiosa. Al veure-li l'aparell li vaig dir: "Això tu no m'ho fiques, que em rebentaràs". Ell va dir que com que pagava, me la ficava. Jo li vaig dir que sí, que ho tenia clar, que esperés mentre anava a buscar un calçador per fer-li entrar els ous. I allà el vaig deixar: plantat. A vegades la mestressa insistia molt, em deia que jo era allà per això i jo li havia de dir: "Hi vagi vostè". A mi no em podien obligar a anar amb un senyor que no m'entrava. Jo no en tenia cap obligació.

Aquell dia vaig sortir de l'habitació per no fotre merder. Havies d'anar molt en compte de no provocar aldarulls perquè anaves de pet a la comissaria i et desterraven. Això volia dir que no podies tornar mai més. Hi havia un poli que es deia X que et deia: demà a tal hora estigues aquí que em toca pujar amb tu. Així, per la cara. I pobre de tu si no hi anaves! Et deia que demà ja no et volia tornar a veure mai més. La relació entre les prostitutes i la policia de Girona no és que fos dolenta, en general. Hi havia una llum vermella a les habitacions i si la noia estava ocupada a dalt amb un client, no podia baixar fins que l'apaguessin. La llum encesa volia dir que hi havia policies al bar. Els clients sí que podien sortir, perquè a tots els bars sempre hi havia una porta que anava directament al carrer i no calia passar pel bar. Les dones de baix tampoc podien pujar a dalt amb els clients mentre hi hagués els policies. Això era una mica per salvar les aparences perquè, evidentment, la policia sabia tot el que passava, tant a baix com a dalt. Però no volien que es fes davant d'ells. Era com una manera de demostrar el seu poder.

A l'any setanta, quan jo vaig arribar aquí, els dissabtes i diumenges els carrers estaven plens. No podies ni entrar als bars. Llavors als bars només hi havia tres habitacions. I es feien unes cues als passadissos! Després es van anar fent més habitacions a dins, però gairebé quan ja no feien falta perquè va començar la crisi del barri. En aquella època no volien estrangeres. Ni una. Totes eren espanyoles. La policia no volia estrangeres. Les noies noves venien a través de contactes.

Tots els bars treballaven igual, amb el mateix sistema. Tenien habitacions a dalt. Al bar no estaves obligada a beure. Els preus no eren molt cars. El bar es quedava el preu de l'habitació. Cada prostituta cobrava el que volia. Hi havia dones que tenien més èxit i cobraven més car. Si per exemple el client es

volia quedar més estona, tornaves a pagar l'habitació i tu cobraves el doble. No hi havia un preu estipulat, però jo a Barcelona cobrava unes 500 pessetes, que llavors eren molts calés. Però aquí no podia tenir aquests preus. Es cobraven unes 200 pessetes. Per això, els dies que m'havia inflat a treballar i comptava els diners sempre deia: sembla que em falten calés. No és que em faltés, el que passava és que es cobrava menys de la meitat que a Barcelona. Quan la mestressa va apujar l'habitació a 50 pessetes, jo vaig apujar a 300 pessetes. I quan ho va apujar a vint duros, jo a cinc-centes. Un client no et podia trucar perquè anessis a casa seva o a qualsevol altre lloc. Era com si fossis propietat del bar. Si et volien portar a passejar, havien de pagar. Jo tenia un client de Tossa que tenia un hotel i li agradava portar-me al casino del Boló. Hi anava dos o tres cops per setmana. Per endur-se'm havia de pagar la meva sortida. Si venia a les 4 de la tarda li donava 2.000 pessetes a la mestressa. Llavors tu cobraves el que et semblava al client. No podies pas agafar-te un dia lliure. Només si estaves malalta. Si un dia deies que no anaves a treballar et queia un ruixat. Cada bar, però, tancava un dia. Jo tenia lliures els dimecres.

La prostitució d'abans no és com la d'ara. No era un pura transacció comercial, de cara a la pela: *aquí te pillo y aquí de mato*. Abans quan pujaves amb un client et semblava que el coneixies de tota la vida perquè abans de pujar tenies una relació amb aquella persona. Parlaves al mostrador. Molts t'explicaven els seus problemes. Jo, com que sóc una persona que sempre m'ha agradat escoltar... N'hi havia molts que venien a explicar-te les seves penes. Com un confessor quan et vas a confessar. Sabia històries d'un munt de gent. A Girona era molt més fàcil que a Barcelona establir llaços de relació. Érem com una gran família. Gairebé tots els coneixíem. Hi havia un camioner de Figueres que m'explicava que mentre era de viatge a l'estranger la dona li feia el salt amb un altre. Un dia va dir que se n'anava a Alemanya, va esperar que pugés l'amant de la dona i va tornar al pis fent veure que s'havia oblidat el passaport. I fins i tot em demanava opinió. Alguns em deien que després d'uns anys de matrimoni, la dona ja no es deixava tocar. Jo els deixava explicar. Els escoltava. No tot era sexe. Tenia molts clients fixos. Molts homes, quan sortien del bar, semblava que s'havien desfogat, que s'havien tret un pes de sobre. Ara el tracte és diferent. Les putes d'ara diuen: Què collons m'expliques! Què has vingut a fer aquí! Què n'he de fotre jo de la teva vida!?. Jo no he volgut mai fer les coses d'una manera tan freda. Així és como ho fan pel carrer els gossos. Tampoc no m'enganyo, no et pensis. Ja sabia com em guanyava la vida, però fins a cert punt. No m'he sentit menyspreada perquè mai no m'ha importat el que ha dit la gent. Allà era una cosa, però quan sortia era una senyora.

L'escorredís macarró

El macarró és un dels diversos noms -gairebé sempre en argot- que rep l'home que viu dels guanys de la dona prostituïda. També se'l pot anomenar xulo, proxeneta o macarra. Habitualment hi ha una relació de dependència afectiva o de recerca de protecció entre la meuca i la seva parella. Més endavant, sobretot a partir dels anys 80, aquesta dependència pot basar-se en la droga. Llavors, el macarra esdevé

camell i el negoci al legal de la prostitució es barreja amb el negoci il·legal de la venda d'estupefaents. Hi ha testimoniatges que mantenen que la figura del macarró era ben viva a Girona durant la primera meitat del segle XX, tot i que es tractava més aviat d'una mena de xicot de la prostituta. Els testimonis directes de les prostitutes no reconeixen gairebé mai tenir macarró, en el sentit d'un home que s'aprofita dels seus guanys i viu esquenadret. Parlen sempre d'un xicot o d'un marit. El macarró és un personatge escorredís, que exerceix el seu poder a l'ombra i que, igual que fa la seva protegida-explotada, sempre negarà el seu transcendental paper en el negoci de la prostitució. Diu un antic refrany català: *Si no hi hagués alcavotes, no hi hauria putes*. No podem dir que sense els proxenetes no hi hauria putes, però és gairebé segur que algunes de les dones que van treballar de prostitutes al barri de Girona haurien buscat altres maneres de guanyar-se la vida si haguessin pogut deslliurar-se de la *pressió amorosa* dels seus xulos. El proxeneta gironí de principis del segle XX, descrit amb sarcasme per Josep Pla, és un personatge al qual li agrada gallejar i exhibir-se en públic. Més endavant, aquest arquetipus donarà pas a un macarró que només es deixa veure en el clos del barri i que, en molts casos, fins i tot es veu obligat de abandonar aquest territori per la pressió policíaca. El matrimoni no constitueix un obstacle per tal que la prostituta continuï exercint com a tal. A la Girona dels anys seixanta i setanta es donaven casos de marits o parelles de les prostitutes que les incitaven a treballar i, adoptant el paper d'exigents macarres, els exigien uns guanys mínims diaris. Si no els aconseguien, no era estrany que poguessin arribar a rebre una pallissa.

L'organització de la prostitució a Girona, molt reclosa i amb cases de barrets o bars que tenien al seu càrrec un nombre fix de prostitutes, no fomenta l'aparició d'aquesta figura, ja que la protecció de la meuca quedava a càrrec del local. El macarró és més necessari quan les prostitutes exerceixen pels carrers o buscant contactes en bars on hi ha lliure concurrència d'altres dones. Sempre hi havia un client que es posava violent, que exigia algun servei que la prostituta no estava disposada a oferir o alguna baralla entre meuques pel control d'un determinat territori. Girona, salvant algunes excepcions, no era una ciutat on hi hagués perills latents per a les prostitutes. En èpoques més contemporànies, quan el Barri xino de Girona ja havia passat a millor vida, sorgeixen organitzacions mafioses, sovint estrangeres, que competeixen pel mercat de la prostitució, suplint d'alguna manera el paper dels antics macarres.

Josep Pla fa una divertida descripció de les passejades romàntiques que tenien les meuques de la Girona del 1912 amb els seus macarres a *Versos escandalosament prosaics i lliure de Girona*, publicats al volum 31 de l'Obra Completa. L'escriptor les contemplava a la Vall de Sant Daniel durant una sortida del col·legi dels Maristes. Hi apareixen alguns dels tòpics que acompanyen els macarres: la seva fatxenderia, la seva indumentària cridanera o el seu aspecte escanyolit i malaltís. El prostíbul que cita Pla -ca la Rossa- més tard rebria el nom de Salón Rosa.

“Trojàvem les nenes de cala Rossa

i d'altres bordells,

que anaven a passeig
amb els seus amiguets

(...)

Ens miràvem aquelles parelles estranyes
amb els ulls oberts.

Eren ulls de set. Quants estudiants
haguérem canviat d'ofici instantàniament!

(...)

Elles, les pepes, pintades i exhaustes,
portaven, al llavi, un brot de farigola
de les Pedreres. Ells, els macarronets,
semblaven convençuts. Amb un mocador
de seda blanca al coll
-triangle sobre el clatell-, pantalons bombats,
semblaven xaves de Barcelona.

Els que no feien cara de tísics
tenien la grogor dels gonorreics.

Matar-los -de tota manera-
no hauria pas estat senzill.

Nosaltres només sabíem jugar a futbol.

Els eren considerats de categoria.”

“Jo entrava al bar i demanava: quina es deixa fer petons?” R. Client.

(Entrevistat a la seva casa de Girona. Parla català. Entorn dels 60 anys.)

A Barcelona, recordo que als 70, per allà al carrer Robadors, les dones estaven assegudes al carrer ensenyant totes les cames i tu ficaves la mà entre les cuixes. Elles deien: toca, toca. I després deies que no pujaves i elles s'emprenyaven. A Girona mai no hi va haver això. Elles sempre estaven a dintre. Les que estaven a fora eren les mestresses o algunes putes drogoaddictes que no les deixaven entrar. Tot i que de drogoaddictes també n'hi havia moltes a dins. Les begudes dels bars no eren cares, els diners es guanyaven amb les prostitutes. No era com al top-less de Roses, on et fotien 500 peles per una Coca-Cola.

Al final, les joves eren gairebé totes drogoaddictes i les grans eren mig jubilades. A més, les veteranes ho feien molt malament perquè passaven de tot. De vegades pujaves amb una dona d'aquestes i no es despullava tota, només es treia la part de baix. I li deies, escolta. I ella et deia, vinga, vinga. Com que tenien

el pit caigut, ja no te'l volien ensenyar. Llavors, un altre dia ja et guardaves prou d'anar amb aquestes dones.

Un dia em vaig trobar una noia molt jove que era drogaadicta. Li vaig proposar un tracte. Li vaig dir: avui pugem i no et pago, però demà et pago el doble i no ho fem. Ho va acceptar, però després el macarra li va donar un piló d'hòsties perquè no va cobrar aquell dia. Hi havia forces macarres. El macarra de la drogaadicta és el camell. Totes depenien del seu camell i no podien marxar. Si anaven a Barcelona potser els posaven més droga del compte i la *palmaven*. Sabies les que eren drogoaddictes perquè quan anaves amb elles, les velles s'emprenyaven i t'ho deien: per qué te'n vas amb aquesta si és drogaadicta?

Jo anava a tots els bars. N'hi havia alguns que sempre tenien noies noves i innocents. A mi m'agradava perquè podies fer l'amor amb una noia que no sabia res. Eren *novates*. A vegades els havies d'ensenyar el que havien de fer. I això no és el mateix que fer-ho amb una que ja n'està tipa. A mi m'anaven més bé les persones més grasses, les que tenien problemes per trobar clients. T'atenien més bé aquelles que no pas les guapes. Jo entrava al bar i demanava: quina és la que es deixa fer petons? I et deien: què cony haig de fer petons, jo! I alguna vegada, la grassa, et deia: jo em deixo fer petons. La majoria no es deixaven fer petons. Volien fer l'acte sexual ràpid. En un minut. A vegades n'hi havia que et despullaven, pujaven a sobre teu i, pum, acabaven sense ni tocar el llit.

Hi havia una dona que et deia, abans de venir amb mi vull que sàpigues que sóc drogaadicta. Anys més tard, vaig trobar una dona del barri que collia cartrons pel carrer que em va dir, si vols em pots donar 20 euros però no ho fem perquè tinc la SIDA. Havíem sigut amics. Aquesta dona no sé com haurà acabat. Em va dir que li havien passat la malaltia perquè era massa confiada. Em va dir que no es moriria perquè li donaven unes pastilles. Vivia de la caritat. Jo no em posava mai condó i mai no em va passar res.

Hi ha molt poques dones que sàpiguen fer de prostitutes. Molt poques. Que tu fiquis el membre i que moguin el cony elles per fer-te escórrer. Moltes es deixen fer i prou, però una que et faci escórrer quan vol ella, n'hi ha poques. Hi havia una noia que en sabia. Un dia la vaig trobar i em va dir que si volia fer-li un regal, li comprés una planxa, però que no fos de vapor. I li vaig regalar. Un altre dia em va dir que anava a l'hospital i que li traurien tot el de aquí baix. La vaig anar a veure a l'hospital. Després la vaig tornar a trobar: treballava en un bar fent de cambrera i li vaig dir que m'alegrava que hagués canviat de vida. Ella em va dir: ja et fotran, aquí he de treballar més!

Jo crec que sempre hi ha un home al darrera de la puta que vol que ella segueixi fent això. En vaig conèixer una que feia de prostituta a la carretera perquè el marit la drogava i li obligava. Llavors ella, com que no era una dona de la vida, com que no li agradava, perquè havia sigut més gitana que prostituta, robava als homes sense fer l'amor. Demanava els cèntims i deia que primer havia d'anar al supermercat. Després, deia que tenia la regla i mentre et feia una palla, et robava la cartera. Sempre anava amb mentides a tot arreu. Em treia cèntims, cèntims i tampoc no feia res, així que al final vam anar als

serveis socials i encara em van renyar i em van dir que tot era culpa meva per donar-li diners. Una com aquesta, t'arruïna.

La majoria de dones del barri estaven forçades. Era la manera de tenir-les lligades. Donaven cèntims a un home perquè necessitaven la droga.

A part dels bars del barri, a darrera l'Ajuntament, al carrer Sant Josep, recordo l'Onze, tothom anava a l'Onze. Hi havia unes velles. A una d'aquestes velles li va tocar la loteria i es va *forrar*. Pujaves allí i hi n'hi havia tres de velles. Bé, d'uns 50 anys. Et convidaven a una copa i si hi anàvem dos o tres, un o altre havia de pujar. Però ningú no hi volia anar, però com que t'havien convidat. Hi havia un gos i et deien que no sortiríem perquè mossegava. En un bar, podies marxar si no volies fer res, però anar allà era un compromís. A més, en un bar, podies anar a fer una copa i ningú et podia dir que havies anat de putes.

Al final, no és que els locals tanquessin, es que queia la casa. Baixava la teulada. Es tancava perquè veies la runa davant de la porta. Hi havia cases que estaven ensorrades. Quan pujaves a les habitacions, les escales semblava que es trencaven.

Meuques de paper

(La presència del Barri xino de Girona a la literatura)

Els ombrívols i estrets carrerons del “barri xino” de Girona on des de temps immemorials es practicava el mercadeig sexual s'han convertit també en escenaris literaris. A diferència de l'atracció literària que el Barri xino barcelonès exerceix sobre determinats escriptors de principis del segle XX, els autors gironins, en sintonia amb la societat benpensant de l'època, sembla que ignoren aquest indret. Cal tenir en compte que Girona, a diferència de Barcelona, és una petita i tancada ciutat “de províncies” marcada per rígides normes de conducta moral de les quals resulta difícil escapar. Els literats, malgrat el seu tarannà més o menys rebel, no en constitueixen una excepció.

La majoria de les vegades que alguna trama novel·lesca es perd pels escenaris prostibularis gironins ens presenta una descripció dominada per la sordidesa, la brutícia i la misèria. No només coincideixen en la manera de descriure les apagades prostitutes i els llòbrecs tuguris que les acullen, sinó en la finalitat argumental que persegueix l'aparició d'aquest espai proscrit: normalment es presenta com una temptació, com una crida de la carn que el protagonista -massa sovint un seminarista o un home de fe que dubta- ha de superar per tal de demostrar la seva fortalesa espiritual. És de suposar que aquesta unanimitat en la construcció de retrats depriments i mesquins -salvant notòries excepcions- obeeix a una realitat objectiva que es podia constatar amb una visita al barri. Així ho deixen entreveure les obres que evocuen records o tenen un to més periodístic. Les prostitutes d'aquests retrats literaris acostumen a ser lletges i envellides, poc atractives malgrat el seu maquillatge cridaner. Algunes obres recullen de la tradició oral de principis de segle l'expressió que Girona era una ciutat “de putes a tres pessetes”. Sovintegen les referències al baix preu de les putes gironines, tot i que sembla que es basen més en una vella tradició que en una realitat permanent, donat que en moltes èpoques les tarifes de les meuques van ascendir fins a preus que gairebé quedaven fora de l'abast de les classes baixes.

Malgrat que a Girona està força arrelada la creença que Josep Pla va anar sovint de putes al “barri” de la ciutat i va reflectir aquestes experiències en les seves obres, la veritat és que el grafòman de Palafrugell -segons es desprèn de la seva obra- sentia una gran aversió per les prostitutes barates i els sòrdids ambients de les cases de barrets de la ciutat, una repulsió que neix de ben jove, quan amb una colla d'estudiants dels Maristes va participar en una frustrant “excursió” a un prostíbul.

Però com en altres àmbits d'aquest estudi, el que resulta més xocant no és la manera com es descriu el “barri xino”, sinó la seva constant i premeditada invisibilitat. De la mateixa manera que les administracions públiques, els estaments policíacs i la societat civil fan els ulls grossos davant el que succeeix al barri, molts literats, historiadors o periodistes opten per evitar-lo.

No deixa de sorprendre també que en èpoques més recents, durant els anys 80 i 90 del segle XX, notables escriptors que han descrit amb vocació periodística o poètica tots els racons de la ciutat hagin tan-

cat els ulls davant del barri i, en molts casos, no l'hagin ni tan sols esmentat en obres que pretenien oferir una mirada global sobre Girona. És possible que aquest oblit fos degut al fet que el barri va començar a ser percebut, a finals dels 70 i principis dels vuitanta, com una rèmorà del passat, com una envellida i minúscula purulència que havia de ser extirpada d'un moment a l'altre. Les darreres evocacions del barri a finals del segle, la majoria en textos periodístics, no són menys decadents que les de principis de segle, però prenen sempre un to elegíac.

Una reflexió que el professor de literatura Jordi Castellanos aplica a determinats barris de Barcelona en un article sobre l'atracció literària del Barri xino de la ciutat comtal, podria fer-se extensiva a Girona en la seva totalitat: “N'hi ha (de barris) que compten amb més prestigi social i amb una forta tradició literària: són els barris de Ribera i els del voltant de la Catedral. Aquests acaparen la tipicitat i es vesteixen de mite fins a museïtzar-se, fins a convertir-se en la representació vivent de la col·lectivitat, en l'essència de la ciutat. Però el districte cinquè no és prou vell ni prou mort. Simplement: va acumulant pobresa, delinqüència, prostitució i espectacles, tot per atraure, amb la fosca crida del sexe, els clients de la ciutat burgesa.”

El rastreig de la presència del Barri xino de Girona a la literatura ofereix un llistat d'obres molt diferents. Hi ha creacions literàries que han escollit l'indret per situar una part de la seva trama, d'altres que s'han inspirat en el seu ambient o en un local -ja sigui de manera reconeguda o encoberta-, algunes evocacions nostàlgiques d'experiències viscudes al barri o fins i tot composicions poètiques que recreen vivències infantils. Repassem a continuació, en una anàlisi que no pretén ser exhaustiva però sí significativa, algunes d'aquestes obres.

Josafat, Prudenci Bertrana, Edicions 62, febrer de 1985 -setena edició-.

La història del campaner de la catedral de Girona, escrita per l'escriptor, periodista i professor de pintura torderenc Prudenci Bertrana i publicada amb escàndol el 1906, és probablement una de les obres que en primer lloc vénen a la memòria alhora de buscar les cases de barrets del “barri” de Girona en els paisatges literaris.

Algunes de les obsessives meditacions de *Josafat*, turmentat per la ira i la luxúria, connecten perfectament amb la suposada necessitat de tolerar la prostitució com a vàlvula d'escapament de les tensions de la societat i així evitar “mals majors” -en l'argot de certes tesis antigues ja superades-. És un argument que els governants han emprat repetidament per tal de no prohibir radicalment l'exercici de la prostitució. Escriu Bertrana: “(*Josafat*)...emprenia llargues i pregones meditacions sobre el sisè manament: en el món hi havia una mena de dones amb les quals es podia pecar sense atraure la ira del cel; eren dones perdudes, que carregaven elles soles amb el pecat i el càstig, objecte de lícit esbarjo de la continència, i amb les quals, si no es glorifica el Senyor, tampoc se l'ofenia gran cosa”.

La novel·la de Bertrana localitza perfectament l'espai ciutadà on es concentren les cases de barrets i que, visibles des de la finestra de la cambra del campaner, es converteixen en una temptació constant i mortificadora. “El plaer podia comprar-se no gaire lluny, allà sota, ran de campanar, en unes cases pobres, de teulades rònegues.” Josafat “sotjava hores i hores” des de la seva atalaia: “(...)de vegades aconseguia de veure en el fons, a gran distància, una figureta minúscula, lleugera de roba, que apareixia un moment en algun terrat o traspassava una golfa. Sovint, dins el marc d'una finestra, darrera unes cortines virolades, albirava uns braços nus, una cabellera deixada anar o un confós remolí de roba blanca que l'incitava i l'omplia de curiositat voluptuosa”. En ocasions, sobretot de nit, Josafat veu “cambres sospitoses” que s'enllumenen i “ombres incertes” que es mouen rere les cortines caigudes. Fins i tot el so del pecat arribava als dominis del solitari campaner: “...d'aquell mercat de lascívia muntaven fins a ell cànctics i gatzara, notes rogalloses de piano de maneta, barrejades amb xiscles de bacant.”

Un mal dia, Josafat rep a la catedral de Girona la visita de Pepona, una antiga companya de jocs infantils que ha esdevingut prostituta. La brutal descripció que en fa Bertrana contrasta amb la imatge de pagerola senzilla que en guardava el campaner. Parla d'una “dona d'aspecte sanítós, madura i esplèndida”, però de seguida esmenta “la seva carn, masegada per contínues carícies” o “les dents, admirables de netedat i simetria; dens que feien pensar en gelositats amoroses, en besades crudels i en pruíges satàniques”. Finalment, diu d'aquesta dona: “Era perillosa, enfollia el cor i emboirava el pensament amb carnals embriagueses”. La noia que acompanya Pepona és Fineta, una prostituta amb inclinacions massoquistes que acabarà sent la perdició del campaner i que és descrita en termes encara més decadents: “A la seva faç empolvorada semblava dur, estergides, un munt d'històries de llibertinatge; els seus llavis petits, desperfilats per innombrables besades, aixafats per la continuada impressió d'altres llavis sedents i lúbrics, es contreien amb expressió lassa; i el seu nasset delicat i elàstic, de badius impetuosos, semblava rastrejar de continu sentors de luxúria”. La clara al·lusió al massoquisme de Fineta es produeix tan bon punt Pepona la presenta al campaner: “...és la senyora Fineta, i s'avorreix perquè el seu marit no li pega.” I continua quan es descriu el prostíbul on treballen les dues dones, un espai de “negra monotonia” on vivien soles amb una mestressa “enorme i malhumorada, amiga de l'ordre, que no admetia més que visites de senyors respectables, de gran serietat, que entraven i sortien silenciosos, tot amagant-se aprofitant la nit i emparant-se en la solitud i apartament del barri”. Aquests senyors, segons Fineta “*enrabiaven* per pansits i tristos”, donat que “no sabien embriagar-se, ni rompre miralls, ni pegar a les dones”. La prostituta es lamenta: “(...) des que hi era no havia rebut ni una sola plantofada...; es moria de fàstic.” Potser no cal esmentar que les “plantofades” finals que rebria Fineta per part de Josafat serien definitives, però sí que l'afany de carregar les tintes en aquest punt respon potser a un intent de “disfressar” d'una visió moralitzant i més païdora per la societat de l'època una obra profundament trasbalsadora, ambigua i irreverent. L'obra de Bertrana és una autèntica càrrega de profunditat contra la repressió moral i religiosa de la Girona del seu temps. Aurora Bertrana explica les raons que porten el

seu pare a barrejar la catedral i el seu campaner amb la prostitució: “(...)a Girona sempre s'hi havia respirat una atmosfera moralitzant de gran religiositat sota la qual s'hi amagaven passions violentes, drames amorosos intensíssims que tothom coneixia però dels quals ningú no parlava”. Segons el periodista i escriptor gironí Narcís-Jordi Aragó, Bertrana “inventa la combinació més explosiva per a la gent benpensant: la luxúria desfermada en l'àmbit del primer recinte sagrat de Girona”.

-Neu de tot l'any, Prudenci Bertrana, Obres completes, Editorial Selecta, Barcelona, 1965.

A l'obra teatral *Neu de tot l'any*, sembla que escrita el 1937 i no representada, Prudenci Bertrana col·loca al bell mig del pinyol argumental una casa de barrets, les seves meques i els seus clients. Al primer acte ens presenta una “casa suspecta” en un “carrer de mala mort” d'una “ciutat de tercer ordre”, de la qual emergeixen “sorolls orgiàstics: cants, rialles, crits, puntejar de guitarres i drigs de copes, percutides per culleretes de cafè”. Tot i que en cap moment parla de Girona, podem suposar que pren gran part de la inspiració d'aquesta peça breu dels ambients de les cases de barrets de Girona, la més famosa de les quals era aquells anys El Racó. Les acotacions de l'obra ofereixen aquesta descripció del saló de rebre de la casa de Donya Sacsons –el curiós nom que té la mestressa de l'establiment–: “Ha de donar idea de correspondre a un modest prostíbul provincià. Una otomana amb coixins magres i descolorits, unes cadires velles, dos vetlladors damunt els quals encara hi haurà els vasos i les ampolles amb resquícies de beguda, deixades pels qui se n'han anat ara mateix. A la paret un gros mirall, antiquat, veterà del prostíbul, ratllat per temeràries temptatives de voler-hi escriure inicials, noms i dades servint-se d'un anell de diamants. Ací i allà alguna litografia no pas escandalosa, però sí representant beutats provocatives.”

L'argument, sense gaires complicacions, es basa en una variant del tòpic de la prostituta redimida, tot i que alguns diàlegs adopten una posició de clara denúncia i podrien reflectir la situació real de moltes dones del “barri”. *Neu de tot l'any* ens presenta la història d'un jove pur i somniador de pagès que es posa malalt a l'interior d'un bordell de la ciutat on ha estat portat a la força pels seus companys. Mentre les prostitutes el refan, en una curació que s'allarga uns dies, s'enamora de Regina, una de les pupil·les de l'establiment. Es tracta d'un amor impossible que conduirà a un final tràgic. La noia intentarà redimir els seus pecats ascendint a un pic nevat –símbol de puresa– on trobarà la mort per congelació. Un dels personatges de l'obra defineix així les prostitutes: “Si sabéssiu la llàstima que es mereixen! Són llamine-res, badoques, porugues i supersticioses, amb un cor i un cervell d'infant. Sols han vist el món pel forat d'una claveguera. L'avorriment les rosega i se les menja de dies, i de nit, el fàstic.” Un altre fragment del diàleg és eloqüent respecte a la posició que pren Bertrana a l'hora d'assenyalar la misèria com a caldo de cultiu de la prostitució:

“-ADELA.-I hem viscut a l'ombra d'uns carrers on les rates que surten dels embornals són tan grosses que espanten els gats i van a rosegar els dits de les criatures.

XANGUET.-I on la misèria agullona verges i casades i les alcavotes les compren i les revenen.

REGINA.-I on ens arrengherem a les voreres com eugues en un firal

ADELA.-I estem dretes hores i hores, i a l'estiu ens cobreix una suor llefiscosa i a l'hivern respirem un aire tan fred i una boira tan pudent que ens rovella els pulmons.

XANGUET.-Per això totes estosseguem igual, com un lladrug de gos, i la nostra veu fa soroll de matracca.

REGINA.-I els petons que ens fan són petons perfumats de tuf de caliquenyo, de bravada d'aiguardent, de dentadura corcada i de potingues de ca l'apotecari.

COLOMA.- Prou, noies. Que em fareu vomitar. Feu-vos pageses i calleu d'un cop!"

-*Dies Verges*, Joan Mínguez, Llibreria Catalonia, 1929.

El protagonista de *Dies verges*, un innocent adolescent capaç de preguntar als seus companys de jocs si és veritat que “les criatures vénen de les cols”, és induït per la família i l'entorn a entrar al seminari de Girona. Rosegat pels dubtes religiosos, la seva vocació sofrirà la prova d'una temptació de la carn que, com en el cas de Josafat, vindrà d'una companya de jocs infantils que ha acabat de prostituta al “barri”. El trist destí d'Aurora mortifica el jove seminarista, el qual, empès per un rampell, decideix esperar-la a la porta dels prostíbul: “li coïa de saber-la pastura del desig comú”. Ell la renya i ella, després de dir-li que la deixi tranquil·la, el tempta xiuxiuejant-li a cau d'orella: “-Miqueló, la primera vegada, oi? Vina, t'asseguro que no te'n penediràs...” El seminarista se sent ofès per la proposta deshonest a “Et deus pensar que he vingut aquí per ganes de tu, per a enfangar-me en la teva vergonya, en el podrimener dels teus pecats.”- i comença una agra discussió que puja de to. Quan la prostituta esmenta les suposades llicències sexuals d'una cosina que el jove tenia idealitzada, esclata la violència: “Un núvol roig l'encegà i el va rebotre damunt la mossà, amb el puny clos. -Porcal!” Fins i tot mentre la colpeja, en una lluita cos a cos estirat damunt d'ella, el seminarista s'ha de resistir a la temptació: “Quan Miquel, encomanant-se el terror de la víctima, arribà al llindar de la bogeria, s'adonà de sobte que havia cessat el càstig i que el seu cos -com si no fos el seu, el del seminaris sobri- maldava a les palpentes per satisfer l'instint”. Més en davant l'assalt el penediment i es tortura pensant que ha “brutalitzat” una dona “que li havia ofert l'únic que li quedava, la seva pobra carn rosegada per la luxúria de tothom...”. Quan el jove seminarista pren consciència de l'absurditat de reprimir les pulsions naturals en qualsevol home, clama contra la castedat: “Quin absurd, frustrar la fam de paternitat que dorm en el cor de l'home, el sentiment que més l'apropa d'una divinitat creadora”. El protagonista, que arriba a ser temptat pel suïcidi, emprèn finalment una aventura incerta enrolat en un vaixell, lluny de les repressions sofertes al seminari i que el marcaran per tota la vida.

L'autor fa un “advertiment” a la darrera pàgina del llibre, aclarint que el seu text és una novel·la i no un llibre de memòries, que l'elecció de Girona com a escenari es deu a què “ofereix singulars recursos de

decoració a l'escriptor premiós” i que el seu propòsit en escriure l'obra era plasmar l'evolució d'un adolescent al voltant de “dues qüestions torturadores: la veritat religiosa i la veritat sexual.” No obstant, sembla que Mínguez va voler amb aquesta obra saldar comptes amb l'educació repressora del seminari de Girona, on va romandre fins als 17 anys, i sobretot, amb el tarannà hipòcrita i cínic dels seus capellans.

Girona, 1900, R. Gay de Montellà, Biblioteca Selecta, 1966.

A la novel·la de Montellà, que porta per subtítol “Una ciutat emmurallada i romàntica”, un aspirant a poeta, Montesinos, s'enamora de Dominique, una noia francesa que treballa en un bar de cambres del barri de Sant Pere. “Per a la gent morigerada de la ciutat, el “Trink Hall” era un cafè abjecte i suat, fet a posta per a tartaners i cotxers de les diligències de Banyoles i la Bisbal”. La descripció del local no difereix gaire d'altres obres literàries del mateix període: hi apareixen les “cortinetes rebregades” que dissimulaven la foscor de l'interior, “la bafarada de tabac ordinari i cafè de xicoria” i unes cambres amb “el davantal blanc encanyonat, els llavis rabiosament vermells i, en el cercle dels ulls, un excés de rímel”. Pel que fa a la clientela del local, “als vespres s'omplia d'oficials i fills de cases bones que, fent el noctàmbul, assentaven plaça de “calaveres”. La “bagassa del Trink Hall” acaba emmalaltint i és sotmesa a una delicada operació d'extirpació d'apèndix que, miraculosament, acaba amb èxit. La noia, atesa a l'hospital per monges que li procuren atenció mèdica i espiritual, pren la ferma decisió d'abandonar “l'ofici innoble de cambrera d'aquell cafè de bordell” i fer-se monja. No serveixen de res els precés del seu enamorat i la promesa de felicitat que ofereix a la jove francesa. “I, què vols, sento entorn meu una pau mai sentida i, amb el meu penediment, el desig de sacrificar la meua vida al Crist que m'ha salvat la vida i que em perdona...”. Dominique, a més, justifica la seva entrada al convent exposant amb tota cruesa a Montesinos que el món dels poetes no té res a veure amb la vida real: “I per què no? Més dura és la vida del món que la del convent! De quan m'abandonaren els meus a la voracitat de París, obligada a suportar fred, misèria, fam, insults, vexacions, propostes innobles, em vingué la desgana del viure. El món...! Pobres poetes que esteu acostumats a sentir les sirenes en les vostres ànimes, ¿què en sabeu, de les realitats esgarrifoses del món?”

-*Esharzer*, Josep Roig, 1929.

El metge i escriptor Josep Roig i Raventós (Sitges, 1883-Barcelona, 1966) estiujava a la vila de Blanes, on va tenir relació amb Joaquim Ruyra i el dibuixant Joan Junceda. Les seves obres són d'un naturalisme crític i punyent. El seu bon coneixement de la ciutat de Girona queda palès en aquesta eloqüent descripció d'un carrer del “barri xino”, un paràgraf de la novel·la *Esharzer* que fou publicat íntegrament en català, enmig del text en castellà, pel diari *Los Sitios*. Es tracta d'un escrit signat per José María Clará

amb motiu de la mort de l'escriptor, publicat a primers de setembre de 1966: “Era un carrer estret, propici de la fosca, la humitat i el vici. Era un carrer que es veia que tenia la consciència fosca i que s'amagava les turpituds en la penombra i estretor de les cases altes. De cap a cap del carrer curt no es veien altres botigues que tres tavernes sòrdides, on la sentor de l'aiguardent, la fortor del fum de tabac i els perfums ordinaris que gastaven les dones es barrejaven en l'aire tèrbol. No hi havia altres veïns que les prostitutes de la ciutat antiga, acoblades en aquell barri trist, fosc, abandonat, vell i brut, on esclataven les rialles i les cançons de les dones marcides pel tedi de la vida reclosa i pel cansament del vici. Eren les set del vespre. (...) Les batallades de les hores es sentien caure damunt de tota la ciutat com una veu del cel. Quina pena feien aquelles batallades sonores, castes i conselleres, que entraven amb passes de gegant dins del barri de les desventurades meretrius, presoneres de llurs vides incertes!”. L'autor de la nota necrològica escriu que Raventós “sentia como una espina clavada en el alma el trozo del barrio antiguo que servia, entonces, de reducto del lenocinio más o menos descarado”. Aquest “entonces” sembla voler donar a entendre, erròniament, que el 1966 ja havia desaparegut la prostitució al barri vell. O tal vegada es referia a què el “lenocinio” era menys “descarado”.

-*All i salobre*, Josep Maria de Sagarra, 1929

De la ploma de Sagarra (Barcelona, 1894-1961), a la seva novel·la *All i salobre*, emanen les descripcions més sarcàstiques i demolidores de la vida prostibulària gironina. Una visió crítica que s'extendria a la ciutat en general i que fins i tot l'obligaria a suprimir, a l'hora de publicar el llibre, certes descripcions incloses en un capítol avançat al setmanari “L'opinió” i que havien causat una viva polèmica. Després de deixar clar que “la moral a Girona és un article de primera necessitat”, Sagarra repassa les “senyores carregades de diamants, amb uns vestits rancis, magnífics, gairebé de pedra, i amb els ulls en estat de descomposició” que freqüenten els balls del Casino i el teatre principal, o s'atura en els “carrers silenciosos” on no és estrany que hi hagi “alguna dama que es punxa la pell per vici” o en espais on “es respiren totes les pudors i totes les olors, la mica dels cucs i la mica de les roses, la tristesa i la violència dels cossos, la superstició, la mala llet, la mandra i la ferocitat sexual.” La seva descripció de les cases de barrets gironines, quan penetra dins “els carrerons on ploriqueja la llum d'un prostíbul” és antològica: “La prostitució és rural i poc ventilada; té el gust de ceba crua i fa plorar els ulls. Les gangues només són per a quatre desesperats que no pensen en res més tot el dia, però que senten un pler molt agut per la discreció i l'hermetisme”.

Més enllà de les magnífiques digressions paisatgístiques i sociològiques de *Girona*, *All i salobre* explica la història d'un seminarista que, en un determinat moment, és encarat amb la temptació de la carn en un bordell. Tot fa suposar que la descripció del local que inclou el llibre podria estar inspirada en El Racó -un conegut prostíbul gironí que Sagarra cita al llibre com el més probable destí d'una dona perduda:- “La saleta està empaperada amb una decoració de florers de color de xocolata desfeta sobre un fons de

crostó de pa. El paper cau a trossos i deixa veure la carn de la paret fumada, plena de teranyines. Al mig de la sala hi ha un braser, i al voltant dos homes d'uns cinquanta anys que xerren amb la mestressa; duen una bufanda al volt del coll, uns bigotis espectrals i el barret tou damunt els ulls.” La descripció arquitectònica de les interioritats del local resulta també molt eloqüent: “De les dues portes mig badades que donen a la saleta, en ve un alè de catre en acció i una olor de saboneta i pólvors d'arròs massa carregats d'essència. A més a més se sospiten uns corredors, i uns recambrons i unes escaletes que no s'acaben mai. L'arquitectura i la distribució d'aquesta casa, com la de moltes cases velles de Girona, dona la sensació d'un pa de pedra tova on s'haguessin ficat els cucs i ells mateixos haguessin anat fent, deixant buits, galeries i espais sense cap mena de lògica”. Segarra ens presenta la descripció de les tres prostitutes que s'ofereixen al seminarista i a l'amic que l'ha arrossegat fins al prostíbul. D'una d'elles, diu Segarra que és “una xicoteta pèl roig, d'aires orientals, tota desfeta i sucosa com un bon guisat de peix”. El seminarista és estirat per la prostituta a una habitació “tan tètrica com la cambra de la seva dispesa”, en la qual “hi ha llacets i cortinetes de color rosa; un llit que no lliga amb res, uns llençols una mica humits i plens de taques i un gran cobrellit pompós de color de menta amb reflexos. A més a més, un mirall de lluna. Una mena de palangana i un prestatge amb raspallets de dents, vasets, potinguetes i botelletes de tots colors. Un bidet de llauna i un gerro amb el broc com una cara de be, rígid i molt poc sensual.” Segarra descriu també un retrat imponent del pare de la mestressa del local, un “bon senyor que havia estat diputat provincial i, a més a més de dormir amb la seva senyora, havia prenyat una gitana esquerpa i fosforescent”. La conclusió del narrador després de completar la descripció de l'habitació no pot ser més depriment: “...en fi, que aquesta cambra destinada a l'amor sembla l'aperitiu per a un suïcidi amb tota regla”.

Com era previsible, el seminarista, acovardit i ploramiques, és incapaç de consumir la seva primera experiència sexual. Acaba trasbalsat i només troba consol, quan “les seves galtes se li encasten sota l'aixella de la xicoteta”, en aquell “pèl sedós i en aquella humitat que fa una barreja de tuf de xai i d'aigua de colònia” que l'indefens seminarista “respira a poc a poquet, com si el retornés, com si li portés un gra de caliu de l'ànima”. Però fins i tot aquest petit instant d'expansió sensual cap a la prostituta pesarà en la seva consciència, i de seguida tornarà a “la idea primària i tenebrosa que ell té de les meques de tres pessetes i dels prostíbuls de Girona, amb tots els agreujants i tots els fàstics(...)”.

Mis ciudades, Eugeni d'Ors, Libertarias, 1990. Article “Gerona” (1940).

En un article on compara Girona amb Venècia, Eugeni d'Ors (Barcelona, 1881- Vilanova i la Geltrú, 1954) afirma que ambdues ciutats comparteixen la capacitat “de provocar ciertos turbios estremecimientos de la sensibilidad”. Esmenta el desassosseg, la malenconia i la por que propicia la ciutat a la tardor i afegeix que la torre de la catedral, “vertical cortante, descende hacia un abismo, donde tinieblas de judería o de lupanar, tientan a la alucinación de los pálidos seminaristas”.

-*Santiago Rusiñol i el seu temps*, Josep Pla, Edicions Destino, 1942.

-*El quadern gris*, Josep Pla, Obra completa, Edicions Destino, 1966.

-*Girona, un llibre de records*, Josep Pla, Obra completa, Edicions Destino, 1966.

Santiago Rusiñol (Barcelona, 1861-Aranjuez, 1931), autor dramàtic, narrador, pintor i col·leccionista, va començar a freqüentar Girona a partir de la primera desena del segle XX, gairebé sempre acompanyat pel gironí Pepet Gitano, un entranyable vagabund vestit amb jaqué, armilla i barret fort que sentia un gran afecte pel creador i li carregava els patracols per pintar. El retrat de Pepet Gitano es pot contemplar encara ara sobre el piano del Cafè l'Arc, a la plaça de la Catedral. Rusiñol es va relacionar amb el grup intel·lectual de la ciutat -on hi havia Montsalvatge, Rahola, Palol o Bertrana- i va practicar a la ciutat, segons explica Josep Pla al llibre *Santiago Rusiñol i el seu temps*, una “pintura de tarda, de cap al tard, trista, lúgubre, desfibrada”. Li agradaven els jardins on “tot era vell, decrepit i tronat”. Els seus temes predilectes van ser “els jardins de la Devesa, el barri de Galligants, sobretot el de fora portes, i alguns meravellosos, recòndits, jardins particulars”. Sembla que Rusiñol era un noctàmbul empedreït, capaç fins i tot d'afegir-se al grup intel·lectual oposat, el club monàrquic, només perquè els seus membres anaven a dormir més tard. Pla descriu així el seu desfici per allargar les nits: “Quan no trobava ningú, els *serenos* i els vigilants eren la seva providència. I, si no trobava ni això, passava la nit sol, fumant. Davant del noctàmbul se sentia agermanat”. Aquesta febre noctàmbula, i segurament el seu gust pels ambients decadents, el va convertir en un bon coneixedor dels prostíbuls de la ciutat, tot i que s'allotjava a l'Hotel dels Italians, el millor establiment de Girona. Pla explica que Rusiñol “anava amb els amics a córrer les tavernes equívokes i els locals espantosos de la *débauche* provincial”. Cal aclarir que Pla sempre va sentir una profunda aversió cap als prostíbuls gironins i les seves meuques, tal i com es pot comprovar en l'anècdota de Rusiñol que referim a continuació i en el dietari reelaborat *El quadern gris*. L'escriptor de Palafrugell explica que el pintor va entrar en un d'aquests establiments, on hi havia “un piano de maneta i quatre o cinc senyoretetes depriments: unes grasses, altres descalcificades”. Allà, Rusiñol “begué, ballà, cantà (...) i es divertí com un infant”. Fins i tot “simulà un paper de *maquereau* francès i produí escenes inimitables”. A la sortida del bordell es va produir una anècdota molt celebrada i que ha quedat, a vegades lleugerament modificada, en la memòria col·lectiva de la ciutat. Un dels membres de la colla, un senyor d'aspecte respectable i que havia estat testimoni mut de les disbauxes del pintor, li va retreure la seva actitud: “-Cregui, don Santiago, que veure'l a vostè i aquests senyors amb dones de tres pessetes...”. Audaç i ocurrent com pocs, Rusiñol el va interrompre -segons Pla- amb aquestes paraules: “-Fins aquí hem arribat! La meua era de quatre...!”.

Sembla que tres pessetes era, efectivament, el preu que costava allitar-se amb una prostituta a la Girona de principis del segle XX. Aquesta anècdota atribuïda a Rusiñol i divulgada per Josep Pla va contribuir també a què s'aprofités el suposat baix nivell de les prostitutes gironines per desacreditar col·lectivament la ciutat. En aquell temps, i sobretot més endavant, seria freqüent que es resumís el provincianis-

me i la decrepitud de Girona amb la següent sentència: “una ciutat de putes a tres pessetes”. Curiosament, però, el mateix Pla remarca a *El quadern gris*, rememorant els 20 dies de mili -va resultar excedent de *cupò*- que va fer a Girona : “A les cases, les senyoretetes eren molt cares: valien tres pessetes”.

Segurament Pla no trobaria gens desenraonat aventurar que Rusiñol hagués escrit a Girona, durant les tardes plujoses que no podia sortir a pintar i engolia absent a dojo, una novel·la titulada *La niña gorda*, una sàtira tràgica sobre una nena elefantina que acaba convertint-se en l'atracció d'una barraca de fira. Potser Rusiñol es va inspirar en alguna de les prostitutes grasses i grollerament maquillades de Girona que tant destrempaven Josep Pla.

Al grafòman empordanès tampoc no li agradava el “barri xino” de Barcelona. Si alguna vegada es submergia “en els carrerons de la part baixa del districte cinquè”, no hi podia aguantar gaire estona: “Dels carrers, venia una tan repugnant olor de pixats, que acabava portant-me el mocador a la boca i al nas”. Sobre els bordells de Girona, Pla va escriure que eren “sinistres, laterals i misteriosos”.

A *El quadern gris*, Pla rememora també els seus anys d'estudiant adolescent a Girona, inseparables d'una pressió eròtica que defineix com a “tan evaidora que de vegades semblava, sobretot caminant pels carrers, com si la portéssiu a sota del braç -com si portéssiu un pa de barra sota l'aixella”. Al llibre hi refereix una agredolça visita a un prostíbul gironí per part d'una colla de nois de 15 anys que s'escapen de la tutela dels *hermanos* maristes. Els escolars acostumaven a pujar cada dijous al santuari d'Els Àngels, situat al cim d'una muntanya propera a la ciutat, amb un camí que partia de la vall de Sant Daniel, a tocar del barri vell de Girona. Durant la desordenada baixada, un grup d'adolescents “reunits per una o altra obsessió eròtica” aprofitaven una corba tancada i ombrívola del camí per posar-se a córrer frenèticament, guanyar temps al gruix del grup i plantar-se al “barri xino” amb vint-i-cinc minuts d'antelació respecte el gruix del grup. “Quan arribàvem a la petita porta d'accés de l'escala que conduïa a la “casa”, estàvem suats, vermells i bufàvem com un dofí encerclat. Havíem corregut una horeta llarga per un camí infernal, saltant i relliscant, com esperitats”. Pla explica que havien canviat les “olors delicioses” del bosc per “les emanacions fèrides de la Girona més pútrida i miserable”. La persona que els obria la porta del prostíbul, a on penetraven silenciosament en fila índia, era “una dona grassa, amb dos o tres sotabarbes, de turmells elefantíacs i un pentinat alterós i engomat”. Pla explica que l'arribada del nois, a una hora intempestiva que el prostíbul semblava encara endormiscat, no produïa el menor efecte. Ni tan sols els demanaven què volien prendre. S'asseien en uns bancs de fusta davant la indiferència d'algun “home d'aspecte pagesívol, malforjat, que fumava avorridament un caliqueny amb la gorra al clatell davant d'una copeta de conyac”.

Pla descriu l'arquitectura de l'establiment en aquests termes: “(...)un laberint de cambres, recambrons, habitacions i corredors.” Afegeix que “la casa era molt vella i les reformes que s'hi havien anat fent encara l'havien complicada”. Malgrat que qualsevol dels nois de 15 anys tenia a la butxaca prou diners per pagar el servei d'una dona, Pla no descarta que els prenguessin per “uns clients desproveïts de la menor

importància monetària”. Davant la “decepció amarga” d'aquella rebuda indiferent, un dels joves més llançats gosava “penetrar al laberint de la casa” i demanar que es posés en marxa un piano elèctric que hi havia al “saló atrotinat”. Al cap de poc tornava afirmant que resultava del tot impossible perquè era massa aviat. Pla afegeix: “Per les mirades que vaig observar en algun dels condeixebles, vaig sospitar que un o altre havia vist en la llum somorta d'algun corredor la fugacitat d'alguna senyoreta de la casa. O potser ho havia imaginat. Jo puc dir que, en tot cas, no en vaig veure cap, ni en la proximitat ni en la llunyania del laberint on ens trobàvem”. En la visita que rememora Pla, els estudiants van ser informats també que Perlita, una famosa prostituta que en aquells anys era “una espècie de resum de les possibilitats eròtiques locals”, s'havia absentat per anat a treballar a un poble veí que celebrava la festa petita. Pla recorre novament a les sensacions olfactivas per resumir aquesta decebedora visita: “Vint-i-cinc minuts en una situació com aquella en què ens trobàvem són una irrisorietat. A penes foren suficients perquè en la meva pituitària es produís la barreja d'olors de cuina de pobre i de llegums agres i àcids d'aquells carrers amb la dels llençols entresuats i tebis que flotava en la casa”. Ni tan sols quan es decideixen a marxar, esperonats pel noi que controlava el temps, ningú els diu ni ase ni bèstia. La difícil operació de reincorporar-se a la fila de dos que tornava del santuari es produïa amb èxit, en els carrerons del barri vell, i sense aixecar les sospites dels capellans. La nit de l'aventura, els agosarats estudiants dormien com socs. “La decepció havia estat tan considerable que l'obsessió de l'erotisme desapareixia durant un dia o dos. Després tornava. El dijous següent es presentava amb un aspecte frenètic i encegat. Era un mai acabar”.

Al mateix llibre hi ha d'altres descripcions, també prou decadents, del “barri” gironí, pel qual Pla passeja quan ja és adult. “En aquella hora el barri era desert i el vici que, segons la hipèrbole habitual, s'hi practica tenia l'aire d'anar -per dir-ho amb el judici que de vegades utilitza Pujols- *molt de capa caïda*.” En aquest mateix fragment en destaca la descripció d'un suposat macarró: “A l'entrada del carrer de les Mosques hi havia un home d'uns trenta-cinc anys, petit, ros, front estret i sortit, cara trencada i ulls esmortits, llavis secs i tremoladissos, bigoti moll, que caminava marcant les formes. Portava talons més aviat alts i semblava un xaiet petulant...”. En la passejada, Pla es veu sorprès pel xiscler agut d'una dona que obre de sobte la finestra d'un d'aquells carrerons. L'escriptor no pot precisar si el xiscler és a causa d'algun dolor o conseqüència d'un estat d'excitació produït per l'alcohol, però li fa recordar que en la seva època escolar, en aquell mateix pis, hi havia “un ball de maturrangues”. Pla constata que aquest qualificatiu atribuït a les prostitutes ha caigut, sobretot a Barcelona, en desús.

També a *Girona, un llibre de records* podem trobar una descripció planiana d'aquest espai de marginalitat i prostitució: “El paratge era poc respectable: era freqüentat per vagabunds, gitanos i captaires i per alguna ruïna humana desfeta i pintada”.

Al volum 38 de l'obra completa, que aplega composicions molt diverses sota el títol *Escrits empordanesos*, Josep Pla recupera la dita de “Lo gaiter de la Muga” (Fages de Climent) referida a la possibilitat de ser

robat per les noies acabades d'arribar *-palla nova-* al conegut prostíbul El Racó: “Cal nedar i guardar la roba si al Racó hi ha palla nova”.

-Los cipreses creen en Dios, José Maria Gironella, Editorial Planeta, 1952

El carrer de la Barca, que la majoria de les vegades és anomenat simplement “la Barca”, serveix per donar nom a tot un barri descarnat i marginal de Girona a la novel·la *Los cipreses creen en Dios*, de José Maria Gironella (Darnius, Alt Empordà, 1917-Arenys de Mar, Barcelona, 2003). És un escenari que degrada físicament i moral tothom qui el trepitja, on es barregen la misèria, la immigració i la prostitució. En aquesta celebrada crònica literària d'ínfuls tolstoïanes, ambientada a Girona, s'intenta narrar, seguint el fil generacional de la família Alvear, la divisió de la societat espanyola en dos bàndols irreconciliables que acabaria per desembocar en la guerra civil. Va ser la novel·la espanyola més llegida durant el segle XX i un dels pilars que va consolidar el creixement de l'Editorial Planeta. Segons l'autor, la ciutat de Girona és presa com a model general del que podia haver succeït en altres zones d'Espanya en el mateix període. “(...)en todo el territorio se dieron circunstancias análogas o equivalentes a las relatadas a lo largo de estas páginas”, escriu Gironella en un “aclariment indispensable” redactat l'estiu del 1952. En aquest pròleg adverteix que ha pres de la realitat gironina aspectes que li han convingut narrativament però que n'ha inventat d'altres. El “barri xino” té un paper força important en la novel·la de Gironella. D'una banda, és un espai on es mostra amb tota cruïda la injustícia i la misèria dels sectors més desfavorits de la societat, però de l'altra és també un indret on regna la immoralitat i el pecat. El seminarista César, un dels fills de la família Alvear, intenta fer bones obres al barri de la Barca, però “sus acciones quedaban ahogadas en la inmensa mugre física y espiritual del barrio como gotas en el mar”. La novel·la distingeix molt clarament la tipologia dels habitants del barri: “En realidad, también en la Barca se vivía en compartimentos cerrados: los murcianos tenían una colonia y sus costumbres, los gitanos tenían las suyas, los traperos sólo se interesaban por los demás si éstos tenían algo que vender a precio regalado, los comerciantes se parapetaban tras sus sucios mostradores; y en cuanto a las mujeres de mala nota... eran la pesadilla de César, tal vez su más difícil obstáculo.” Aquest personatge, el còndid seminarista César, considerava un gran misteri que hi haguessin persones “que hicieran del pecado su profesión”. En diferents passatges de la novel·la s'exposa la llàstima que li inspiren les prostitutes: “El patrón del Cocodrilo (un bar de prostitutes) se mostraba duro con ellas. Decía que las conocía demasiado. “Por una que haya digna de lástima, cinco están aquí por su culpa”. César no se avenía a razones. Su corazón lloraba al oír las, al ver sus ojos, la palidez de sus rostros, ese algo prematuramente marchito en sus mejillas. Casi todas se habían arrancado materialmente las cejas y se pintaban en su lugar una raya arbitraria, negra o marrón. A veces las rayas se prolongaban hacia arriba, con algo de diabólico. A veces se curvaban hacia abajo, con cansancio. De repente había una que acertaba con el arco exacto y cobraba aspecto

de mujer hermosa, normal.” La novel·la descriu una rutina del barri en la qual, al capvespre, soldats i molts obrers es dirigien cap a les cases de barrets.

Als antípodes del seminarista César cal situar el seu promiscu i impetuós germà Ignacio, que s'embolica amb una jove prostituta: “una muchacha de dieciocho años, a la que llamaban Canela, la discípula predilecta de la Andaluza, la gran adquisición de la patrona cara al invierno...” La preciosa i desitjada prostituta, espavilada i desacomplexada, s'allita amb representants de tots els estaments de la ciutat, circumstància que li permet tenir una visió privilegiada dels principals esdeveniments i conèixer interioritats i xafarderies de tothom. Però Ignacio pagarà molt cares les seves freqüents visites al prostíbul de “la andaluza”: “El terror de Ignacio al descubrir la mancha de pus en la sábana fue tal que creyó que estaba perdido. ¡Enfermedad venérea! La imagen de Canela se le clavó en la mente como un impacto.” La vergonya i el penediment són els primers sentiments que experimenta Ignacio. “Prometió mil cosas a la vez, subir a pie en penitencia, a la cercana ermita de los Ángeles”. Tot i que el malalt intenta amagar el contagi a la família, la intensitat de les punxades, la febre en augment, l'absoluta impossibilitat de caminar i la taca acusadora als llençols l'obliguen a confessar al seu pare la vergonyosa malaltia. Mentre Ignacio roman allitat a casa convalescent, amb visites diàries del metge, aconsegueix, després de fer-se pregar més d'una setmana, el perdó del seu pare, un model de rectitud i dignitat. Tot el dramàtic episodi de la malaltia venèria transcorre sense que la seva germana s'assabenti de la malaltia: “Y en medio de todo aquello, Pilar continuaba reguntándose qué pecado había cometido su hermano”.

Años de penitencia, Carlos Barral, Alianza Editorial, Madrid, 1975

L'editor i escriptor Carlos Barral (Barcelona, 1928-1989), habitual freqüentador de prostíbuls, va fer el servei militar a Girona l'any 1950, uns anys abans de fer-se càrrec de la direcció de l'editorial familiar Seix-Barral. Al seu llibre de memòries *Años de penitencia*, recorda amb poca estimació la seva estada forçada a Girona: “La ciudad, piensa uno leyendo a Plá (sic), debe tener efectivamente su encanto, pero yo la recuerdo sin afecto y sin asomo de nostalgia”. Tot i reconèixer que la seva visió pot estar mediatitzada pel fet de ser l'escenari del seu exili militar, no s'està d'oferir-ne una visió demolidora: “Gerona era además una ciudad levítica y parecía totalmente a merced de los curas y los militares. Los estamentos civiles parecían recónditos y estaban, cuando se hacían aparentes, sumamente vinculados”. La vida social del jove Barral, que llavors devia tenir uns 22 anys, té poques oportunitats: “Había también una infrecuente sociedad de Casino y Ateneo para terratenientes e industriales cincuentones”. Però el que més cou a Barral és la dificultat de contactar amb joves fèmines: “La ausencia de estudios y trabajos excluía de la vida ciudadana a los adolescentes y a los jóvenes. Para conocer muchachas había que esperar a las fiestas y bailes tradicionales”. Barral reconeix que al llarg dels seus sis mesos d'estança a la guarnició només va aconseguir, com a molt, passejar una dotzena de vegades amb una noia rossa, tan atractiva com distant. Aquest ambient pudorós i enganyat per les estrictes normes socials explicaria

l'èxit dels prostíbuls durant els anys 50. El jove tinent, que residia a la residència d'oficials gaudint d'una llibertat impensable pels reclutes, es va integrar a una colla que combatia l'avorriment i l'avidesa sexual amb freqüents visites als prostíbuls de la ciutat. “Seguíamos con una ronda por las tabernas de tapas del centro y terminábamos en el barrio de las putas, es decir, el de la catedral. Porque los prostíbulos de la ciudad estaban sabiamente agrupados en el corazón del casco medioeval, entre las casonas de los canónigos, y tenían una enorme ventaja sobre los de Barcelona. Como en Méjico, tenían bar y se utilizaban tanto para la fornicación como para los entretenimientos alcohólicos. Eran además baratos. Las putas, al margen de la frecuencia con la que uno se ocupase de ellas, se convertían en camaradas de barra y botella. Y eso hacía las noches largas y amables. Generalmente, cuando estábamos muy borrachos, nos quedábamos a dormir. A dormir más bien que a otra cosa. Aunque no siempre lo confesábamos. Recuerdo haber visto una mañana regresar a Alberto cantando eufórico las maravillas de su noche erótico-experimental que por la tarde nos fue naturalísticamente descrita como una espesa dormida de borracho”. Potser cal atribuir-ho a la seva vocació provocadora i anti-convencional, però no deixa de ser curiós que Barral, girant la truita dels escrits de Josep Pla, ignori la ciutat, bescanti la seva vida social, i es dediqui a elogiar uns prostíbuls que la majoria dels escriptors consideren un niu de sordidesa i misèria.

La visió que Barral ofereix de la Girona dels cinquanta en el seu llibre biogràfic, publicat el 1975, va ser criticada des de les pàgines de *Punt Diari* en un article signat per la mestra i escriptora Maria Assumpció Soler. L'autora puntualitzava que, en l'època a la qual es refereix l'autor, la ciutat de l'Onyar no era pas més negra ni més trista que altres ciutats catalanes i espanyoles. “Comparada amb Barcelona era una perleta fina i no puc entendre que el senyor Barral, que se les donava de poeta, de gran intel·lectual i que havia de ser editor, no sabés trobar-hi inspiració de cap mena ni altres al·licients que els que podien proporcionar-li les noies del carrer del Pou Rodó.”, afirma Soler.

Llibre del Corpus, Josep Tarrés i Fontan, Diputació de Girona, 1990

El poeta i activista cultural Josep Tarrés dedica un poema a les prostitutes del “barri xino” de Girona en un gruixut volum de bella factura que inclou fotografies de les dones dels prostíbuls firmades per Sebastià Martí. El mot “lupanar” s'usava antigament en castellà per definir les cases de prostitució.

Les dones dels “lupanars”

Les dones dels “lupanars”

mil flors n'havien comprades.

No les han pogut tirar;

llurs finestres són fermades.
Les han hagut de guardar...

Les dones dels “lupanars”
tenen flors immarcides
que no les poden donar.

Girona, ciutat viva i de colors, Joaquim Nadal, Editorial Columna, 1999.

L'alcalde de Girona durant 23 anys reconeix en aquest llibre que el fet d'haver nascut i viscut a tocar del “barri xino”, un espai que considera “dominat més pels ambients sòrdids de Josafat que per les inèrcies burgeses de l'Eixample”, va acostumar-lo a determinats paisatges urbans: “Mai no em van sobtar del tot les prostitutes al carrer anant a fer la compra o els darrers clients del barri embriacs pel carrer del Llop fent tentines”.

Atlas literari de les terres de Girona, segles XIX i XX, Narcís-Jordi Aragó i Mariàngela Vilallonga, editors. Volum II. Diputació de Girona, 2003.

Un apartat d'aquesta magna obra en dos volums, dedicada a repassar la presència del paisatge gironí en la literatura dels segles XIX i XX, està dedicat al *barri xino* de la ciutat. És l'únic precedent d'un intent de recopilar la literatura referida a aquest espai.

Records del Barri Vell, Xavier Hereu, Axios Editorial, octubre 2006.

Al llibre de poesia *Records del Barri Vell*, l'advocat i capellà de l'església ortodoxa Xavier Hereu fa memòria de les llargues temporades que va passar a l'establiment-vivenda dels seus oncles, la botiga de queviures Can Guerras. A la Justificació que obre el llibre hi explica: “A Girona, hi ha una part del Barri Vell que anava des de la plaça de Sant Pere fins als voltants de la Catedral i la plaça de Sant Fèlix, on varen convergir tots els elements socials marginats. Allà hi havia gitanos, prostitutes, indigents, alcohòlics i immigrants molt pobres. Però al mateix barri hi havia també persones benestants que hi vivien de tota la vida, pintors, eclesiàstics, poetes, funcionaris...”

“Els ciutadans que vivien en altres indrets de Girona, consideraven aquell sector com una zona perillosa i l'anomenaven popularment “Barri Xinès”. Els pares i mares recomanaven als seus fills que no passessin més enllà de la plaça Sant Fèlix o de la Catedral”.

En un dels seus versos planers i directes, Hereu fa aparèixer les noies del prostíbul Saló Rosa per tal d'exemplificar la bona harmonia veïnal i destacar que algunes meiques eren mares solteres que havien

estat repudiades per la família. Aquestes dones tenien en la prostitució l'única sortida per guanyar el sosteniment i l'educació dels seus fills.

Tornant a la botiga, venia de vegades
una veïna rica, de l'alta societat.
Mentre triava fruita, entraven esverades
dues noies del "Rosa", que feien amistat.

Amb son a les parpelles, discretes, saludaven;
i la senyora rica no feia escarafalls.
Bon dia, els contestava, mentre elles agafaven
dues cebes rodones i una cabeça d'all.

No totes les meuques eren esbojarrades.
N'hi havia de serioses, conscients que el seu dolor
nodria i educava un fill de ses entranyes
que lluny d'allà creixia, curat com una flor.

Els veïns ho sabien i mai no judicaven
a un altre pel seu físic, butxaca o fosc treball.
Simplement convivia i reien o ploraven
els impulsos de vida, des de Pedret al Call.

Pessebre amb figures, 13 contes de Nadal, Pius Pujades, Diputació de Girona, desembre 2007.

La proximitat al "barri xino" de Girona del Cafè L'Arc, que es manté obert a la plaça de la Catedral, i l'aparició esporàdica d'alguna prostituta com a clienta del local van propiciar algunes celebrades anècdotes. Una d'elles, explicada i segurament reelaborada pel seu carismàtic propietari, Lluís Bonaventura, constitueix el pinyol d'un dels contes de Nadal que el periodista i assidu client de L'Arc Pius Pujades inclou a *Pessebre amb figures*. L'autor esmenta que, als anys seixanta, "en l'aclaparada Girona pel franquisme es mirava aquell establiment nat just on s'acabava el barri xino, al peu de la catedral, amb ulls crítics i suspicços". I afegeix: "La gent que no hi havia estat mai es va preguntar durant mols anys si allò era o no era una casa de putes, un centre de subversió política, un antre de vici dissimulat". Pujades ofereix un irònic retrat de la prostituta Esperança i del seu regnat entre les meuques gironines: "Aquell any, al barri gironí, a un centenar de metres de L'Arc, hi triomfava amb rotunditat una mossa morena i

esvelta, simpàtica i suggerent, espectacular i elegant, que es deia Esperança. L'Esperança tenia molta requesta, com és natural, i podia triar-se els clients sense cap problema, que de feina no n'hi podia pas faltar. De manera que, al cap de pocs mesos de ser a Girona, ja s'havia creat una aurèola de selectiva i exigent. I més de quatre clients adinerats procuraven pagar-ne l'exclusiva, cosa que cap no va aconseguir, segons deien els coneguts que freqüentaven els locals del xino. Però sí que hi havia un rendista de La Bisbal, que remenava força diner, que un parell de vespres cada setmana l'agafava pel seu compte, la duia a sopar i solia acabar la nit a la barra de L'Arc, prenent un parell de whiskys de preu, que en Lluís sabia fer-se pagar". El repertori del conte incorpora un respectat matrimoni burgès amb una botiga de renom a la ciutat que s'ofèn quan el propietari de L'Arc els prohibeix ballar, apel·lant a una ordre governativa que, en cas d'incompliment, podria comportar el tancament del local. En el moment de pagar, la senyora, picada pel toc d'atenció, retreu a en Lluís de L'Arc la presència d'una prostituta a la barra: “-Lluís, vostè ja sap que la gent diu que L'Arc és un bar de putes. Jo sempre dic que no. Però si va per aquest camí els hauré de donar la raó”. El propietari, amb reconeguda fama de foteta sentenciós, respon a la senyora: “-Sap? Un dia, al principi d'obrir aquest local, mossèn Fuentes -ja el coneix mossèn Fuentes, veritat?- em deia: “Lluís, tenir un bar aquí, tan a prop del barri, et portarà situacions estranyes. Veuràs com t'hi vindran putes que es comportaran com a senyores i també senyores que es comportaran com a putes. El mossèn, senyora Mosquera, és un bon amic, i té les coses molt clares.”

Altres àmbits de recerca

Breu pinzellada sobre obra plàstica o audiovisual relacionada amb el Barri Xino

En contrast amb la producció literària, la recerca sobre el Barri xino no ha aconseguit localitzar gaires creacions visuals que hagin pres com a objecte creatiu aquest espai prostibulari gironí. La consideració d'obres úniques de les pintures fa que sigui pràcticament impossible accedir a les peces que podrien configurar aquest apartat. En molts casos, han estat venudes o formen part de col·leccions que no estan exposades o no estan catalogades seguint paràmetres que ens puguin ser útils en la recerca. Els coneixedors de l'obra pictòrica dels autors gironins tenen dificultats a l'hora de recordar si alguns autors van realitzar obres concretes sobre aquest tema, de manera que resulta difícil intentar una aproximació amb uns mínims materials. Tot i així, apuntem alguns artistes, en alguns casos precisant cap a on anaven els seus interessos, per tal d'obrir camins que algun treball posterior pugui acotar i aprofundir. És evident que, en aquest aspecte, només podem esbossar una breu pinzellada.

-Josep Niebla, *Deu visions de Girona*. Va realitzar una pintura de gran format sobre el Barri xino de Girona amb un llum vermell autèntic enganxat a la tela. Es tracta d'un encàrrec de la Fundació Caixa de Girona, que va formar part d'una exposició de deu grans teles que es van exhibir durant les Fires de 1987. La pintura és propietat de la Fundació i es troba actualment a l'oficina del barri del Pont Major.

-Montserrat Llonch. Va pintar una sèrie de retrats de prostitutes velles del Barri Xino, entre altres obres on podrien també aparèixer personatges del barri.

-Ramon M. Carrera. Va pintar amb estimació i constància els indrets més degradats del Barri Vell de Girona i els carrerons del Barri xino. És un dels pocs artistes que va lamentar sincerament l'enderroc d'algunes illes de cases que van deixar pas a la plaça del Pou Rodó.

-Josep Bosch Martí. És un dels artistes que té un coneixement més ampli de la relació entre els artistes gironins i el barri vell de la ciutat. Conserva algunes obres pròpies on apareixen els bars de meques i les prostitutes del Barri xino. També ha participat amb il·lustracions i escrits al butlletí de les festes del Barri de Sant Feliu.

-Luís-Eduardo Aute, cantautor i pintor, va fer la mili a Girona i, segons sembla, va pintar algunes prostitutes que exercien al Barri Vell, indret on va improvisar un estudi de pintor.

-Sembla que pintors com Orihuel i Aguilera recorrien de manera esporàdica a vagabunds de La Sopa o a prostitutes del Barri Xino per tal d'aconseguir models per a les figures dels seus quadres.

-Hi ha diversos autors que s'han inspirat o han fet aparèixer a la seva obra alguns espais del Barri xino o les seves rodalies: Francesc Torres Monsó, Enric Ansesa, Isidre Vicenç, Domènec Fita, Josep Orihuel, Agustí Gironella, Jep Romà, Enric Marquès i un llarg etcètera.

-El fotògraf pornogràfic. A la llibreria de vell El Portal del Col·leccionista, del carrer de la Força, es conserven un seguit de fotografies pornogràfiques que, malgrat no tenir cap firma, podrien ser obra

d'un fotògraf que, durant la darrera etapa del franquisme, venia fotografies pornogràfiques que tenien com a models a algunes prostitutes del Barri xino. Sembla que algú va delatar-lo i la policia el va detenir.

-El cineasta Jordi Lladó, autor de la pel·lícula *Amor adolescente*, va realitzar un curt titulat "El pobret", rodat en 8 mil·límetres, on apareixen espais del Barri xino i alguns nens gitanos del barri. La pel·lícula es conserva a l'Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Girona.

Qüestió de (mal) noms

Sobre la nomenclatura emprada pels gironins de mitjans del segle XX per referir-se al reducte prostibulari de la ciutat, Enric Mirambell explica que, anys enrere, era prou entenedor dir, simplement, “el barri”. Molts clients i prostitutes van utilitzar aquest nom fins els anys 50, tot i que a partir dels anys seixanta i setanta, comença a afegir-se també la paraula “xino” darrera el barri. Els testimonis entrevistats que guarden memòria dels anys quaranta i cinquanta, admeten que el nom habitual era “el barri”, però a mesura que ens acostem en el temps abunden aquells que reconeixen haver-lo anomenat també “barri xino”. Als anys 80 i 90, la premsa local s'apunta definitivament a aquesta definició, amb un període de dubtes on apareix també la versió catalanitzada “barri xinès”.

Enric Mirambell esmenta que també hi havia qui anava més lluny a l'hora d'estalviar-se de pronunciar l'indret proscrit, i deien “cap allà a Sant Pere”. El cronista admet que la plaça del mateix nom no tenia cap més afinitat que la proximitat geogràfica. També era prou entenedor esmentar “el carrer de la Barca” i deixar així que un dels carrers que marcaven el límit del barri donés nom a tot l'espai, tal i com fa José Maria Gironella a *Los cipreses creen en Dios*. Cal precisar que al carrer de la Barca, on hi vivia gent benestant i va acollir durant un temps l'Escola Normal de Mestres, no hi havia prostíbuls sinó que eren al Portal de la Barca. Per últim, la tradició d'un dels bordells més famosos i antics de la ciutat, El Racó, va fer que l'expressió “anem al Racó” fos també una manera de dir que s'anava al barri de les prostitutes.

El cronista de la ciutat recorda haver vist usat per primer cop a Girona el nom “barrio chino”, en castellà, al diari *Los Sitios*, en un article signat per un conegut periodista local. “I com que la premsa la llegeix gairebé tothom, aviat es va generalitzar. Em fa l'efecte que es tracta d'un mimetisme amb Barcelona, tot i que allí també es discutí si era la paraula més apropiada”, explica Mirambell. En efecte, a Barcelona, el terme, de procedència nordamericana (Chinatown), es va començar a introduir als anys 20, sembla que a partir d'uns reportatges que el periodista Juan Madrid va publicar a *El Escándalo*. El terme, pel conjunt de la població, serveix per definir un espai de negocis poc clars, amb prostitutes, delinqüents, droga, immigració i misèria. Molts escriptors, estudiosos de la literatura i periodistes -Jordi Castellanos, Quim Mozó, Sebastià Sorribas, etc- utilitzen el terme Barri Xino en llengua catalana per referir-se al Districte V de Barcelona. A Girona, també el terme ha estat usat, entre molts altres, per Narcís-Jordi Aragó a l'Altles Literari de les Terres de Girona.

Sobre els noms que els gironins donaven als prostíbuls, Enric Mirambell recorda haver sentit els següents: casa de barrets, casa de mala nota, casa de tolerància o també “la més expressiva i gràfica i definitiva, però que no tothom considerava prou elegant per pronunciar-la”. Evidentment, es refereix a “casa de putes”.

Pel que fa als noms antics, els que apareixen a documents de l'edat mitjana, cal esmentar el recurrent “bon lloch”, el “lloc públic”, el “lloc de bona vida” o el “bordell”, encara vigent. També continua

usant-se durant el segle XX el nom antic, en castellà, “lupanar”, que fins i tot apareix en un poema en català que el poeta Josep Tarrés va dedicar a les prostitutes del barri de Girona.

Les dones rebien en segles passats el nom de “dones públiques”, “dones vils”, “avols fembras”, “dones errades”, “fembres d'abominació” o “fembres bordalleres”. Popularment, i d'una manera més aviat simpàtica, a les prostitutes se'ls anomenava també “pepes”, i al bordell “casa de pepes”.

Hi ha, però, un gran nombre de mots referits a prostituta. Referim a continuació alguns dels que integren l'ampli repertori. Alguns són usats per textos o persones que apareixen en aquest treball, d'altres, formen part de la tradició oral catalana, encara que es tracti de castellanismes o manlleus d'altres llengües:

abandonada

arreplegada

arrossegada

àvol fembra

bagassa

barjaula

berganta

bordellenca (prostituta de bordell)

bordellera (idem)

buscona (puta de carrer)

call-girl (prostituta que es contacta per telèfon o agència que es va popularitzar als seixanta a les grans ciutats)

cantonera (prostituta de carrer que espera clients a les cantonades)

dona d'aquestes

dona de bordell

dona de cadira (prostituta de bordell)

dona de carrer

dona de la vida

dona de la mala vida

dona de mala anomenada

dona de mala reputació

dona de món

dona fàcil

dona mundana

dona perduda

dona pública

dona tancada (de bordell)
donota
fembra bordellera
fembra comuna
fembra de bordell
fembra pecadora
fembra pública
fembra vil
fembra setmanera (que paga un tant per setmana per estar-se al bordell)
fursia
golfa
horitzontal
mala dona
mallenga
marfanta
màrfega
meretriu
maturranga
meuca
mundana
palla nova (prostitutes acabades d'arribar al bordell)
pallatera
pepa
pepona
pendanga
prostituta
pupil·la (la que depèn d'un bordell, en relació a la seva mestressa)
puta
puta de carrer
puta de caserna
putana
putanga
putanyona
putarra
putarranga

---

putarrassa
putarrona
putarro
putassa
puteta
putot (barata)
qualsevol, una
saldo
tia
tirada
tomàquet
trompetera (especialitzada en fel·lacions)
xai

Pel que va a les expressions referides a la pràctica de la prostitució:

Buscar-se la vida
fer cantonades
fer el carrer
fer el taxi
guanyar-se la vida al llit, al catre, d'esquena
menjar del cony
viure del cony
viure del xotxo
pujar (als establiments amb les habitacions als pisos superiors)

Els noms més comuns pels prostíbuls són també: casa de putes, de barrets, de cites, de tolerància o de mala nota. Però a les paraules per definir els prostíbuls, cal afegir el que defineix el bar de prostitutes amb habitacions, que constitueix el tipus d'establiment específic més habitual a Girona:

-un puja i baixa (prostíbul amb les habitacions als pisos superiors)

Hi ha un bon nombre de frases fetes o refranys en la tradició oral catalana on apareix la paraula puta o els seus sinònims que ajuden a fer-se una idea dels atributs que s'adjudicaven i encara s'adjudiquen a les prostitutes, a la seva feina o el seu tarannà. Potser no cal precisar que n'hi ha ben pocs de positius:

Dones finestrera, o puta o xafardera.

Mules i putes, sempre se'n pensen una.

L'expressió “ser molt puta” es sinònim d'espavilat, viu, de veure-les venir.

Ésser més puta que bonic.

Fer un temps molt puta

(Putà) Se li diu a la sota d'oros.

Putà primerenca, beata tardana.

A puta i cavaller, tot li està bé. Vol dir que a les persones molt desvergonyides i a les de gran posició social, la societat els tolera coses que no tolera a les persones normals.

Josep Maria de Sagarra, a *All i salobre*, parla d'“aquell aire d'indiferència que gasten les prostitutes i els grans diplomàtics”.

Ni carnestoltes sense lluna, ni fira sense puta. El diccionari Alcover-Moll la situa a l'Empordà.

Pluja d'estiu i plor de bagassa, prompte passa. Origen tortosí.

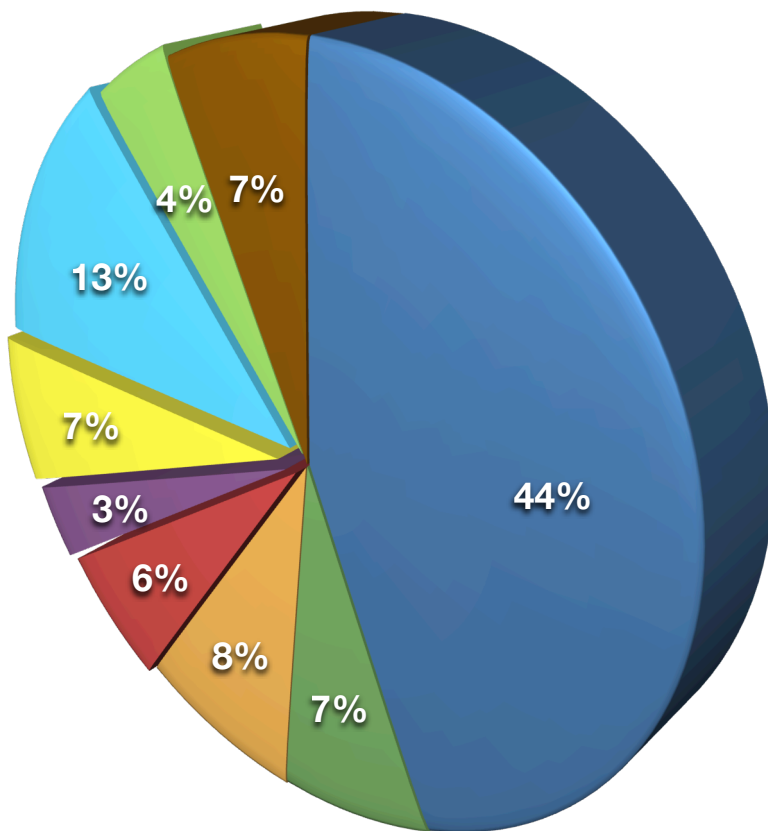
Qui no té dona ni bagassa, ell mateix s'apedaça. Expressió viva a l'Empordà, Vic i Manresa.

Bagassa primerenca, beata tardana. Del valencià.

A bagassa i cavaller, tot quant fa li està bé. Del mallorquí.

	Catalunya	Andalusia	Castella i Lleó	Castella i La Mancha	Galícia	Aragó	País Valencià	França	La Rioja
Prostitutes	65	11	12	9	5	10	19	6	10

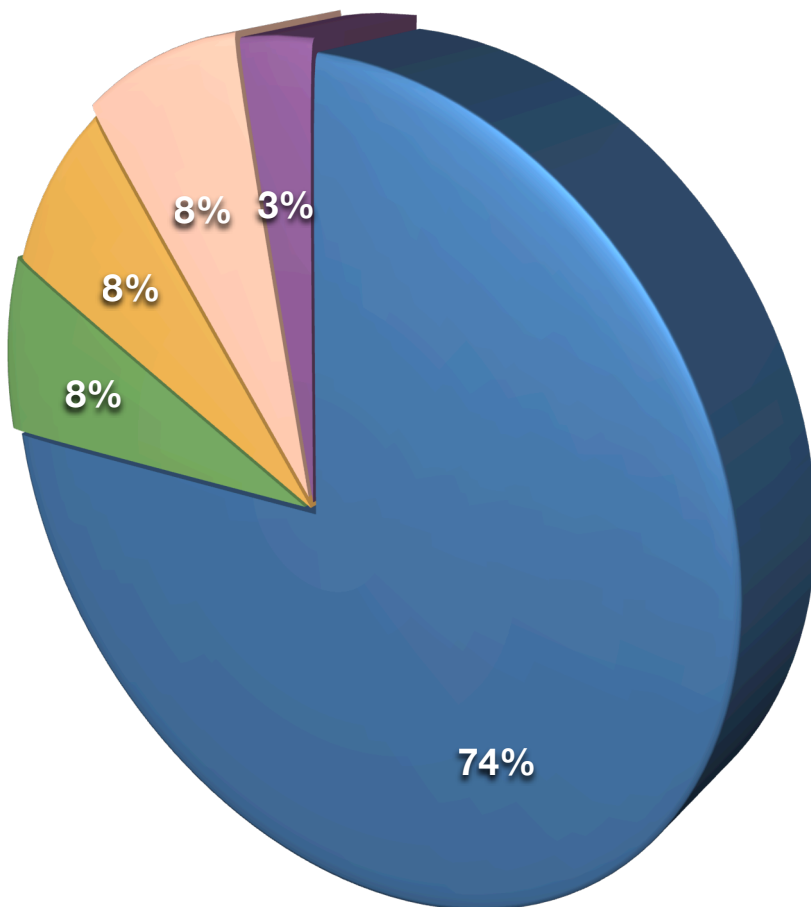
- Catalunya
- Andalusia
- Castella i Lleó
- Castella i La Mancha
- Galícia
- Aragó
- País Valencià
- França
- La Rioja

Origen prostitutes empadronades al Barri xino de Girona entre 1930 i 1955

	Barcelona	Tarragona	Lleida	Comarques gironines	Girona ciutat
Prostitutes	48	5	5	5	2

- Barcelona
- Tarragona
- Lleida
- Comarques gironines
- Girona ciutat

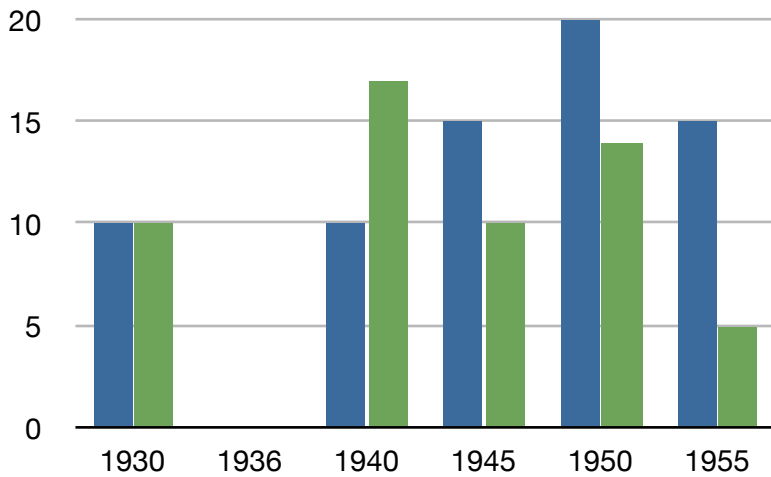

Origen prostitutes catalanes empadronades al Barri xino de Girona

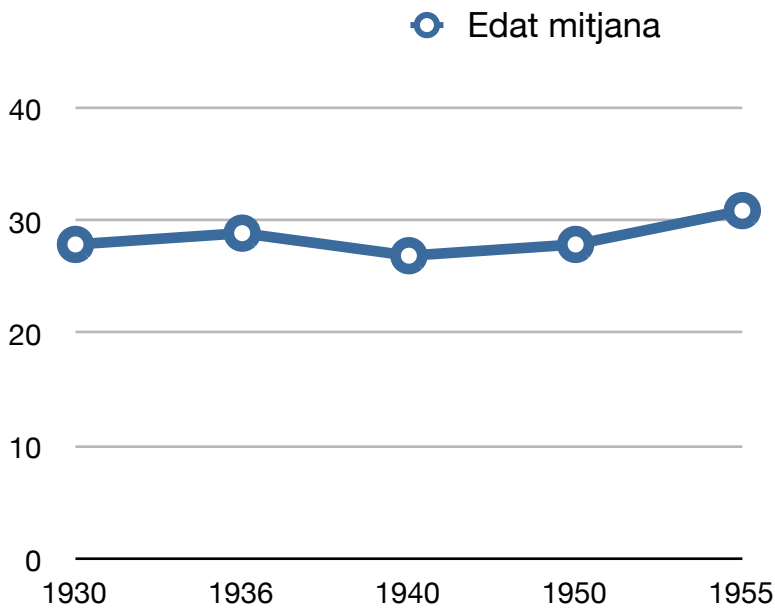
1930	1936	1940	1945	1950	1955
10	-	10	15	20	15
10	-	17	10	14	5

■ Saben llegir i escriure   ■ No saben llegir i escriure

Compartiva sobre l'alfabetització de les prostitutes del Barri xino de Girona (1930-1955) segons dades del Padró Municipal

	1930	1936	1940	1950	1955
Edat mitjana	28 anys	29 anys	27,8 anys	28,2 anys	31,2 anys

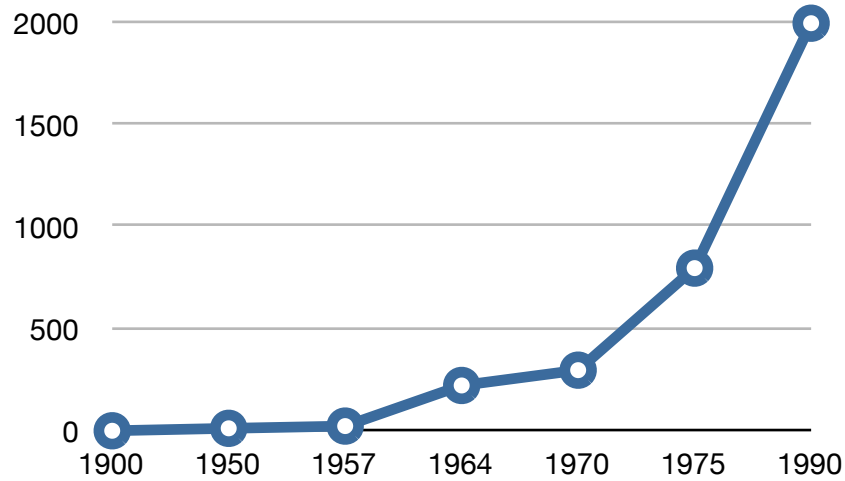

Edat mitjana de les prostitutes a partir del Padró Municipal (1930-1955)

	1900	1950	1957	1964	1970	1975	1990
Preu "servei"	3	15	26	225	300	800	2000

Preu "servei"

Gràfica 2

Evolució del preu del "servei" d'una prostituta del Barri xino de Girona

---

Bibliografia històrica

- Cantalozella, Assumpció; Clara, Josep; Fañanàs, Miquel. *Dossier sobre el barri xino* a la revista Presència, 4 de gener de 1975.

  - Castellanos, Jordi. *L'atracció literària del Barri Xino*, L'Avenç, núm. 306, pàg. 24-28, Barcelona, octubre 2005.

  - Clara, Josep. *Girona, a mitjans segle XIX: Les cases de tolerància*, pàg. 95-100, III Congrés d'Història de la medicina catalana, Actes Volum I, Lleida 1981.

  - Clara, Josep. *Les dones públiques de la Girona medieval*, Revista de Girona, núm. 107, pàg. 141-148, Girona 1984.

  - Cebrian Franco, J. J., *Prostitución y sociedad*, ATE, Madrid 1977.

  - Capel Martínez, Rosa Maria *La prostitución en España: notas para un estudio socio-histórico*, Ministerio de Cultura. Madrid 1986.

  - Carner i Borràs, Antoni *Història de la prostitució, la bruixeria i els mals costums a Igualada, de 1350 a 1956*, Lluís Marimón, Igualada 1980.

  - Draper Miralles, Ramon. *Guía de la prostitución femenina en Barcelona*, Editorial Martínez Roca, Barcelona, 1982.

  - Guereña, Jean-Louis. *La prostitución en la España contemporánea*, Marcial Pons Historia, Madrid 2003.

  - Negre i Rigo, Pere *Relatos de vida sobre la prostitución*, Ajuntament de Barcelona, Àrea de Serveis Socials, Barcelona 1984.

  - Parés i Puntas, Anna; *Tots els refranys catalans*, Edicions 62, Barcelona, 2001.

  - Pisano, Isabel *Yo puta: hablan las prostitutas*, Editorial Plaza & Janés, Barcelona 2001.
-

-Scanlon, Geraldine M. *La polémica feminista en la España contemporánea* (1868-1974), Ed. AKAL, Madrid 1986

-Verdaguer, Pere. *Diccionari de renecs i paraulotes*, Editorial Trabucaire, Perpinyà, 1999.

(La biografia literària apareix detallada al capítol "Meuques de paper")

ANNEX

RESUM DIVULGATIU DE CONCLUSIONS

Antecedents històrics

En totes les èpoques i en gairebé totes les civilitzacions poden detectar-se activitats equiparables a la prostitució. Uns quants milers d'anys abans de Crist, existia la retribució d'un client per part dels serveis d'una meretriu. Les primeres notícies d'un “bon lloch” a Girona es remunten al 1336, data en què el rei Pere el Cerimoniós ordena a les dones públiques que continuïn a la pujada de Santa Eulàlia (a prop del monestir benedictí de Sant Pere de Galligants i de les esglésies de Sant Nicolau i Santa Llúcia), perquè és l'indret més adequat i ja té una tradició prostibulària. Uns anys més tard, el 1358, es publiquen unes ordres dirigides als hostalers, per evitar que acollissin dones públiques després del toc d'oració. Això fa pensar que alguns hostals ja funcionaven com a llocs de prostitució.

Origen del reducte del Pou Rodó

L'origen de la prostitució del que fou conegut com a Barri xino de Girona podria obeir també, a més d'aquesta antiga tradició consagrada per les lleis reials, al fet de tractar-se d'una zona d'entrada a la ciutat. Això va fer que s'hi ubiquessin alguns hostals per donar servei als viatgers. Evidentment, entre aquests serveis s'hi podria trobar l'oferta de “dones públiques”. Aquests incipients hostals-bordell, que a vegades serien una competència directa dels que comptaven amb un reconeixement oficial, van anar derivant amb els anys en un reducte de bars especialitzat en serveis sexuals. Els establiments van anar adaptant-se a les diferents èpoques, però persistiran uns carrerons, coneguts per tothom i populars a tota la contrada, en els quals serà possible satisfer la demanda sexual.

Les dades del barri

El “barri”, concentrat principalment en un entramat que formen els carrers Bellaire, Pujada del rei Martí, Portal de la Barca, Pou Rodó, Mosques i Barca, va arribar a tenir gairebé una vintena d'establiments dedicats directa o indirectament a la prostitució en la seva època de màxima esplendor, entre els anys 60 i 70, la majoria d'ells als carrers Portal de la Barca i Pou Rodó. Resulta molt complicat posar xifres a aquest comerç sexual, però fonts policiaques han xifrat en més de dues-centes les prostitutes que hi treballaven i en uns 10.000 els visitants que podien passar anualment pels seus establiments.

Postguerra daurada

El 1941 es torna a posar en vigor a l'Estat espanyol una reglamentació de la prostitució, amb la vigilància i repressió a càrrec de la policia. El control dels bordells per part de la policia no era una novetat, ja

que els reglaments de prostitució de principis de segle ja els donava un gran marge de maniobra: “El cuerpo de vigilancia de este servicio (policia) tiene siempre libre entrada en los lugares destinados a la prostitución, para cumplir con su cometido”. Aquesta situació de control, amb alguns abusos per part de la policia, es va fer més asfixiant a Girona a partir de 1956, quan el règim franquista, que busca el reconeixement oficial en els organismes internacionals, s'adhereix a la convenció internacional abolicionista. La signatura d'un primer Decret Llei, el 3 de març del 1956, marcaria alguns canvis que també es reflectirien a Girona.

Un cop acabada la guerra civil, el recinte de Sant Domènec es va convertir en Govern Militar i en la seu d'una caserna amb una tropa abundant. Aquest fet influeix de manera decisiva en l'increment, a partir dels anys 40, del comerç sexual del “barri xino” i en l'obertura de nous establiments. Sembla que dels sis bars que hi havia abans de la guerra es va passar ràpidament a més d'una dotzena, tots ells amb un bon nombre de noies que competien en atractiu. L'activitat va atraure prostitutes de Barcelona i fins i tot alguns comandaments en van fer venir expressament.

Hi ha bordells de referència, com El Racó i al Salón Roca, amb un ric anecdotari i que apareixen a les cròniques literàries de principis de segle. Al Salón Rosa es celebraven rifes de prostitutes. El preu de les prostitutes als anys 50 no estaven a l'abast de la butxaca de qualsevol. Molts treballadors fabrils, pagesos o empleats amb poca retribució acudien a l'establiment atrets per la possibilitat que, tot i no tenir prou diners per pagar el servei d'una d'aquelles dones, tinguessin la sort de ser agraciats amb el seu sorteig. Els clients de l'establiment pagaven una pesseta per la carta d'una baralla. Es tractava d'anar venent cartes fins arribar al preu fixat per pujar amb alguna de les prostitutes del local. Quan les vendes de cartes cobrien “el servei”, la prostituta escollia una carta d'una altra baralla i se n'anava amb l'home que tenia aquella mateixa carta.

Tancament de prostíbuls del 56

Evidentment, aquesta llei no faria desaparèixer la prostitució sinó que la faria més subterrània, més clandestina. La mesura va modificar l'organització de la prostitució a les grans ciutats com Barcelona o Madrid, i tindria també els seus efectes al Barri xino de Girona. Els decrets van suposar, a nivell general, la clausura dels bordells, de manera que la prostitució va passar a ser considerada com una activitat clandestina. Moltes prostitutes es van reciclar com a cambres per tal de poder treballar en llocs on continuar oferint els seus serveis sexuals als homes. Aviat van sorgir bars específicament pensats per aquests intercanvis -barres americanes- i *meublés* que acollien a les parelles a canvi d'un preu fix pel lloguer d'una habitació. Mentre a Barcelona es tancaven gairebé un centenar de prostíbuls i una quarantena de cases de barrets clandestines, les autoritats gironines, sigui per decisió pròpia o per un mandat superior, sembla que només van ordenar el tancament de tres cases de barrets històriques: Ca la Blanca,

El Racó i el Salón Rosa. La resta de locals, segurament perquè tenien la cobertura d'un bar a la planta baixa i les habitacions en els pisos superiors, van continuar amb la seva activitat sense gaires entrebancs.

Els preus dels prostíbuls

Preus dels prostíbuls han passat de les tres pessetes de principis de segle a les 3.000 dels noranta. Girona s'ha distingit històricament pel fet de tenir putes barates. Des de principis del segle XX es diu que Girona era un ciutat de putes a tres pessetes. Molts establiments de prostitució guanyaven, segons sembla pel que els cobrava hisenda, xifres molt elevades.

El model gironí de prostíbul

El model del “puja i baixa”. Es tractava de petits locals, normalment amb una barra americana, on els clients podien prendre una copa mentre xerraven amb les prostitutes. No sempre la visita d'un client acabava amb un tracte per pujar a dalt amb algunes de les noies. Molts clients només acudien als locals en busca de conversa o feien una ronda fins a trobar la prostituta que més els plagués. Als seixanta, la construcció de la presa de Susqueda va augmentar la clientela.

El desinterès policíac

La policia passa del control absolut al desinterès. A partir dels vuitanta, l'ambient es degrada de manera important i molts veïns ho atribueixen a la desaparició de la policia, que deixa les seves rondes gairebé diàries, pel barri.

Bona harmonia veïnal

En les entrevistes destaca la bona convivència amb les prostitutes, només trencada els anys finals, amb la proliferació de drogues i delinqüents al barri. Les meuques donaven molta vida comercial al barri, que tenia molts comerços. La majoria dels clients i veïns entrevistats per aquest treball parlen amb estimació i nostàlgia d'aquestes prostitutes. Els clients recorden que la mateixa organització de la prostitució fomentava que prostitutes i clients, abans o després del servei sexual, esdevinguessin companys de confidències a la barra del bar. La majoria establia amb les prostitutes una relació que anava molt més enllà de l'intercanvi sexual. Moltes meuques es convertien en conselleres matrimonials o en improvisades psicòlogues que havien de trampejar els alts i baixos emocionals dels seus clients.

La duresa de la vida de prostituta

Les prostitutes destaquen les seves vides dures, erràtiques, sofertes, però malgrat tot, en un ambient entranyable. Totes parlen bé del barri, del tracte amb els clients i de la seva gent.

Es tracta de dones de procedència pagesa i de condició molt humil. En la majoria dels casos, les localitats de naixement d'aquestes dones són força petites i en zones rurals amb un evident endarreriment. Aquest origen resulta determinant quan es té en compte que els estudiosos de la prostitució mantenen que el món de les criades domèstiques és un dels vivers potencials de la prostitució. Moltes famílies de pagès amb dificultats econòmiques enviaven les seves filles a servir a les ordres de famílies benestants, on aquestes dones eren sovint sotmeses a tractes força vexatoris o abusos sexuals que els acabaven orientant cap a la prostitució. En alguns casos, les dones preferien entrar a practicar una prostitució directa i més ben remunerada que una prostitució encoberta en un mena de règim que gairebé podria definir-se com a semi-esclavatge. Algunes de les prostitutes del Barri xino de Girona admeten que van començar a treballar de molt joves en feines domèstiques per passar després a feines de cambrera en barres americanes i finalment, temptades per les millors remuneracions, van acabar engruixint la nòmina dels prostíbuls.

Una anàlisi de les regions de procedència de les prostitutes de Girona situa en primer lloc, amb un 44% del total, les dones procedents de Catalunya. Una pormenoritzada anàlisi d'aquest contingent ens permetrà comprovar que la majoria procedeixen de l'extraradi barceloní o de petits pobles i ciutats allunyades de Girona. Si ens centrem en les zones de l'Estat espanyol que aporten més prostitutes al Barri xino de Girona apareixen en els primers llocs el País Valencià, Castella i Lleó, Andalusia, la Rioja, Aragó i Castella i La Manxa. La suma d'aquestes regions suposa un 48% del total de les prostitutes en exercici a Girona al llarg d'uns 30 anys. En la majoria dels casos, es tracta de dones nascudes en poblets molt petits.

Pel que fa a les prostitutes catalanes, un 74% són originàries de la demarcació de Barcelona, en molts casos de la mateixa capital catalana o de ciutats mitjanes de les rodalies com Sabadell, Terrassa, Badalona o Granollers. Analfabetisme.

Prostitució i esglésies

A Girona, la prostitució té un caire diferent, més amagat i subterrani, perquè les esglésies són a prop. Alguns testimonis afirmen que les cases de barrets de Girona van amagar monges i capellans durant la Guerra Civil. L'Onze és un d'aquests casos.

L'etapa de degradació

A partir dels 80 els mitjans són un constant de notícies sobre crònica negra al barri. Aquesta situació espanta els clients habituals i atrau més delinqüents i gent de mal viure.

Poca incidència del macarra. Més incidència amb l'arribada de la droga, en la qual el macarra és el camell.

Sense preservatiu

Sorprèn que ningú declari usar preservatiu al locals de Girona, ni en els anys finals de la vida del barri. Ni prostitutes, ni clients. Una prostituta declara haver sofert dotze raspats.

Descripcions literàries mesquines

A diferència de l'atracció literària que el Barri xino barcelonès exerceix sobre determinats escriptors de principis del segle XX, els autors gironins, en sintonia amb la societat benpensant de l'època, sembla que ignoren aquest indret. Cal tenir en compte que Girona, a diferència de Barcelona, és una petita i tancada ciutat "de províncies" marcada per rígides normes de conducta moral de les quals resulta difícil escapar. Els literats, malgrat el seu tarannà més o menys rebel, no en constitueixen una excepció.

La majoria de les vegades que alguna trama novel·lesca es perd pels escenaris prostibularis gironins ens presenta una descripció dominada per la sordidesa, la brutícia i la misèria. No només coincideixen en la manera de descriure les apagades prostitutes i els llòbrecs tuguris que les acullen, sinó en la finalitat argumental que persegueix l'aparició d'aquest espai proscrit: normalment es presenta com una temptació, com una crida de la carn que el protagonista -massa sovint un seminarista o un home de fe que dubtava de superar per tal de demostrar la seva fortalesa espiritual. És de suposar que aquesta unanimitat en la construcció de retrats depriments i mesquins -salvant notòries excepcions- obeïa a una realitat objectiva que es podia constatar amb una visita al barri.